

hnd

novinar

glasilo Hrvatskog novinarskog društva i
Sindikata novinara Hrvatske

**Zakoni
DOBRI
provedba
LOŠA**

Smith Premier

**Rješenje je u
globalnom kolektivnom
ugovoru Ivan Račan:
Trebamo više medija
Izumiranje sektorskog
novinarstva Nefitnim
medijima do medijskih
sloboda Branko
Tuđen: Novinarima je
gore nego ikada**

glasilo Hrvatskog novinarskog društva i Sindikata novinara Hrvatske

Poštovani, **novinar** su službene novine Hrvatskog novinarskog društva i Sindikata novinara Hrvatske i izlaze više od 65 godina. U svojoj uređivačkoj politici uvijek su nastojale, a danas pogotovo - održati visoke profesionalne standarde, etičke standarde i biti potpuno neovisne. Svjesni uloge i potrebe za NOVIM sustavnim uređivačkim pristupom časopisu - napravljene su promjene: **pišu poznati novinari, grafički redizajn, prodaja oglasnog prostora, otvaraju se nove teme.** HND je do sada u cijelosti financirao časopis, što je objektivno - sve teže. Ne želimo se ugasiti i nestati sa medijske scene poput drugih "kolega" - novina. Obraćamo se vama sa željom da napravimo partnerski odnos. Kratki INFO o **novinaru**: **TKO PIŠE: Tomislav Klauški, Zdenko Duka, Ante Gavranović, Goran Borković, Gabrijela Galić, Frenki Laušić, Maja Sever, Ante Pavić, Melisa Skender, Ankica Tomić, Branimir Pofuk, Siniša Pavić i drugi.** **NAKLADA: 3.500 primjeraka.** **TISAK: full color.** **DISTRIBUCIJA: ide na adrese svih novinarata te na sve državne institucije i strana predstavništva i veleposlanstva.** **IZLAŽENJE: u IX. mj. i XII. mj. u 2012. Namjera je u 2013.g. raditi dvomjesečnik.** **CJENIK OGLASNOG PROSTORA: z a d n j a stranica /treći cover/ - 6.000,00 kn • druga stranica (prvi cover) - 5.000,00 kn • predzadnja stranica (drugi cover) - 4.000,00 kn • unutarnja stranica 1/1 - 3.000,00 kn • 1/2 stranice - 1.500,00 kn • POPUSTI (2012. g.): za dva broja - 25% popusta • za jedan broj - 15% popusta **novinar** se odlikuje kritičnim tekstovima, bez taktiziranja i prati se osnovna vokacija struke i njena misija. Vjerujemo da ćete i vi naći poslovni interes oglašavajući se u našem časopisu. Na taj način sigurno podržavate i uvažavate potrebu takvog časopisa, dajete dignitet profesiji i sudjelujete u plasiranju provjerenih i istinitih informacija. Nadamo se da ćete prepoznati svoj interes i da ćemo postati partneri na obostrano zadovoljstvo.**

Za časopis **novinar** glavni urednik **Ivica Buljan** i predsjednik HND-a **Zdenko Duka**

HND, Perkovičeva 2/1 • tel. (01) 4828-333 • fax (01) 4828-332 • www: <http://www.hnd.hr>

• Žiro račun: 2360000-1101234838 • OIB: 68250100951

sadržaj

glasilo Hrvatskog novinarskog društva i Sindikata novinara Hrvatske

Prvi broj izašao je 1946. godine

Izdavač:
Hrvatsko novinarsko društvo i Sindikat novinara Hrvatske,
Zagreb, Perkovičeva 2/1
tel. (01) 4828-333,
fax (01) 4828-332
e-mail: novinar@hnd.hr
www: <http://www.hnd.hr>

Za nakladnika:
Zdenko Duka

Žiro račun:
2360000-1101234838

Glavni urednik:
Ivica Buljan
e-mail:
ibuljan@hnd.hr

Redakcija:
Jozo Petričević
Melisa Skender
Goran Borković
Damir Petranović

Redaktorica:
Ankica Tomić

3500 primjeraka

Grafički urednici:
Danijel & Goran-Den Popović
POP & POP,
Novomarska 27, Zagreb,
tel. (01) 3023-334,
fax (01) 3026-820,
e-mail:
pop-pop@zg.t-com.hr

Tisak **NOVI LIST** Rijeka

Uređivački odbor:
Ban Viviana
Bašić Biljana
Filić Anton (predsjednik)
Hnojčik Toni
Matijašević Andrej
Modrić Žarko
(potpredsjednik)
Peratović Željko
Vurušić Vlado
Zekić Branimir
Zovko Hrvoje

UVODNIK	Stari već sa trideset	<i>Ivica Buljan</i>	str. 4.
U SREDIŠTU	Treba nam globalni kolektivni ugovor	<i>Jasmina Popović</i>	str. 9.
INTERVJU: IVAN RAČAN	Treba nam više medija	<i>Ivica Buljan</i>	str. 11.
MEDIJSKA SCENA	Vapaj za kvalitetom	<i>Zdenko Duka</i>	str. 13.
DOSSIER	Zakoni dobri, primjena loša	<i>Melisa Skender</i>	str. 15.
MEDIJSKA SCENA	Živ, a umro	<i>Siniša Pavić</i>	str. 24.
	Neprofitnim medijima do medijskih sloboda	<i>Goran Borković</i>	str. 28.
	Mladi, blijedi i potrošeni	<i>Branimir Zekić</i>	str. 31.
	Izumiranje sektorskog novinarstva	<i>Gabrijela Galić</i>	str. 34.
	Novine mogu biti jeftine i isplative	<i>Igor Vukić</i>	str. 37.
	Studij novinarstva - školovanje za burzu	<i>Maro Marušić</i>	str. 40.
	Hrvatskoj ne treba još jedna Nova TV niti RTL	<i>Damir Petranović</i>	str. 42.
	T-portal: plaća sigurna, a neovisnost kontrolirana	<i>Ante Pavić</i>	str. 44.
	Poreznici obmanjuju novinare i javnost	<i>Ivica Grčar</i>	str. 46.
	Istraživački novinari protiv globalnih utajivača...	<i>Ozren Podnar</i>	str. 48.
MEDIJI U SVIJETU	Uništava li autorizacija ideju i bit intervjua?	<i>Ante Gavranović</i>	str. 50.
MEDIJI U REGIJI	Propagandna mašinerija	<i>Vlado Vurušić</i>	str. 54.
MEDIJI U SVIJETU	Ismijali medijske slobode	<i>Ozren Podnar</i>	str. 57.
RECITE IM...	Okolo Zvijezde (i malo dalje)	<i>Nives Opačić</i>	str. 59.
INTERVJU: BRANKO TUĐEN	Danas gore nego u moje vrijeme	<i>Goran Borković</i>	str. 60.
IN MEMORIAM			str. 65.

Ovaj broj ilustriran je fotografijama **Srečka Niketića** dobitnika HND nagrade "Nikša Antonini"

Stari već sa trideset

**Pozivamo
sve zainteresirane
kolege fotoreportere
da pošalju svoje
radove za rubriku
Foto broja
na mail: ibuljan@hnd.hr**

Imaju li mladi novinari budućnost i perspektivu!? Budućnost im nitko ne može oduzeti, ali perspektivu... Na to pitanje već je teže odgovoriti. U ovom broju bavimo se, između ostalog, i tom tematikom i vidimo da se mladi ne daju te da i u najnezavidnijoj situaciji sebe vide kao novinare, profesionalce na usluzi javnosti. Imaju, kao što smo i mi imali, ideale, a onda smo ih s godinama prilagodili surovoj stvarnosti u borbi za golu egzistenciju. Nažalost, danas u Hrvatskoj nema prostora za razvoj mladih novinara jer, kao što i sami govore, odmah ih se baca u vatru i brzo bivaju potrošeni, a da nisu ni osjetili stvarne čari bavljenja novinarskom profesijom. Danima i noćima bdiju na portalima, copipejstiraju, prebacuju, više na telefonu i stalno su, zajedno sa svojim urednicima, u žurbi, pri čemu se rade propusti, krivo informira, loše piše... Naravno, ovo se ne odnosi samo na mlade novinare, nego i na one srednje i starije generacije (ako takvih još aktivnih ima) koji i dalje "delaju" u našim redakcijama. Tako je postavljen sustav i za obrazovanje novinara nema se vremena, niti se smatra da je to potrebno. Nekad su mladi novinari imali mogućnost kaliti se u omladinskom tisku, gdje su stjecali osnovna praktična znanja u proizvodnji novina, što im je kasnije itekako koristilo, kada su stasali i prešli u neku od velikih redakcija. Danas već dvadesetogodišnjakinja ili dvadesetogodišnjak postaju izvijestitelji iz Sabora, a njihov nešto stariji kolega urednik na desku, a da ni jedan ni drugi nisu prošli bilo kakvu obuku kako bi dovoljno kvalitetno radili vrlo odgovoran posao informiranja javnosti. Kod nas će se rijetko u redakciji sresti novinara starijeg od pedeset godina, kao što je slučaj u svim ozbiljnijim redakcijama na nama tako omiljenom zapadu, čija iskustva želimo prenijeti sebi, ali očito uspijevamo samo s najgorim. Mladi uče uz takve ljude i stasavaju nove generacije novinara koje će svoje iskustvo i znanje dalje prenositi. I najgore je to što se u uvjetima u kojima se bave novinarstvom njihovi kapaciteti ne iskoriste maksimalno. Kada se uzme u obzir ta raštimana kadrovska struktura novinara kod nas, nije ni čudo što tako drastično padaju tiraže novina, a i gledanost televizija i slušanost radija nije na nekoj razini. Izdavači će rijetko priznati da zbog negativne kadrovske selekcije pati novinarstvo i padaju tiraže. Uvijek će za to optužiti nepovoljnu konjunkturu, pad oglašavanja, recesiju svjetsku i lokalnu i pronaći će sto drugih razloga, ali rijetko će pogledati oko sebe i pozabaviti se kadrovskom strukturom u svom mediju. No, neće propustiti onako ovlaš i usput kazati kako su "novinari najbitniji". I jesu sve dok pišu za jednog autora, onoga najbitnijeg, a kada se slučajno otmu i počnu razmišljati samo svojom glavom, onda više nisu baš perspektivni, previše pametuju, ništa ne rade i završe karijeru u svojoj trideset i nekoj kao "ostarjeli" novinari, koji se nisu prilagodili novonastalim uvjetima u medijskom prostoru. Unatoč svemu, novinari i novinarstvo idu dalje, a mladi nadolaze i donose novu kvalitetu koju bi doista trebalo maksimalno iskoristiti na dobrobit profesije. ■

novi list glas slavoniie

Dopisništva nastavljaju odumirati

Riječki dnevnik ostao je bez dopisničke mreže na Cresu i Lošinj, otocima koji su prirodno područje kojemu bi Novi list trebao gravitirati. No, otočani će teško u sadašnjosti i budućnosti moći čitati lokalne teme u tom dnevniku. Čitatelji više neće moći dobiti ni informacije sa šibenskog područja, budući da od rujna dopisništva u Šibeniku nema. Uskoro vjerojatno više neće biti ni dopisnika u Splitu, a nastavi li Uprava voditi politiku štednje tempom i načinom kako je sada provodi, moglo bi se dogoditi i da Novi list postane mala, isključivo gradska novina, koja se neće "kretati" dalje od granica Rijeke. Nestanak otočke dopisničke mreže posljedica je stimulativnih otpremnina nudenih početkom ljeta, a koji je dio redakcije prihvatio. Šibenik i Split, pak, gase se jer je to želja Uprave dnevnika. Iako se činilo da je redakcija uspjela spriječiti namjeru da se ostane bez dopisnika u tim gradovima, Uprava je svoj naum, za sada u Šibeniku, provela. Pitanje je dana kada će na red doći i Split. (gg)

Plaće se i dalje režu

Podružnice Sindikata novinara i Sindikata grafičara u Glasu Slavonije još nisu otvorile pregovore s poslodavcem o novom kolektivnom ugovoru. Da su ta dva sindikata reprezentativna za kolektivno pregovaranje u toj novinskog kući, poznato je gotovo pet mjeseci. Sindikalna strana sastavila je pregovarački odbor, a to je nedavno učinio i poslodavac. Iako su sindikati poslodavcu uputili nekoliko požurnica za otvaranje kolektivnih pregovora, još se nije sjelo za stol. Najnovije informacije kazuju kako bi pregovori u toj kući mogli krenuti za desetak dana.

A dok dvije strane ne ugovore pravila igre kroz kolektivni ugovor, na novinare, grafičare i ostale zaposlenike Glasa Slavonije primjenjuje se pravilnik o radu. Iako je riječ o dokumentu koji jednostrano donosi poslodavac, u slučaju Glasa Slavonije on je "išao na ruku" radnicima. Odnosno, u pravilnik su unesene odredbe oдавno isteklog kolektivnog ugovora. Kao i u većini medija, ni u slavonskom dnevniku financijska situacija nije nimalo dobra. U proteklih nekoliko godina radničke su plaće u nekoliko navrata rezane, pa se većina novinarskih plaća kreće u rasponu od tri do pet tisuća kuna. (gg)

arhiv

Pregled Vjesnikove dokumentacije za sto kuna godišnje

Zahvaljujući trudu Ministarstva kulture i Hrvatskog državnog arhiva spašena Vjesnikova zbirka novinskih isječaka odnedavno je ponovno dostupna svim korisnicima u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, kao jedna od četiri zbirke Fonda Vjesnikove novinske dokumentacije.

Hemeroteka, kako glasi stručni naziv za zbirku novinskih članaka prikupljenih od 1962. do 2006. godine, raspoređena je u 580 metara kartonskih kutija, složenih u 6105 registratora. Sadrži isječke novinskih članaka iz novina, tjednika i časopisa objavljenih u Hrvatskoj i Jugoslaviji koje su prikupljale posebne službe Novinske izdavačke i štamparske kuće Vjesnik. Građa je sortirana u 14 osnovnih tematskih cjelina koje se dalje granaju na podcjelina. Dio je sistematiziran po temama, dok je drugi dio složen po osobama. Građa je 2007. prešla iz Vjesnikove nadležnosti u Hinu gdje je bila teško dostupna novinarima, što u Hrvatskom državnom arhivu žele promijeniti.

Kako su objasnili u Arhivu, korisnici mogu specificirati narudžbu elektroničkom poštom i sutradan ih građa čeka u čitaonici HDA na Marulićevu trgu u Zagrebu. Potrebno se učlaniti u HDA, a pored fotokopija, građu je moguće zabilježiti i digitalnim fotoaparatom. Da biste mogli koristiti dokumentaciju, potrebno je da se učlanite u Hrvatski državni arhiv. Postoji mogućnost tjednog učlanjenja koje košta 20 kuna, mjesečnog čija je cijena 40 kuna, a uključuje deset A4 crno-bijelih kopija te godišnjeg od sto

kuna s 30 uvrštenih kopija. Nakon što se iskoristi bonus, cijena jedne kopije iznosi dvije kune.

Dokumentacija sadrži i fotodokumentaciju koja se nalazi u vrlo lošem stanju, zbirku elektroničke građe sa 760 tisuća elektroničkih datoteka te manji dio Vjesnikove poslovne dokumentacije. (gb)

natječai

H-Alter-u, Fade in-u i

Forum.tm-u po 400 tisuća kuna

Ministarstvo kulture objavilo je rezultate natječaja za dodjelu bespovratnih sredstava neprofitnim medijima. Prvu nagradu, tešku 400 000 kuna, odnio je H-Alter. Isti novčani iznos dodijeljen je Fade Inu i portalu Forum.tm. Drugu grupu doniranih, s 200 000 kuna i manje, predvođe Kulturpunkt, VoxFeminae, Lupiga i RadioNet. Kako piše H-Alter sam natječaj Ministarstva kulture napravio je značajan korak naprijed u odnosu na prethodne slične natječaje za dodjelu javnih sredstava. Iskoraci se sastoje u slijedećem: Ministarstvo je prije njegova raspisivanja vodilo široku javnu raspravu o njegovu sadržaju, kriteriji za vrednovanje medija bili su detaljno razrađeni i unaprijed poznati, kao i količina bodova koju svaki od njih "nosi". Natječajna komisija bila je sastavljena od kompetentnih i nezavisnih članica i članova, koji su preuzeli obavezu izraditi pismenu recenziju svakog medija. -Bilo je ipak uočeno i dosta slabosti u pripremi i provođenju natječaja, pa smatramo da bi Ministarstvo kulture trebalo nastaviti raspravu o njemu, kako bi se zaista dostigao visok standard u procedurama dodjele javnih sredstava neprofitnim (pa i ostalim) medijima, piše H-Alter.

rat divova

Imprerija uzvraća udarac

"Arapskom CNN-u", odnosno Al Jazeera, koja se nedavno proširila na Balkan, iduće godine stiže odgovor od vlastitog uzora: američka medijska korporacija bit će ekskluzivni partner novom programu N1 koji će informativnim sadržajem pokrivati Srbiju, Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku. Program će se proizvoditi u tri velika informativno-produkcijska centra u Beogradu, Sarajevu i Zagrebu, ali i manjim gradovima u regiji, a na čelu projekta je nekadašnja CNN-ova zvijezda Brent Sadler.

N1 televizija trebala bi razvijati specifičan sadržaj baziran na vijestima iz regije koje bi se istodobno pratile iz triju centara, te pored toga koristiti dio proizvoda samog CNN-a. Zauzvrat bi, dakako, poslužila i kao američka proizvodna baza na Balkanu. Prije službenog predstavljanja projekta i početka emitiranja programa tijekom 2014., novom televizijskom programu CNN će osigurati dio tehničke podrške, savjetovanje i obuku kadrova u svom sjedištu u Atlanti. Iako neće službeno biti podružnica ove kuće, "balkanski" program bit će tek četvrti CNN-ov lokalizirani

kanal, nakon informativnih kanala na španjolskom, turskom i japanskom jeziku.

Iza N1 televizije stoji United Group, najveća "pay tv" platforma u ovom dijelu Europe, koja obuhvaća Total TV, najveće kabelske operatore u Bosni i Sloveniji (Telemach BiH i Telemach Slovenija), te u Srbiji (SBB). Detalji samog programa, kao i imena novinara i urednika koji su se okrenuli novim profesionalnim izazovima, zasad se drže u strogoj tajnosti. (dp)

enh

Hypo pokrenuo

ovšni postupak nad EPH

Pred Općinskim sudom u Zagrebu HYPO Alpe-Adria Banka pokrenula je ovršni postupak nad Europapress Holdingom, a temeljem ugovora o tri kredita iz 2005. i 2006. godine koje PH nije vraćao. Kako piše Index banka traži od EPH 2.160.558 redovnih dionica Slobodne Dalmacije, što je više od 40 posto vlasništva nad ovim dnevnim listom.

Banka se uzda da će prodajom tih dionica doći do 10.6 milijuna eura koliko je dužan EPH za Slobodnu Dalmaciju, a traže i 198 tisuća eura zateznih kamata. Osim prodaje dionica Hypo banka zatražila je od suda zapljenu, procjenu i oduzimanje svih pokretnina EPH bez obzira gdje se pokretnine nalazile te prodaju tih pokretnina i namirenje ovrhovoditelja iz novčanog iznosa dobivenog prodajom. I dok prema vani kuburi sa ovrhama unutar EPH se događaju prestrojavanja koja

se mogu svesti pod krilaticu ništa nije kao što je bilo, a opet je sve nekako isto. Tim bi se riječima mogla opisati promjena impressuma Jutarnjeg lista do koje je došlo nakon što je donedavnog glavnog urednika Mladena Plešea na toj funkciji zamijenio Viktor Vresnik.

Informacije iz Koranske njegovo imenovanje odmah su povezali s predstečajnom nagodbom u kojoj se nalazi izdavač Jutarnjeg lista EPH Media, kojoj su glavni vjerovnici banke, pa su one - tvrde kuloari - "nametnule" Nini Paviću Vresnika kao svoj izbor.

Bez obzira jesu li ove spekulacije točne, činjenica je da je većina čelnih ljudi u Jutarnjem ostala na istim ili sličnim pozicijama i nakon promjene impressuma, uz dva "gubitnika". Dosadašnji glavni urednik Pleše i njegov zamjenik Davor Butković "skliznuli" su sa svojih dosadašnjih funkcija na poziciju kolumnista, odnosno komentatora, koja je uvrštena u impressum. Igoru Alborghettiju, kao zamjeniku glavnog urednika, na tom se mjestu pridružio Nino Đula, glavni urednik Globusa.

Ana Plišić nije više urednica samo unutarnje politike, nego joj je u resor sada pridodana i ekonomija. Nekadašnja urednica deska, a potom rubrika društvo i dnevni magazin Sandra Kukić prebačena je na svijet, dok se Ivica Buljan i dalje bavi kulturom i magazinom, Siniša Sušec sportom, a Boris Vlašić komentarima. Vuk Radić nije više urednik Nedjeljnog Jutarnjeg nego priloga Like. Nedjeljni će uređivati Vladimir Janković koji je do sada radio svijet. Tu se negdje, po sredini impressuma, među njih "ugurao" Borna Keserović, bivši glavni urednik Foruma i 21. stoljeća, koji je kraće vrijeme uređivao portal jutarnji.hr, a sada je imenovan za urednika vijesti. U impressum je uvršteno i četvero dopisnika iz inozemstva, kao i sva 23 izdanja EPH sa svojim glavnim urednicima te devet kolumnista i komentatora. (gb)

transfer...
višeće za elektro...Ivanković
pokreće "think
tank" u HUB-u

Glavni urednik magazina Banka Željko Ivanković postao je novi direktor za analize, istraživanja i komunikacije u Hrvatskoj udruzi banaka.

Nakon što je posljednje četiri godine proveo kao direktor tvrtke Suvremene poslovne komunikacije, koja je izdavač mjesečnika

Banka, Ivanković se okrenuo pokretanju "think tanka" unutar Hrvatske udruge banaka koji bi bio centralno mjesto rasprava

o restrukturiranju hrvatskog gospodarstva i unapređenju financijske industrije.

Ivanković se novinarstvom počeo baviti u prvoj polovici osamdesetih godina prošlog stoljeća.

Radio je na Radiju 101 i Studentskom listu te u nizu izdanja kuće Vjesnik, između ostalih i u tjedniku Danas, kao lektor, redaktor, novinar i urednik.

Godine 1992. postao je glavni urednik Banke gdje je radio do kraja 2002.

Potom odlazi u diplomaciju, u Japan i Australiju gdje je obavljao dužnost ekonomskog savjetnika.

Nakon povratka u Hrvatsku, 2009., vraća se na funkciju glavnog urednika Banke. Na Australian National University u Canberru (Research School of Social Sciences), jednom od vodećih istraživačkih sveučilišta u svijetu,

doktorirao je filozofiju ekonomije na temu teorije vlasništva. (gb)

Sve manje prihoda
za lokalne medije

Vijeće za elektroničke medije objavilo je godišnje izvješće za 2012. u kojem je navedeno i koliko su novca tijela državne uprave i javna poduzeća tijekom godine izdvojila za oglašavanje u medijima. Od 161 obveznika, koji je po Zakonu o elektroničkim medijima dužan od ukupnog budžeta za promidžbu 15 posto uložiti u lokalne radijske i TV postaje, njih 26 ni ove godine Vijeću nije dostavilo podatke. Među njima je i Hrvatska poštanska banka.

Prema objavljenim podacima, na reklamiranje su državna tijela i poduzeća u 2012. uložila ukupno 16 milijuna kuna, od čega je tek manji dio, 4,58 milijuna uloženo u lokalne medije. Za oglašavanje u medijima milijunske su iznose uložili Croatia osiguranje (3,2 milijuna), Hrvatska lutrija (2,9 milijuna), Hrvatska pošta (3,9 milijuna) i Ministarstvo gospodarstva (1 milijun). Među njima najviše su za oglašavanje u lokalnim medijima potrošili Ministarstvo gospodarstva (645,8

tisuća kuna) i Croatia osiguranje (647 tisuća). Objavljeni podaci pokazuju i kako se mnoga državna tijela i poduzeća na drže zakona, odnosno izdvojila su iz svojih budžeta manje od propisanih 15 posto, no za kršenje ove zakonske odredbe nisu propisane nikakve sankcije.

Među nakladnicima koji su dobili najveće iznose jest Soundset mreža u vlasništvu tvrtke Cratis retis Josipa Majhera i to zahvaljujući iznosu od 491,6 tisuća kuna koliko im je uplatila Hrvatska pošta. Slijedi Nezavisna televizija NET sa 374 tisuće kuna i najvećom pojedinačnom uplatom od 104 tisuće s računa Petrokemije, a na trećem je mjestu OTV sa 227,8 tisuća kuna i najvećom pojedinačnom uplatom Ministarstva gospodarstva, u iznosu od 90 tisuća kuna.

Vijeće u svojem izvješću navodi i kako se oglašava samo manji dio (42%) državne uprave kao i pravnih osoba u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske. Ukupan iznos od 4.356.746,65 kn, koji su tijela državne uprave izdvojila za oglašavanje u 2012., predstavlja umanjenje od 5% u odnosu na 2011. kada je na bazi dostavljenih podataka 120 tijela državne uprave na oglašavanje utrošilo 4.585.246,47 kn te se očekuje da će nakladnici po ovoj osnovi imati sve manje prihode. (ms)

Trebamo globalni
kolektivni ugovor

Egzistencijalna ugroženost koja prijeti potpunom devastacijom profesije prvi put je malo bacila u sjenu poražavajuće statistike o ubijenim i zatvorenim novinarima, koje su prethodnih godina izazivale najviše pozornosti i najviše akcijskih planova MFN-a

Svjetski kongres Međunarodne federacije novinara, koja predstavlja više od 600.000 novinara iz preko 100 zemalja, održava se svake tri godine. U pravilu je kongres podijeljen na dva dijela: tematski, u kojem se kroz panele, tribine i predavanja gostiju obrađuje ono što je u određenom trenutku globalno najbitnije za profesiju, i izborni, u kojem delegati sa svih kontinenata, predstavnici sindikata i novinarskih društava svojih zemalja, biraju vodstvo MFN-a za sljedeće tri godine i daju mu, kroz razne platforme i prijedloge, zadatke i obveze koje mora ispuniti.

Za razliku od nekoliko prijašnjih kongresa na kojima su se u tematskom dijelu u pravilu bile nametnule teme koje prije svega dotiču razinu sloboda, zaštitu izvora, borbu protiv cenzure ili sigurnost novinara u kriznim i ratnim područjima u nedemokratskim ili nedovoljno demokratskim režimima,

ovogodišnji, 26. po redu, održan početkom lipnja u Dublinu, pokazao je kroz svoj tematski dio koliko je dubok i poguban utjecaj globalne ekonomske krize na novinarstvo. Čuvanje radnog mjesta, borba protiv brutalnih rezova u medijskoj industriji i strah za egzistenciju prevladali su u raspravama. Na sve probleme koje su novinari već imali i kojima se MFN već desetljećima bavi u zemljama Afrike, Latinske Amerike i Azije, gdje je novinarstvo izuzetno opasna profesija u kojoj je gubitak slobode ili života dio rizika za sve one koji su se njome odlučili baviti, s globalnom krizom su došli i novi. Egzistencijalna ugroženost koja prijeti potpunom devastacijom profesije prvi put je malo bacila u sjenu poražavajuće statistike o ubijenim i zatvorenim novinarima, koje su prethodnih godina izazivale najviše pozornosti i najviše akcijskih planova MFN-a.

Možda najzanimljivija ideja, koja je na kraju postala i obveza MFN, jest stvaranje preduvjeta za globalno kolektivno pregovaranje koje bi na kraju trebalo donijeti globalni kolektivni ugovor, koji bi osigurao što jednaki uvjete i cijenu rada te zaštitu novinarskih prava na svjetskoj razini, ispod kojih medijske kuće ne bi mogle ići ma gdje započinjale ili selile posao

Predstavnici novinarskih organizacija iz razvijene Europe, ali i SAD-a, Kanade i Australije, koji su u ostatku svijeta doživljavani kao bogatija i organiziranija braća koja mogu pomoći novcem, znanjem i iskustvom i čiji su se problemi na svjetskim kongresima uvijek činili bitno manjima i nebitnijima u usporedbi s opasnostima koje profesija nosi u drugim dijelovima svijeta, ovoga puta su na panelima bili vrlo glasni u nabranjanju svojih problema: od gubitaka teško stečenih radnih prava i gašenja tiskanih medija i masovnih otkaza, kao posljedice štednje i povlačenja kapitala iz izdavačke djelatnosti, do zabrinutosti zbog globaliziranog uniformiranja elektronskih medija, pod kapom multinacionalnih kompanija, kojima je medijska industrija samo jedna od niza djelatnosti, a unutar nje informiranje postaje zadnja rupa na sviralu, što na kraju opet rezultira kresanjem broja zaposlenih novinara.

Globalna slika na kraju se preklapala: svima je teško i svi su ugroženi. Na globalni napad treba smisliti globalni odgovor. Onima koji rade u potpunoj nesigurnosti zbog rata ili izostanka demokratske medijske legislative pridružili su se oni koji znaju za bolja bivša vremena, koji su uživali i prava i zaštitu i upoznali rad u slobodnom okruženju, ali su dočekali dane preknog rada i egzistencijalne nesigurnosti i susreli se s medijskim neslobodama, koje proizlaze iz osjećaja ucijenjenosti zbog vječitog honorarnog statusa, gubljenja kolektivnih ugovora ili nemogućnosti utjecaja na odluke vlasnika. A kada su ugroženi novinari, ne može dobro biti ni novinarstvu. Kada je članstvom i članarinama bogatim i jakim novinarskim organizacijama dogorjelo do nokata, čemu se mogu nadati siromašni i neorganizirani. Kada nema novaca za donacije, od kojih MFN financira seminare i treninge u zemljama u kojima organizacija još nema, pada i ukupna snaga kojom se MFN može boriti protiv krize. Nakon tri dana razmjene iskustava, potkrijepljenog statistikama, gostima iz Međunarodne organizacije rada i brojnih jakih sindikata, zaključeno je da, bez obzira na regionalne posebnosti svijeta i aktivnosti koje MFN sa svojim regionalnim uredima provodi na svim kontinentima reagirajući na lokalne situacije, treba naći globalni odgovor na globalnu krizu i zaustaviti prepuštanje medijskih radnika stihijama tržišta u krizi. Možda najzanimljivija ideja, koja je na kraju postala i obveza MFN-a, jest stvaranje preduvjeta za globalno kolektivno pregovaranje koje bi na kraju trebalo donijeti globalni kolektivni ugovor, a koji bi osigurao što jednaki uvjete i cijenu rada i zaštitu novinarskih prava na svjetskoj razini, ispod kojih medijske kuće ne bi mogle ići ma gdje započinjale ili selile posao. Argument je pronađen u sve većoj koncentraciji medijskog vlasništva, stvaranju sve većih globalnih multinacionalnih kompanija koje preuzimaju sve više tržišta, a sve su nesklonije urednim odnosima i obvezama prema zaposlenima i koje bi, upravo zbog toga, s druge strane trebale naći jaku međunarodnu novinarsku organizaciju, spremnu dogovarati uvjete na globalnoj razini. Ako već mogu preuzimati na veliko, mogu i pregovarati na veliko. No, da bi se ostvarili preduvjeti za takav pomak, i dalje su nužne jake nacionalne i regionalne novinarske organi-

zacije, a njih ne može biti bez stalnog rada na organiziranju novinara koji tek ulaze u svijet rada kao i zadržavanju onih koji pritisnuti krizom mijenjaju redakcije. Stoga je "regutiranje" novog članstva i borba za kolektivne ugovore i dalje prioritet i u trogodišnjem planu rada novog vodstva MFN-a, ali i u regionalnim i nacionalnim organizacijama, a projekti vezani uz informiranje o potrebi organiziranja novinara i educiranje sindikata za kolektivno pregovaranje zauzimaju važno mjesto. U skladu s tim će i Europska federacija novinara, kroz svoje programe i donacije, pokušati što više osnažiti nacionalne organizacije. Dobro je u tome što je i u MFN-u i u EFN-u konačno ojačala svijest o postojanju problema u Jugoistočnoj Europi, nedovoljno pokrivenoj osobito sindikalnim novinarskim organizacijama i zakonima koji bi mogli zaštititi novinare. Dugo gledani kao mlada braća, koja će sama po sebi s vremenom statati, a ulaskom u EU postati ravnopravna, ostali su po strani sve do trenutka dok zapadnoeuropski kolege nisu shvatili da širenjem zapadnih medijskih kompanija na jugoistok - gdje nema ni sindikalnih prava ni kolektivnih ugovora ni medijskih zakona, gdje su političke elite slabe, a demokracija još nije pustila duboko korijenje - upravo oni mogu najviše izgubiti i u materijalnim i u radnim pravima. Trebalo je vremena da se i u MFN-u i EFN-u na europski prostor počne gledati kao na cjelinu i shvati da se zbivanja na grčkoj javnoj televiziji reflektiraju na sve europske javne televizije, da se ponašanje finske ili norveške medijske kuće u Poljskoj ili Češkoj odražava i na njihovo ponašanje u domicilnim državama, da nepoštivanje ugovora u Hrvatskoj ili Sloveniji znači u budućnosti i njihovo ugrožavanje u Austriji ili Njemačkoj, i da je međusobna povezanost novinarskih organizacija, razmjena informacija i prakse i uzajamna konkretna akcijska podrška jedini način zajedničke borbe koja bi mogla dati rezultate. Hrvatske novinarske organizacije, SNH i HND, spadaju u one koje su se među prvima s ovih prostora uključile u svjetsku i europsku priču, svjesne da jedino takva suradnja može donijeti razmjenu iskustava i konkretnu financijsku i stručnu pomoć za programe organiziranja i educiranja. Sredinom devedesetih potpisani su prvi kolektivni ugovori u najvećim medijskim kućama, krenula je borba za medijske zakone, nacionalni kolektivni ugovor, statute redakcija, osnivanje unutar redakcijskih tijela koja bi trebala štiti prava i slobode novinara. Uspjeh je, kad se danas pogleda, polovičan. Kolektivni ugovori su ugroženi, nacionalni još nije dogovoren, redakcijski statuti su konačno stigli, ali pod prijetnjom države poslodavcima, novinara u stalnom radnom odnosu je sve manje, a na Zavodu za zapošljavanje sve ih je više. Može donekle tješiti što ni drugdje nije bolje, što su SNH i HND aktivni i prepoznati kao dobre organizacije čija se rješenja u regiji "prepisuju", što danas i skandinavski novinari strepe za svoja prava, ali svjetska je kriza, nažalost, stigla prije nego što su hrvatski novinari završili svoju borbu i barem malo, poput austrijskih, njemačkih ili talijanskih, uživali u plodovima slobode i zaštite. Što samo znači da se boriti treba i dalje. MFN i EFN su kao krovne organizacije tu da pomognu i podrže ■

O hrvatskoj medijskoj sceni, odnosima između novinara, izdavača i politike te HRT kojemu ako Radman ne uspije u svojoj misiji predviđa grčki scenarij te drugim stvarima koje se dotiču medija, razgovarali smo s Ivanom Račanom, utjecajnim članom saborskog Odbora za informatiku, informatizaciju i medije, čija se riječ sluša i često je presudna za donošenje odluka na tom Odboru.

Što mislite, koji su ključni problemi hrvatske medijske scene?

- Više ne postoji sredina ili srednja struja medija koji bi samo informirali ili izvještavali. Umjesto toga, gotovo svi mediji interpretiraju vijesti ili ih predstavljaju obojeno, u skladu s vlastitim ciljevima ili interesima. Hrvatska je objektivno malo tržište, a još je i u krizi. Svaki biznis prvo mora osigurati svoj financijski opstanak, a tek kad je to sigurno, može se baviti razvojem i uvođenjem standarda. Nažalost, propuštena je prilika u boljim godinama da se uredi pravila igre, a sad je teško mijenjati stvari u borbi za preživljavanje. Sve se lakše odlazi u skandalizaciju bilo koje teme i tako zatvara prostor ozbiljnim raspravama. Hrvatsko novinarsko društvo dugo je bilo pasivni promatrač svega što se događalo, a upravo je ono kao cešovsko udruženje mjesto s kojeg se može braniti i razvijati novinarska struka.

Ne bih se složio da je HND pasivno promatrao sve što se događa. HND se uvijek jasno izjašnjavao protiv žutula u medijima, a Sindikat novinara Hrvatske dugi je niz godina vodio kolektivne pregovore s izdavačima koji nisu imali sluha za potpisivanje granskog kolektivnog ugovora, tražeći da se u ugovor unesu samo i isključivo minimalne odredbe iz Zakona o radu. Nažalost, HND i SNH često nisu imali podršku i razumijevanje politike koja je previše koketirala s vlasnicima i izdavačima medija na štetu novinara i nezavisnog novinarstva.

- Slažem se, može se to i tako reći, da je HND bio nemoćan ili nedovoljno utjecajan jer je bilo i previše koketiranja politike s vlasnicima i izdavačima medija. To koketiranje je vlasnicima i izdavačima davalo moć i sigurnost da se ponašaju kako žele, a kapital i sam po sebi ima veliku moć. No, čini mi se da i sami novinari pritom, bez obzira na prirodnu lojalnost poslodavcu, nisu bili dovoljno zainteresirani za svoje strukovno udruživanje ili uspješni u tome.

Stječe se dojam da ni ova vlast nema stav i izradenu medijsku politiku, a i najavljena medijska strategija još je samo puka želja. Zašto se opet ostaje samo na riječima i dobrim željama, tim više što stanje u novinarstvu postaje sve više socijalna kategorija, jer je daleko više novinara na burzi nego u redakcijama ili na nekim drugim poslovima.

- Da, Hrvatska kasni s medijskom strategijom i to kašnjenje nije izoliran slučaj. Međutim, medijsko tržište u Hrvatskoj dominirano je privatnim kapitalom. Osim HRT-a u radijskom i TV biznisu, gotovo da nema ni jednog drugog medija koji se

Više ne postoji sredina ili srednja struja medija koji bi samo informirali ili izvještavali. Umjesto toga, gotovo svi mediji interpretiraju vijesti ili ih predstavljaju obojeno, u skladu s vlastitim ciljevima ili interesima. Nažalost, propuštena je prilika u boljim godinama da se uredi pravila igre, a sad je teško mijenjati stvari u borbi za preživljavanje

Ivan Račan
Treba nam
više medija

Sama Europska unija svjesna je problema medijskog biznisa pogotovo na manjim tržištima, ali i ona sporo dolazi do novih rješenja. Mogu zamisliti da se u bližoj budućnosti mediji u privatnom vlasništvu dijelom financiraju iz proračuna ako bi, primjerice, zadovoljavali javni interes, ali i to se sada može čuti samo kao ideja u europskim raspravama

financira javnim novcem u tržišnoj utrci. To se pogotovo odnosi na tiskane medije i internet, dakle radi se o privatnoj inicijativi i tržištu. Inicijative koje dolaze od vlasnika i upravljačkih struktura medija prema državi individualne su i parcijalne, a kao takve podložne raznim interesima. Kao što Hrvatsko novinarsko društvo nije uspjelo postati dovoljno relevantno mjesto za obranu novinarske profesije, tako se ni izdavači ili vlasnici medija nisu uspjeli dogovoriti o minimumu zajedničkih ciljeva oko kojih bi zajedno nastupili prema državi. Umjesto toga, očekuje se i čeka da država nešto napravi, a nastavlja se individualna borba za parcijalne interese.

Svjedoci smo da nezavisni novinari traže okrilje pod državnim skutima. Izdavači su se riješili dobrog dijela novinara koji su bili sposobni na kritičko promišljanje i oni sada idu na natječaj Ministarstva kulture koje daje sredstva za nezavisne medije. Što mislite o tome? Je li to korak unazad u medijskom pluralizmu ili prirodan proces?

- S obzirom na to da dolazimo iz socijalizma, to se može gledati kao neka vrsta povratka na državno subvencioniranje, no u tome vidim trenutno rješenje ovog vremena u krizi. Hrvatska pokušava pratiti europsku praksu i direktive te se uskladiti s njima, no nisu sva europska rješenja jednako primjenjiva u Hrvatskoj. Sama Europska unija svjesna je problema medijskog biznisa pogotovo na manjim tržištima, ali i ona sporo dolazi do novih rješenja. Mogu zamisliti da se u bližoj budućnosti mediji u privatnom vlasništvu dijelom financiraju iz proračuna ako bi, primjerice, zadovoljavali javni interes, ali i to se sada može čuti samo kao ideja u europskim raspravama.

Kako vidite razvoj medijskog pluralizma u Hrvatskoj?

- Strukturno ili zakonodavno Hrvatska će nastaviti pratiti i usklađivati se s Europskom unijom, no daljnja tržišna utakmica na tržištu u krizi vjerojatno će rezultirati zatvaranjem ili nestajanjem još nekih medija. Tu postoji opasnost da se nađemo u situaciji uređenog okvira za medijski pluralizam, ali da pravi pluralizam izostane jer neće biti dovoljno medija. No, nisam zloguki prorok, vjerujem da će gospodarski razvoj omogućiti i novi razvoj medijskog biznisa.

Kakvo je vaše mišljenje o smanjenju PDV-a samo za one medije koji imaju više od 25.000 riječi?

- Razumijem namjeru ili ideju s kojom je došlo do te odredbe, a to je postavljanje kriterija za zadovoljavanje javnog interesa. Nažalost, put od ideje do realizacije vrlo je dugačak, a na njemu dobra ideja često završi nesretnom realizacijom.

Nije li to pomalo "glupa" odredba?

- Može se i tako gledati, kao i bilo koja druga odredba ili zakon. *Političari se, bilo da dolaze iz HDZ-a ili SDP-a, ne znaju nositi s medijskim kritikama. Je li to pokazatelj nezrelosti naših političara?*

- Politika i političari nisu ništa drugo nego prosjek bilo kojeg društva. Rođeni su, obrazovani i formirani u tom društvu. Nisu došli s Marsa. Prema tome, ako su nezreli, onda je cijelo društvo nezrelo, no ne mislim da je tako. Pritisak javnosti nije uvijek ni lako ni ugodno nositi u politici. Prečesto je posrijedi mašina koja skandalizira, a političari su joj, s pravom, izloženi od bilo koga. Umjesto nezrelosti, daleko veći problem u reakcijama političara na medijske kritike

vidim u bahatosti, oholosti i populizmu kojima se odgovara na kritike jer za to je potrebna posebna vrsta zrelosti.

Čini se da u medijskom kaosu kakav vlada političarima i odgovara nevjerođostnost medija i novinara, jer im je tako lakše opravdati svoju neefikasnost i nerad.

- Ovo je zgodna zamjena teza. Da, vjerojatno ima političara koji ne rade puno i koji su neefikasni, kao što takvih ljudi ima u svakoj profesiji, poslu ili okruženju. No, politika i političari nisu krivi ili barem nisu isključivi krivci za ocjenu da su mediji i novinari nevjerođostni. To može biti koloplet u kojem u politici egzistiraju loši političari jer su mediji loši pa ih nema tko raskrinkati, ali je apsurdno generalizirati da su baš svi političari i baš svi mediji loši. Treba raditi, mijenjati stvari, popravljati, graditi standarde i u medijima i u politici.

Goran Radman je, evo, u nepunih godinu dana kao ravnatelj HRT-a izazvao niz afera - od vrijeđanja novinara, do neprijavlivanja imovine - a nije se pokazao ni učinkovit u provedbi restrukturiranja HRT-a? Smatrate li Radmana pogrešnim izborom?

- Ne, Radman je bio najbolji izbor u to vrijeme. Napravio je greške nakon stupanja na dužnost, ali je i velik dio njegovih afera dobar primjer medijskog skandaliziranja. Mi smo ga izabrali jer je dao najprecizniji plan restrukturiranja, a to je posao koji je tek pred njim.

Čiji je on izbor bio?

- Pogrešne su medijske priče o tome da je bio nečiji dogovoreni izbor. Sabor je raspisao javni natječaj, a mi smo u Odboru za informiranje, informatizaciju i medije, bez naputaka ili sufliranja sa strane, intervjuirali kandidate i među njima izabrali glavnog ravnatelja te članove programskog vijeća i nadzornog odbora. Odbor je dao svoj prijedlog Saboru, a Sabor je prihvatio.

Nedavno je Vijeće za elektroničke medije poništilo natječaj za još jednu nacionalnu televizijsku koncesiju. Koliko se tom odlukom išlo na ruku RTL-u i Novoj TV?

- To je moguća interpretacija, ali nemam uvid u rad Vijeća za elektroničke medije u tom natječaju, osim što znam da Vijeće nije bilo u punom sastavu. Kako ja shvaćam, slobodnih frekvencija ima, kao i zainteresiranih potencijalnih koncesionara za te frekvencije. Prema tome, slobodne frekvencije treba dodijeliti ako potencijalni koncesionari zadovoljavaju uvjete.

Izdavači su vrlo bliski s političarima. Razumljivo da se oni susreću, ali u javnosti ostaje dojam da se tu događaju raznorazni dealovi. Držite li da bi taj odnos ipak trebao biti drukčiji?

- Ne. Mislim da nije problem sam po sebi tko se s kime nalazi, pije kavu i slično. Problem je praćenje procesa donošenja političkih odluka. U tome Hrvatska politika često nije bila dovoljno transparentna, a dugo mediji nisu ni htjeli otvarati teme koje su se ticale drugih medija.

Vlasti su donosile zakonsku regulativu za medije, koja nije zaživljavala u praksi. Nakon dugo godina tek ovog ljeta pristali su donijeti statute redakcija i to pod pritiskom zbog smanjenja PDV-a. Nažalost, kolektivni ugovori u malo kojoj su redakciji na snazi. Kako riješiti te probleme i učiniti medijske poslodavce kooperativnijima?

- Samo striktnom primjenom i provedbom zakona. Drugog načina nema ■

Kad govorimo o perspektivama i uvjetima za kvalitetno novinarstvo, prvo je pitanje iz kojih izvora u to novinarstvo uložiti novac. On line još uvijek u Hrvatskoj, ali i u gotovo cijeloj Europi jako malo donosi, svi pametni portali žive gotovo ni od čega i bili neprofitni ili oni drugi (a zapravo u nas nema "profitnih" portala), nužno je financiranje vlasnika iz nekih drugih izvora, ili potpore državne, paradržavne i (li) društvene.

Koliko god teško bilo novinama, ugasit će se samo neke, imamo i imat ćemo multimedijalne novine, ali će uprave i novinari ipak sve teže dolaziti do novca ako se ne uključe i u proizvodnju još nekih drugih sadržaja.

Dnevne informacije danas u principu dolaze putem interneta. Stižu na pametnim telefonima, a ubuduće će ponude informacija biti sve individualiziranije, bit će na neki način "skrojene" prema osobnim interesima.

Dnevne tiskane novine sve manje su one noseće koje donose informacije, ali bi zato odmah, i mnogo brže nego dosad, ali vrlo kvalitetno, morale osvijetljavati pozadinu dnevnih događaja. No, kvalitetnog novinarstva sve je manje, ne samo u Hrvatskoj, raste senzacionalizam, a u

površnosti takvog (ne)novinarskog pristupa ne objašnjava se događajni kontekst.

Studiji novinarstva polaze od sjajne fundamentalne pretpostavke da svako novinarstvo mora biti etično i profesionalno, ali nerijetko naši medijski gazde od novinara i ne očekuju da previše razmišljaju i da inzistiraju na vlastitim novinarskim idejama, nego da provode njihov business plan i lagano povezuju komercijalne mogućnosti sa sadržajem, tj. da pričaju naručene priče.

U Europskoj uniji država ne bi smjela izravno pomagati novinsku industriju, ali to državne administracije rade na brojne indirektno načine. Smanjenje PDV-a na naše dnevne novine na pet posto, za sve one koji su donijeli statute medija, jasna je i dobrodošla pomoć da se spasi tko može i trebala bi biti na koncu konca i poticaj kvalitetnijem novinarstvu.

Tek slijedi odluka Ustavnog suda RH koja mora pretresti Vladinu odluku da ne smanjuje PDV onim dnevnicima koji imaju manje od 25.000 riječi dnevno. Ustavni sud još je u srpnju proširio važenje novog zakona na sve hrvatske dnevne, dakle i na 24sata i Poslovni dnevnik, iako o tome još nije donio pravomoćnu odluku.

Koliko god teško bilo novinama, ugasit će se samo neke, imamo i imat ćemo multimedijalne novine, ali će uprave i novinari ipak sve teže dolaziti do novca ako se ne uključe i u proizvodnju još nekih drugih sadržaja

Ovo je, naime, Hrvatska, zemlja paradoksa, u kojoj svako malo poneki vođa pomisli da je na izborima zadobio puni mandat i pravo na inačenje, promašene procjene ili kakvu drugu fiksaciju ili hir zbog kojih se očekuje da zbog njega svi pasemo travu

Neke zemlje, poput Nizozemske, subvencioniraju radna mjesta u medijima, skandinavske zemlje podupiru tamošnja lokalna glasila. U Italiji država kupuje novinski papir za dnevne listove.

Novinarstvo je po definiciji i bilo i jest javno dobro, a to bi samo po sebi moglo biti pretpostavka za dobivanje potpore javnim novcem, pogotovo u posvemašnjoj krizi tiskanih medija.

Ministarstvo kulture u svom poznatom, poslovično sporom tempu namjerava do kraja godine predočiti tzv. medijsku strategiju, a ako se budu držali dogovorenih zakonodavnih rokova, i nacrtu novih medijskih zakona. Uspješno je ipak promijenjen Zakon o elektroničkim medijima tako da je omogućeno da se s oko milijun kuna u Vijeću za elektroničke medije podrže projekti neprofitnih portala. Osobito je značajno što će se gotovo tri milijuna kuna iz novca Hrvatske lutrije ove jeseni dodijeliti za godišnji rad petnaestak neprofitnih medija u iznosu od 85 tisuća do 400 tisuća kuna putem provedenog natječaja Ministarstva kulture.

Što se tiče medijske strategije, koliko je poznato, namjera Ministarstva kulture je da država poveća svoj utjecaj na medije i da državno sufinancira, prije svih, lokalne medije.

Kad država financira medije, kako bi se oni približili javnom dobru, a izbjegli "pakao komercijalizacije", novinari i javnost trebaju postaviti dva bitna pitanja.

Prvo je vezano uz narušavanje konkurencije kad država sufinancira jedne, a ne sufinancira druge medije te, naravno, pitanje neovisnosti medija kojem država daje novce. Načelo ravnopravne utakmice dominantno je europsko tržišno pravilo.

A pitanje novinarske i uređivačke neovisnosti mnogo je kompleksnije, osobito kod nas u Hrvatskoj. Ocjene medijskih organizacija koje prate stanje medija u svijetu i dalje su nepovoljne za Hrvatsku, rangirani smo negdje oko 65. mjesta, uvjerljivo u donjem dijelu, kad govorimo o konkurenciji europskih zemalja.

Naši su medijski problemi, osim posvemašnjeg pomanjkanja novca zbog kojeg se ništa više ne ulaže u novinarstvo, financijski krah medijskih vlasnika, nedovoljna vlasnička transparentnost, velik utjecaj oglašivača, nedostatak istinskog, vjerodostojnog istraživačkog novinarstva, ali još uvijek, isto tako, nedovoljne novinarske i autorske neslobode i kad je riječ o privatnim vlasnicima, i kad je riječ o političkim pritiscima na medije.

Iz današnje perspektive sagledavanja problema koje ima Hrvatska s Europskom komisijom, možemo se podsjetiti kako je vlast svakako željela promijeniti Zakon o Hrvatskoj televiziji na taj način da nakon petnaestak godina izbor glavnog ravnatelja HRT-a vrati u parlament, tako da za njegov izbor bude dovoljna obična zastupnička većina. Formalno zakonodavno, bio je to značajan korak natrag u odnosu na raniji izbor unutar Programskog vijeća HRT-a ili na zajedničkoj sjednici Programskog vijeća i Nadzornog odbora.

Kod nas je financiranje medija iz javnog novca ipak i dalje povezano sa stranačkim željama za političkom kontrolom i teško je zamisliti da vlast od medija u koji pretače značajni javni ili državni novac očekuje da ih taj medij i žestoko, argumentirano i bespoštedno kritizira, da potpuno nepristrano radi svoj posao.

Ovo je, naime, Hrvatska, zemlja paradoksa, u kojoj svako malo poneki vođa pomisli da je na izborima zadobio puni mandat i pravo na inačenje, promašene procjene ili kakvu drugu fiksaciju ili hir zbog kojih se očekuje da zbog njega svi pasemo travu.

Dakle, čak i kad bi bio dopušten državni sustav izravnih potpora i financiranja javnih novina, trebali bismo biti jako oprezni u maksimalnoj zaštiti neovisnog rada redakcija. Puno toga ovisi o časti i poštenju ljudi koji rade novinarski posao, mnogi naši novinari uspravne su i čvrste kičme, ali sistem je sistem i uspostavljen je da proizvodi (loše) učinke.

Nezahvalno je i tužno govoriti i pisati o sadašnjosti i budućnosti kvalitetnog novinarstva i njegovom financiranju dok banke ovršuju novinske kuće. Jer, kao, važno je da s neodgovornim gazdama nekako preživimo, da radimo, a tko će još misliti i o kvaliteti?

Ali kvalitetno novinarstvo može biti komercijalno i ovdje u Hrvatskoj. Tu kvalitetu treba (na)platiti, a prije svega je na novinarskoj odgovornosti da razinu drži visoko pa da u tu potrebitost novinarskog profesionalizma uvjerava i medijske vlasnike, glavne krivce za današnji suton ■

Medijsko
zakonodavstvo

**Zakoni
dobri
primjena
loša**

Hrvatski medijski Zakoni mijenjaju se u prosjeku svake dvije godine, a Zakon o HRT-u promijenio se najviše puta. To je ujedno i prvi zakon donesen nakon demokratskih izbora 1990. godine. Posljednji put mijenjao se 2010. kako bi se uskladio s poglavljem 8. u pregovorima s EU o tržišnom natjecanju

“Već je prva reforma 2003. otvorila tržište za strane vlasnike i taj je zakonski okvir bio sasvim prikladan za EU. Ali puno stvari u hrvatskom medijskom sektoru nakon 2005. promijenjeno je pod krinkom EU i kad te promijene nisu bile nužne”, smatra prof. Zrinjka Peruško

Hrvatska je prva zemlja u kojoj se pitanje zakonske regulative u medijima pojavilo kao političko pitanje u pregovorima s Europskom unijom. Većina to tumači lošim iskustvom nakon primanja u članstvo deset tranzicijskih zemalja gdje se, među ostalim, ozbiljno krše i pitanja slobode medija. Svi izvještaji Europske komisije o napretku Hrvatske do 2011. govore o nedostatnoj slobodni medija, osobito lokalnih koji najviše ovise o financijskim potporama iz proračuna gradova i općina.

Zaštiti ulogu države u medijima

Drugi je stalan prigovor koji je Hrvatsku ispratio u EU onaj o administrativnim kapacitetima nužnima za valjanu provedbu zakonodavstva i europskih standarda. Tako je, na inzistiranje Bruxellesa, Vijeće za elektroničke medije ustanovljeno kao neovisno tijelo čija je zadaća nadzirati provođenje Zakona o elektroničkim medijima za gotovo 200 radijskih i TV postaja u Hrvatskoj, uključujući i javni servis. Njihova je monitoring služba, međutim, opremljena za istovremeno praćenje tek 16 programa, jedno je od otkrića studije GONG-a za koju je rad Agencije za elektroničke medije istraživao Hrvoje Šimičević, novinar portala halter.org.

Premda je Vijeće Europe od početka uključeno u kreiranje hrvatskih medijskih zakona, i mnoge su ograničavajuće zakonske odredbe tijekom 90-ih uklonjene zahvaljujući upravo pritisku međunarodnih institucija, donošenje zakonodavnog okvira koji bi omogućio djelovanje slobodnih i neovisnih medija odgovornih javnosti ipak je zadaća

domaćeg zakonodavca. Generalno gledano, hrvatsko je medijsko zakonodavstvo tijekom 90-ih nastojalo zaštititi ulogu države u medijima. Nakon 2000. išlo je na ruku privatnim medijskim poduzetnicima otvarajući tržište, ali ne stvarajući dovoljno dobre mehanizme za njegovu regulaciju. Nova medijska politika svoju će legitimnost temeljiti na najavljenom opsežnom istraživanju o hrvatskim medijima, rezultate kojega još čekamo.

Nacrt strategije i izvještaj o stanju medija će biti gotovi do kraja studenog ove godine, predviđanja su voditelja Odjela za medije Ministarstva kulture Milana F. Živkovića koji situaciju zatečenu 2012. godine u području komunikacijske politike karakterizira općim manjkom na informativnom “računu”, ali i sasvim konkretnim minusom na financijskom računu hrvatskih medija. “Rubrike i emisije se ukidaju, novinarke i novinari otpuštaju, pa nije ni čudo da održivost javne i demokratske funkcije medija postaje sasvim upitnom. Procese komercijalizacije i koncentracije kontrole medija, tehnološke i ekonomske promjene zastarjela medijska regulativa nezainteresirano propušta kroz rupe koje se krpaju tek parcijalno. Nikakve platforme za raspravu o komunikacijskoj politici nije bilo, a niti samo nadležno ministarstvo se time uopće sustavno nije bavilo. Osnivajući službu za medijsku politiku u Ministarstvu kulture, za prvi cilj smo si postavili otvaranje što šire javne rasprave o tome kakve medije kao društvo imamo, kakve dugoročno trebamo, i kako to u realnim okvirima ostvariti. Kako bi svi zainteresirani uopće mogli

sudjelovati u raspravi, potrebno je pripremiti relevantne informacije o problemima, njihovim uzrocima i mogućim rješenjima - ukratko, ono što se obično naziva strategijom”, kaže Živković dodajući da se u protivnom se odluke uvijek donose iza zatvorenih vrata, debelo tepciranih ekonomskim i stranačko-političkim interesima, a sistemski problemi ne rješavaju. “Naravno, nismo se pritom autistično posvetili strateškom dizajnu, nego smo rješavali i goruće probleme medijske svakodnevice. Tako smo, uz sve što na HRT-u i dalje nije dobro, ipak omogućili pokretanje trećeg i četvrtog programa, otvorili nove mogućnosti financiranja neprofitnih medija te implementacijom redakcijskih statuta barem koliko-toliko ojačali poziciju novinara u komercijalnim medijima.”

Poteze povlači Ministarstvo financija

Rokovi su tako još jednom pomaknuti, a zahvati nadležnog ministarstva, prvog uopće u kojem postoji poseban odjel za medije, sveli su se na pojedinačne intervencije u postojeće medijske zakone. Potez koji bi mogao najdirektnije utjecati na medijski sektor tako nije došao iz nadležnog, nego iz Ministarstva financija. Uvjetovanje smanjene stope PDV-a postojanjem redakcijskih statuta motiviralo je vlasnike dnevnih novina da ih, nakon devet godina, donesu po ubrzanom postupku. Koliko će ti statuti stvarno omogućiti autonomiju uređivačke politike i novinara, još je teško procijeniti.

Barem pet godina treba proći kako bi se vidjeli stvarni učinci nekog zakona, smatra Jadran Antolović, pomoćnik

ministra za pravne poslove u Ministarstvu kulture za mandata Antuna Vujića. Hrvatski medijski Zakoni mijenjaju se u prosjeku svake dvije godine, a Zakon o HRT-u promijenio se najviše puta. To je ujedno i prvi zakon donesen nakon demokratskih izbora 1990. godine. Posljednji put mijenjao se 2010. kako bi se uskladio s poglavljem 8. u pregovorima s EU o tržišnom natjecanju.

“Što se dogodilo da su niti dvije godine kasnije odlučili mijenjati taj model, ne znam. Mislim da je napravljen korak unatrag u odnosu na neovisnost HRT-a zbog novog načina izbora glavnog ravnatelja. Naglasak se, po meni, treba staviti na ispunjavanje obveza koje proizlaze iz poštivanja Pravila o državnim potporama za javnu radiodifuziju. Obveza potpisivanja Ugovora s Vladom proizlazi iz usklađivanja s europskim zakonodavstvom o državnim potporama - a nepoštivanje tih propisa može imati ozbiljne posljedice - od povrata dijela prikupljenih sredstava do smanjenja iznosa pristojbe”, upozorava Nina Obuljen Koržinek, u vrijeme donošenja Zakona voditeljica Pregovaračke skupine za poglavlje Informatizacijsko društvo i mediji.

“Već je prva reforma 2003. otvorila tržište za strane vlasnike i taj je zakonski okvir bio sasvim prikladan za EU. Ali puno stvari u hrvatskom medijskom sektoru nakon 2005. promijenjeno je pod krinkom EU i kad te promijene nisu bile nužne”, smatra Zrinjka Peruško, profesorica na Fakultetu političkih znanosti, koja je svoje višegodišnje istraživanje o medijskoj politici od početaka hrvatske tranzicije do 1996. objavila u knjizi “Demokracija i mediji”.

Nacrt strategije i izvještaj o stanju medija će biti gotovi do kraja studenog ove godine, predviđanja su voditelja Odjela za medije Ministarstva kulture Milana F. Živkovića koji situaciju zatečenu 2012. godine u području komunikacijske politike karakterizira općim manjkom na informativnom "računu", ali i sasvim konkretnim minusom na financijskom računu hrvatskih medija

Politički pritisci

Razmatrajući probleme hrvatske medijske politike u tom razdoblju, Peruško je zaključila kako je medijsko zakonodavstvo dobrim djelom i tada bilo sukladno potrebama demokratskog društva. Hrvatska je krajem 1990. rezolucijom usvojila akte Vijeća Europe o medijima i javnom informiranju. I prije prvih višestranačkih izbora izmjenama i dopunama Zakona o javnom informiranju tiskane medije moglo se osnivati bez prethodnih dozvola ili suglasnosti države. Sloboda javnog informiranja bila je zajamčena i Ustavom. Jedna od smetnji slobodi novinarskog izražavanja bio je Kazneni zakon. Prema podacima iz kampanje koju je HND na proljeće 1998. vodio protiv spornih članaka ovoga Zakona, sudovi su u to doba zaprimili 500 tužbi protiv novinara u građanskim i kaznenim parnicama, a tužitelji su vrlo često bili članovi HDZ-a, tada vladajuće stranke.

Problemi su se odmah pojavili i u provedbi zakona. Tako je sporan bio sastav ondašnjeg Vijeća za telekomunikacije zaduženog za dodjelu koncesija. Naime, nakon ustrajnog navaljivanja oporbe i međunarodnih institucija 1994. donesen je Zakon koji je omogućavao privatno vlasništvo i nad elektroničkim medijima. Vijeće su tada činili većinom članovi HDZ-a pa su tako upitni bili i kriteriji prema kojima se dijele koncesije. Sporne su bile i prenatragne programske obaveze privatnih koncesionara kojima Zakon, međutim, nije nalagao obavezu proizvodnje određenog udjela domaćeg programa. Već tada je postojala bojazan kako će pluralizam osiguran velikim brojem lokalnih radija biti ugrožen zbog političkih kriterija dodjele koncesija.

dossier

Tiskani mediji, osim sa sudskim tužbama i skupim presudama, imali su problem i s distribucijom budući da je najveći distributer, Tisak, bio u državnom vlasništvu. Isto je vrijedilo i za državne tiskare. Upravo nezavisni privatni tisak i pojedini lokalni radiji omogućili su raznolikost političkih mišljenja zastupanih u medijima tijekom 90-ih, smatra i Zrinjka Peruško.

Ulazak stranog kapitala

Zakonodavni okvir trebao je osigurati da se raznolikošću vlasnika garantira raznolikost i pluralizam medijskog sadržaja. Od zakona se tražilo i da osigura tržišne uvjete za opstanak komercijalnih i nekomercijalnih medija. Tada je dopušteno oglašavanje na javnoj televiziji bilo isto kao i na komercijalnim, pojedinačni vlasnik elektroničkih medija nije smio imati udio veći od 25 posto, koliko je bilo i ograničenje ukupnog udjela stranog kapitala.

"Bilo je nužno otvoriti tržište i mislim da je to išlo prosporo", kaže Peruško koja razloge tome ne traži toliko u zakonskim nedostacima koliko u nedostatku demokratske kulture gdje stranke na neki način otimaju politički prostor i smatraju da je država dana njima na upravljanje. "Ulazak komercijalnih medija definitivno je otvorio prostor za pluralizam kakav u jednopartijskom sustavu nismo imali. Iako najviše njih danas vrlo malo pridonosi raznolikosti medijskog sustava. Osobito komercijalne televizije. Tako da možda to ograničenje stranog vlasništva i nije bilo sasvim loše za hrvatski medijski sustav, barem je lokalnim kompanijama omogućilo da se razviju."

dossier

Medijsko zakonodavstvo

Novine su sve tanje, pokazuju podaci Hrvatske gospodarske komore, a statistički zavod bilježi kako je u izdavačkoj industriji posljednjih pet godina do lani izgubljeno oko 26 posto radnih mjesta

Strani kapital ušao je najprije u tiskane medije, dok je tek Zakonom o elektroničkim medijima iz 2003. omogućeno da strane kompanije budu većinski vlasnici i elektroničkih medija. Bilo je to u sklopu prve cjelovite medijske reforme koju je u Vujićevevu mandatu provelo Ministarstvo kulture.

"Cijeli je proces počeo 2001. kad sam vodio pravni odjel Ministarstva kulture. Ministar Vujić se vratio sa sjednice Vlade na kojoj nas je premijer zadužio da izradimo Zakon o HRT-u", prisjeća se Jadran Antolović koji je zadatak najprije pokušao odbiti. Medijske su zakone do tada donosili u međuvremenu ukinuto Ministarstvo informiranja, a potom i Ministarstvo pomorstva, prometa i veza. Tek nakon smjene vlasti 2000. medijski resor prebačen je u Ministarstvo kulture.

"Mislim da se taj nedostatak iskustva na kraju pokazao kao dobar jer da je izradu tog zakona preuzeo netko stručniji, on bi to vjerojatno odradio rutinski", kaže Antolović koji je pomoć potražio od ljudi iz medija. "Dugovječnost tih zakona možemo zahvaliti načinu na koji smo tome pristupili. Otvorili smo komunikaciju sa svim dionicima u medijskom prostoru, medijskim kućama, udrugama i ljudima iz medija i napravili najpametnije što smo mogli - slušali smo i učili."

Nedostatku iskustva Antolović pripisuje i to što u tom trenutku nisu mogli sagledati šire procese. Zakonom o HRT-u političke su stranke nastojale zaštititi svoje interese, dok je oko Zakona o medijima i elektroničkim medijima vladalo političko suglasje, tvrdi Antolović, no dodaje kako su na posljednja dva zakona utjecali i različiti interesi vlasnika medija.

"Zakon o elektroničkim medijima i Zakon o medijima bili su prostor na kojem su komercijalni mediji nastojali zauzeti svoje pozicije. To se odnosilo na pitanja koncentracije u medijima, ovlasti regulatornih tijela... Nakladnicima su njihovi ekonomski interesi važniji od transparentnog zakonskog okvira, pa su ih gurali i preko politike", govori Antolović, danas voditelj stručnog studija Poslovanje i upravljanje na visokoj školi Baltazara Adama Krčelića u Zaprešiću.

Povećanje javnih subvencija

Zakonom o elektroničkim medijima 2003. propisana je ne samo obavezna količina programa vlastite proizvodnje nego se povećao i udio informativnog programa. Oformljeno je Vijeće za elektroničke medije kao nezavisno regulatorno tijelo zaduženo za nadzor ispunjavanja zakonskih i ugovornih obaveza na temelju kojih je nakladnicima odobrena koncesija. Zakon je predvidio i osnivanje Fonda za pluralizam iz kojeg bi se sufinancirala proizvodnja emisija od javnog interesa na lokalnim elektroničkim medijima, no sredstva Fonda Vijeće za elektroničke medije počelo je dodjeljivati tek 2005. godine.

Osim praćenja programa lokalnih radija i TV programa kako bi se osiguralo da posluju prema zakonu, Vijeće je s Fondom dobilo i dužnost monitoriranja emisija za koje su isplaćena sredstva. Dvije godine kasnije osnovana je Agencija za elektroničke medije koja je, kao stručno tijelo VEM-a, trebala provoditi nadzor i pripremati pravne podloge za odluke Vijeća. Pored toga, Zakonom o elektroničkim medijima iz

2009. Vijeće je dobilo i ovlasti nadzora programa HRT-a. Antolović smatra kako je Agencija ipak prošla dobar razvojni put. Možda bi on bio i brži da se na Vijeće nije prebacivalo sve više ovlasti dok se istovremeno nije dovoljno ulagalo u kadrovske i tehnološke kapacitete Agencije.

“Zašto je to tako, pitajte ljude koji su do sada bili na čelu države. Ovi koji je sada vode, imam dojam, pokušavaju pojačati javne subvencije medija, pa ćemo vidjeti koliko će to biti sretno i uspješno. Do sada se najviše išlo na ruku komercijalnim medijima, pa su se izbjegavale sve aktivnosti koje bi ih dovele u bilo kakvu neugodu. Komercijalan medijski lobi vrlo je jak, a nisam sigurna koliko oni doprinose kvaliteti programa”, ocjenjuje Peruško. Istovremeno, mnoge stvari koje su regulirane zakonom nikad nisu zaživjele u praksi, a najočitiiji primjer je Zakon o medijima.

Novinarska sudovanja

Prvi Zakon o javnom informiranju prenesen je uz neke preinake iz zakonodavstva SFRJ, a novi Zakon o javnom informiranju usvojen je 1992., ali ga je 1995. Ustavni sud osporio jer nije izglasan potrebnom većinom glasova u Saboru. Godinu dana kasnije na snagu stupa Zakon o javnom priopćavanju u koji je unesen i velik broj primjedbi Vijeća Europe. Ovo je i prvi medijski zakon koji je izazvao temeljitu raspravu u Saboru, kako stoji u knjizi “Demokracija i mediji” Zrinjke Peruško. Novim odredbama o zaštiti privatnosti i naknadi štete omogućeno je slobodnije djelovanje novinara. Ukinuto je Vijeće za zaštitu slobode javnog informiranja koje se pokazalo suvišnim jer njegove odluke ionako nisu imale obavezujući karakter. Ovlasti države da uskrati informaciju i označi je kao tajnu ostale su nejasne i služile državnim tijelima kao redovan izgovor za izbjegavanje novinarskih upita.

Definicija novinara i urednika prvi put se u Zakonu o medijima pojavljuje 2003. godine. Zakon je ponovo izmijenjen 2004. kada je člankom 8. preciznije definiran javni interes u odnosu na zaštitu privatnosti, a uneseni su i precizniji kriteriji za subvencije Ministarstva kulture medijima. Zakon je istaknuo i razliku između materijalne štete prouzročene informacijama u medijima i takozvanih duševnih boli ili nematerijalne štete za koju se više nisu propisivale visoke novčane kazne. Obje verzije Zakona o medijima sadržavale su i obavezu donošenja redakcijskih statuta, ali bez kaznenih odredbi u slučaju njezina nepoštivanja.

“Prema idealnom modelu profesionalnih medija na zapadu, kako smo zamišljali da će se kod nas dogoditi, privatni vlasnik garancija je nezavisnost medija, njegove objektivnosti i nepristranosti jer će mu takva uređivačka politika osigurati i šire tržište. Tržišta zemalja u tranziciji u pravilu su mala i nerazvijena pa vlasnici medija u svojem vlastitom ekonomskom interesu podređuju slobodu i neovisnost medija politici, a radi vlastitog ekonomskog probitka. Ta sprega između politike i vlasnika medija najviše šteti razvoju autonomnog novinarstva”, smatra Peruško.

Tako je, usprkos zakonodavnom okviru usklađenim s EU, provedba zakona i dalje manjkava. Dokaz su tome neučinkovita regulatorna tijela, ali i sudovi. Barem u onom djelu koji se odnosi na radne sporove novinara i nakladnika. Naime, dok je u 90-ima najviše sudskih postupaka protiv medija vođeno na temelju povrede nečijeg ugleda ili časti, danas tu brojku nadvisuju radni sporovi u kojima novinari od nakladnika traže da im prizna prava iz ugovora o radu nakon više godina neprekinute honorarne suradnje.

“Zakon o elektroničkim medijima i Zakon o medijima bili su prostor na kojem su komercijalni mediji nastojali zauzeti svoje pozicije. To se odnosilo na pitanja koncentracije u medijima, ovlasti regulatornih tijela... Nakladnicima su njihovi ekonomski interesi važniji od transparentnog zakonskog okvira, pa su ih gurali i preko politike”, kaže Jadran Antolović

Zamke RPO-a

RPO ugovor koji novinara tretira kao samostalnog djelatnika pojavio se prvi put u tiskanim medijima 1998. pokretanjem Jutarnjeg lista. Tržišni princip propisao je, naime, koliko se novca može uložiti u pojedinog zaposlenika, objašnjava taj fenomen odvjetnik Emil Havkić.

“Tu treba razlikovati dvije stvari: je li novinar imao izbor hoće li zaključiti ugovor o radu ili će raditi kao slobodni novinar? Ako je mogao birati, tada bi bilo jako teško dokazati

da je riječ o takozvanom prikrivenom radu. Međutim, tamo gdje nakladnik zapošljava isključivo slobodne novinare, a ugovorom o djelu se zaštitio tako da im zabranjuje suradnju s drugim redakcijama, tu bi se već moglo raditi o prikrivenom ugovoru o radu”, kaže Havkić dok istovremeno tvrdi kako se definicija novinara u članku 2. Zakona o medijima nikako ne tiče radnih odnosa. Takozvani slobodni novinar mora tako najprije dokazati kako se njegov angažman uopće može smatrati radnim odnosom.

“Najvažniji pravni stručnjaci jasno su rekli da su ljudi koji rade u prostoru poslodavca, na sredstvima poslodavca iz dana u dan, koji su subordinirani i mogu raditi za samo jednog poslodavca, zapravo zaposleni prema Zakonu o radu bez obzira na to kakav su ugovor potpisali. Inspekcije to u pojedinim svojim rješenjima definiraju drukčije, a pravosuđe luta pa jednom donese odluku prema Zakonu o radu, a drugi put, povodeći se formalnim nekim začkoljicama, reagira drukčije. To je proces koji nije dovršen, ali ako nečim možemo biti zadovoljni, onda je to činjenica da taj RPO više ne buja kao nekad kada se omjer stalno zaposlenih i slobodnih novinara drastično mijenjao”, kaže predsjednik Sindikata novinara Hrvatske Anton Filić, ponavljajući kako sindikat nikad nije bio protiv ljudi koji su se odlučili za RPO.

“Styria je sada svim RPO honorarcima ponudila Ugovor o radu, ali pod uvjetom da izdatak firme ostane isti. To je nova diskriminacija tih ljudi jer zašto bi oni pristali na istu količinu posla i odgovornosti, a za znatno nižu plaću od svojih stalno zaposlenih kolega. Sindikat je na tu diskriminaciju reagirao, a vidjet ćemo što će dalje biti”, kaže Filić koji odgovornima za ovako nezahvalan položaj smatra i same novinare.

Ukinuti Kolektivni ugovori

Novinare više ne štite ni kolektivni ugovori u kojima su prava reducirana ili zamrznuta ili uopće ukinuta. Pregovori o nacionalnom kolektivnom ugovoru u ovom trenutku su gotovo nemogući, zbog gospodarske situacije pa stoga i teškog ekonomskog položaja novinara. Sudske parnice, ako se

novinar čak i odluči na takav korak, traju godinama do pravomoćne sudske presude. Konačan je ishod neizvjestan jer sudovi zakon i dalje tumače različito.

Rješenje je, smatra Havkić, u donošenju preciznijih odredbi zakona prema kojima autorski ili ugovor o djelu ne smije postavljati uvjet ekskluzivne suradnje. Kako su RPO suradnici neophodni za normalan rad i produkciju, vjerojatno bi se većini njih ponudio ugovor o radu. Makar i privremenom. Pitanje je samo koliko njih sebi može priuštiti luksuz zaštite svojih radničkih prava na uštrb prihoda.

“Ako nekoga krivim za tu situaciju, to je zakonodavac koji to nije bio u stanju bolje regulirati. Ne vjerujem da nakladnici zaključuju takve ugovore iz zlih namjera. Nisu ni svi novinari koji ih potpisuju bili pod pritiskom jer mogu i kalkulirati pa tako zarade više nego kad su u stalnom radnom odnosu”, kaže Havkić.

Sindikati i ovakvom praksom oštećeni novinari smatraju to tek još jednim podilaženjem politike ekonomskim interesima nakladnika odnosno poslodavaca.

“Prihvatimo li ideju da nam je za bilo kakav održiv koncept demokracije potrebno kvalitetno informiranje za sve građane, temeljno je pitanje tko će platiti novinare koji će sustavno informirati demokratsku javnost? Zatim se neizostavno postavljaju i pitanja koliko novinar svoj posao radi neovisno o interesima pojedinog izdavača, njegovog oglašivača i njihova kreditora, ili političke stranke na vlasti u državi odgovornoj za neovisnost javnih medija”, sažet će Milan F. Živković osnovne probleme. Prvi istraživački nalazi, napominje, upućuju na to kako je kriza u komercijalnim medijima započela već njihovom privatizacijom.

Ugašeno 45 tiskanih izdanja

Novine su sve tanje, pokazuju podaci Hrvatske gospodarske komore. Statistički zavod bilježi kako je u izdavačkoj industriji posljednjih pet godina do lani izgubljeno oko 26 posto radnih mjesta. Prema podacima objavljenima u “Monitoringu medija” Centra za istraživanje medija i komunikacije FPZG-a, 45 je tiskanih izdanja ugašeno 2011. godine. Prema podacima FINA-e objavljenima u istom monitoringu 2029 je bio ukupan broj zaposlenih u novinskim kućama tijekom 2011. godine. Nastavile su padati tiraže kao i prihod od oglasa. Istraživanja u razvijenim demokracijama pokazuju da tamo gdje se država ne bavi medijima nastaje divlje tržište u kojem se gubi svaki javni interes, podsjeća Zrinjka Peruško.

“Mislim da na kraju sve to dođe do nekog novinara koji uvijek može reći da neće napisati naručenu priču i da želi provjeriti i drugu stranu, ali vlasnik vam tada može ponuditi i da napustite njegove novine. Zato je pitanje pluralizma vlasništva jako važno. I zato bi demokratska država trebala ustrajati na zaštiti novinara od takvih situacija u kojima mogu birati samo hoće li se ogriješiti o etički kodeks struke ili će gladovati”, smatra Zrinjka Peruško.

Koncentracijom medija bave se u Hrvatskoj tri zakona. Zakon o elektroničkim medijima, Zakon o medijima i Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja putem kojega država može nastupati u pitanjima koncentracije. Zakoni se i ovdje različito interpretiraju, što je pokazao slučaj preuzimanja Slobodne Dalmacije od EPH, ali i pitanje koncentracije distribucije tiska.

Gubljenje povjerenja

Pitanje krize tiska i novih platformi za medijski sadržaj dovoljan su razlog za izradu nove medijske strategije, smatra Peruško, a koja bi u budućnosti istovremeno zapošljavala ljude, omogućavala tržištu da se razvija, privatnicima da imaju medije i na njima ostvaruju profit, ali i da kroz sve to kreativni ljudi u Hrvatskoj mogu proizvoditi sadržaje i biti vidljivi u medijskom sektoru. Razvoj medija koji će omogućiti da se čuju različita mišljenja koja se u političkom životu pojavljuju, umjesto da javnost bude osuđena samo na ono što neka politika ili moćnik propusti u medije.

“Zaključimo li da je, barem u razmjerima našeg tržišta jasno da ne možemo imati demokratski funkcionalne medije bez značajnih javnih sredstava, jedna od osnovnih tema rasprave o strategiji bit će kako uskladiti različite modele raspodjele tih sredstava i gdje ih u vrijeme politike štednje pronaći”, o smjeru strateških razmišljanja reći će Živković.

Da nije dovoljno imati dobro napisan zakon, svjedoče brojne situacije. S druge strane, već po pitanju načina izbora i ovlasti glavnog ravnatelja HRT-a mišljenja naših sugovornika prilično su suprotstavljena iako svi dijele istu ideju o važnosti slobodnih i nezavisnih medija. Posljednje izmjene Zakona o elektroničkim medijima kritizirale su ne samo lokalne radio i TV postaje koje su dosad bile isključivi korisnici Fonda za pluralizam, već i nezavisni elektronski mediji koji svojom formalnom registracijom ne spadaju među neprofitne iako imaju kvalitetan, a ne komercijalan sadržaj. Odluka o poreznoj olakšici uvjetovanoj s 25 tisuća riječi autorskog teksta završila je na Ustavnom sudu.

“Ako nema konsenzusa, političke kulture i jakih strukovnih organizacija i udruga, onda neće biti ni provedbe jer se u medijske zakone ne mogu uvoditi strogi mehanizmi. To bi se, naime, moglo shvatiti kao nametanje, ugrožavanje medijske slobode i neovisnosti”, smatra Nina Obuljen Koržinek.

Osim zakonskog okvira koji mora osigurati njihovo nesmetano osnivanje i djelovanje u okviru općih civilizacijskih normi, liberalizacija medijskog tržišta ukazala je i na potrebu zakonodavca da osigura ispunjavanje javne funkcije medija. Odgovor na pitanje kako to postići, traži se ne samo u Hrvatskoj nego i u zemljama razvijene zapadne demokracije. Javnost kojoj se mediji obraćaju ujedno je i osnovni razlog njihova postojanja, a prema posljednjem GfK istraživanju povjerenja u institucije, javnost hrvatskim medijima sve manje vjeruje. To izgubljeno povjerenje, nužno i za tržišni uspjeh, mediji će teško iznova steći izgube li potpuno osjećaj odgovornosti za svoju važnu društvenu ulogu. Jer informirana i zainteresirana javnost temelj je puno šireg konsenzusa, onog o demokratskom društvu ■

“Prema idealnom modelu profesionalnih medija na zapadu, kako smo zamišljali da će se kod nas dogoditi, privatni vlasnik garancija je nezavisnost medija, njegove objektivnosti i nepristranosti jer će mu takva uređivačka politika osigurati i šire tržište. Tržišta zemalja u tranziciji u pravilu su mala i nerazvijena pa vlasnici medija u svojem vlastitom ekonomskom interesu podređuju slobodu i neovisnost medija politici, a radi vlastitog ekonomskog probitka. Ta sprega između politike i vlasnika medija najviše šteti razvoju autonomnog novinarstva”, smatra Zrinjka Peruško

Radmanu je dano i da iznese svoju istinu pred spomenutim saborskim odborom, ali ako se neko ludo čudo ne dogodi, sve je to formalnost. Formalnost koja je tek jedna lijepa prigoda dana Goranu Radmanu da ponovi kako su novinari, poglavito oni koji prate rad HRT-a, hrpa zlotvora i plaćenika, a on mučenik biblijskih proporcija

živ
a umro

Zadnjeg tjedna kolovoza, a bogme i koji dan rujna, glavni ravnatelj HRT-a Goran Radman bio je - kako nam teška srca priznaše neki od njegovih prisavskih supatnika što su nervozno grizli nokte jer im je na važnim programskim odlukama ili pak odlukama o selidbi unutar komplicirana redakcijskog sustav nedostajao "samo" ravnateljev potpis - na godišnjem odmoru. Kako ga je proveo, je li jedrio ili je punio baterije na obalama Bohinjskog jezera, posve je nevažno. No, gdje god da je stolovao, važno je notirati kako je imao pregršt razloga za posvemašnji spokoj. On na barci dok njegovi programski ljudi na radnom doručku s predstavnicima sedme sile pokušavaju tu bandu plaćenih zlotvora, koji javnom servisu žele samo zlo, naučiti pameti uz gdje koje pecivo i sokić. Idila!

Netalentiran za komunikaciju

A pred ljeto sve je izgledalo posve drukčije. Radman je visio o niti nakon niza najblaže rečeno krivo donesenih odluka, pogrešno izgovorenih stvari i sramotnih, a povučenih poteza. Zapravo, ne pamt se da smo u 20 godina vazda nam mlade i zelene demokracije ikad na čelu HRT-a, ako ne na čelu ijedne tvrtke koja je, htjela ne htjela, pod patronatom države, imali čovjeka manje talentiranog za posao koji obavlja, poglavito manje talentiranog za komunikaciju s javnošću koja ga tako velikodušno i izdašno svaki mjeseca plaća. Njega i kuću kojoj je na čelu. Potpuno nesvjestan zbilje što ga okružuje, ako već

Radmanu je dano i da iznese svoju istinu pred spomenutim saborskim odborom, ali ako se neko ludo čudo ne dogodi, sve je to formalnost. Formalnost koja je tek jedna lijepa prigoda dana Goranu Radmanu da ponovi kako su novinari, poglavito oni koji prate rad HRT-a, hrpa zlotvora i plaćenika, a on mučenik biblijskih proporcija

Radmanovo stolovanje HRT-u nije donijelo ništa dobra, sve da sutra kuća na Prisavlju bljesne poput BBC-ja. A neće, ako ništa, ono stoga što "revolucionarna" promjena ustroja ne jamči ništa doli izbirokratizirani kaos u kojem se program teško radi. Šteta je već učinjena jer, premda će uredni platiše RTV pristojbe i dalje svoju obvezu podmirivati tjerani prijetnjom ovrhe, program HRT-a više nije onaj kojem će slijepo vjerovati i braniti ga od svakovrsnih osvajača, već je tek jedan od televizijskih program u nas i ništa više

u pitanju nije neki veliki majstorski i smrtnicima nedokučiv, a genijalan plan, Radman je u malo mjeseci dopustio sebi mnogošto što sebi više ni političari amateri iz Bukovine i Špičkovine ni u ludilu dopustili ne bi. Svega je tu bilo, potencijalna sukoba interesa ponajviše. Javnost je graknula, Radman se, činilo se, našao u neobranom grožđu, a Nadzorni odbor HRT-a uputio je saborskom Odboru za informiranje, informatizaciju i medije zahtjev za njegovim razrješenjem. I onda kad se očekivalo da će oni koji su Radmana instalirali položiti veliki ispit pa sankcionirati na kakav god način ponašanje glavnog ravnatelja i njegovu (ne)spodobnost da vodi medijsko poduzeće s tri tisuće i nešto stotina ljudi, politika, odnosno vladajuća koalicija na čelu s SDP-om, donijela je odluku da svog druga spasi! Jest, doduše, priča još nije gotova. Radmanu je dano i da iznese svoju istinu pred spomenutim saborskim odborom, ali ako se neko ludo čudo ne dogodi, sve je to formalnost. Formalnost koja je tek jedna lijepa prigoda dana Goranu Radmanu da ponovi kako su novinari, poglavito oni koji prate rad HRT-a, hrpa zlotvora i plaćenika, a on mučenik biblijskih proporcija. Pače, prilika da zastupnike koji su tako lijepo svih ovih godina živjeli u skladu i slozi sa sedmom silom podsjeti da na svijetu ima i novinara koji rade po diktatu, koji su plaćenici i propalnice. A zastupnici, od Šime Lučina do Ivana Račana, jamačno će u znak potvrde kimati glavom, sretni poput amaterskih trbuhozboraca čija je lutka konačno rekla ono što i sami misle. Jer, da ne misle, bio bi Radman bivši.

"Vjerujem da je to što je Goran Radman i dalje na čelu HRT-a podjednako rezultat trgovine predsjednika Republike i premijera, te posve očite bezidejnosti, nemaštovitosti i pomanjkanja hrabrosti ove vlasti", ne sumnja novinar portala Forum.tm Saša Vejnović.

"Slučajevi Radman"

Podsjeća nadalje Vejnović kako je Zoran Milanović, primjerice, smijenio Vladimira Ferdeljija s mjesta pomoćnika tadašnjeg ministra prometa Zlatka Komadine jer je javno rekao da Vlada nema hrabrosti za promjene. Natjerao je i Mirelu Holy da ode s mjesta ministrice zaštite okoliša jer je e-mailom zatražila da se jednu tajnicu u HŽ-u poštedi otkaza.

"Od tada do 'slučaja Radman' premijerova se letvica dobrano spustila. Što je najgore, ne postoji jedan 'slučaj Radman', nego se pod tim podrazumijeva nekoliko spornih poteza zbog kojih je HRT odavno trebao dobiti novog čelnog čovjeka, ma koliko sadašnji bio nezamjenjiv (a nije). Prikrivanje imovine vjerojatno je najteži prekršaj, ali za neodlučne tu je i davanje visoke funkcije vjenčanom kumu, očito pogodovanje nekadašnjim kolegama iz IT sektora ili pak utvrđeni sukob interesa. I sam se obećao povući dokazke li mu se sukob interesa. Goran Radman je, unatoč svemu tome, još na čelu HRT-a. I dalje utvrđuje vlastitu poziciju na HRT-u puneći stručne službe 'svojim' ljudima. Politika mu je očito odlučila oprostiti 'nestašluke', bojeći se novih promjena na HRT-u u trenutku početka restrukturiranja. Sezona godišnjih odmora učinila je svoje i u javnosti,

pa njegov odlazak više nitko ni ne traži. Bit će zanimljivo pratiti koje će još granice Radman uspjati pomaknuti i što mu je Milanović još spreman tolerirati. Jer ispada će zasigurno biti još", zaključuje Vejnović.

Ispada će biti još, a ljestvica od premijera visoko dignuta pa naglo dobrano spuštenu, može se, nažalost, spuštati još, onako kako se gaće do poda vazda još malo spuštati mogu. Premijera, naime, kazuju njemu bliski, Hrvatska radiotelevizija jednostavno ne zanima, baš kao što ga i mediji ne zanimaju bogzna koliko. Možda ima i pravo, jer kakva nam je politika, bio bi i dobošar na glavnim trgovima većih gradova dovoljan da nas putem proglašava "informira". Elem, em ga ne zanima, em nema drugog kandidata da Radmana mijenja, em mu se ne da da ga za rukav vuku kojekakvi emisari kojekakvih interesnih skupina, kako to već čine kad god se ravnatelj HRT-a bira. I zato Radman, ako već motivi nisu skriveni na dno neke ladice u kojoj leži puno više od kupoprodajnog odnosa SDP-a i Radmana, kojim se rješavala sudbina bohinjskog hotela. No, ne valja robovati teorijama zavjere, kad je počesto u nas sve tako jednostavno - premijeru se ne da baktati s HRT-om, a Radmanu se, tko zna zašto, itekako da baktati, i to po pravilima što će ih sam sebi napisati, rastežući zakone do granice pucanja.

Uporna borba za fotelju

"Jednostavno zadivljuje upornost kojom se Goran Radman drži svoje foteljetine. Ponajprije zato što je teško i zamisliti nekoga s tolikim don-obrazom, potpuno neosjetljivim na sve kritike koje mu se upućuju. Znači li to da ima tako snažnu političku podršku kakvu ne možemo ni zamisliti ili da vlast more veći problemi od HRT-a ili da je jednostavno riječ o egotripperskom liku kojeg ništa ne može pokolebati, zapravo je svejedno", smatra novinar Novog lista Davor Mandić.

Nas bi, dodaje, trebalo brinuti samo ono što se događa sa servisom koji svi skupa plaćamo i od kojeg očekujemo udovoljavanje javnom interesu.

"A činjenice govore sljedeće: Radman je kompromitiran i moralno i profesionalno. Moralno zato što ne razumije svoju ulogu državnog, da, državnog dužnosnika, iz čega proizlazi njegova ideja o nedodirljivosti kao neovisnosti, a profesionalno zato što ništa što je dosad napravio nije donijelo nikakav pomak na HRT-u. Pritom se na vrhu kočoperi reforma koju nitko živ ne razumije i koja je generala samo novu i novu disperziju odlučivanja. HRT polako nalikuje na pokušaj EU da se organizira u vojnom djelovanju. Dok se sve skupa posloži, prođe rat. Nije da se ovdje zagovaraju apsolutistička diskrecijska prava pojedinaca, ne daj, Bože, ali nema tog sustava, koliko god kompliciran bio, koji može sam po sebi riješiti problem malignog tkiva. A nemojmo se zavaravati, u medijskom prostoru malignog je tkiva koliko hoćeš, i tu se ozbiljno ratuje; brzinom, pravovremenošću, vjerodostojnošću, ali i rejtingom, pri čemu potreba za javnim servisom koji njeguje profesionalnost, poštuje struku i, najvažnije, uspostavlja neovisnost o krupnom kapitalu, postaje važnijom od bilo

kojeg pojedinca. Kada bi Radman i njegovi poltroni i zaštitnici to razumjeli, umjesto da jeftino trguju interesima, ne bi nam svima bilo puno bolje, ali barem bi HRT bio prava javna televizija", ističe Mandić.

I istina je, Radmanovo stolovanje HRT-u nije donijelo ništa dobra, sve da sutra kuća na Prisavlju bljesne poput BBC-ja. A neće, ako ništa, ono stoga što "revolucionarna" promjena ustroja ne jamči ništa doli izbirokratizirani kaos u kojem se program teško radi. Šteta je već učinjena jer, premda će uredni platiše RTV pristojbe i dalje svoju obvezu podmirivati tjerani prijetnjom ovrhe, program HRT-a više nije

onaj kojem će slijepo vjerovati i braniti ga od svakovrsnih osvajača, već je tek jedan od televizijskih program u nas i ništa više. Radmanu je jednostavno uspjelo ono što malo kome uspijeva - biti živ, a mrtav. Metaforički dakako. Uostalom, pitajte članstvo Programskog vijeća HRT-a, one do kojih glavni ravnatelj toliko drži da im ni jesensku programsku shemu nije dao na uvid prije nego što ju je počeo emitirati. A nije da ga tijekom ljeta nisu pokušavali dovesti do mobitelom; skiper koji zna da se na mobitel ne treba javljati dok se brodi! Program, ono zbog čega javni servis i imamo, ionako nikad nije bio predmet njegova interesa ■

Neprofitnim medijima do medijskih sloboda

U Hrvatskoj postoji više stotina različitih nevladinih udruga, odnosno neprofitabilnih organizacija, koje se bave "proizvodnjom medijskog sadržaja". Gotovo je u pravilu riječ o usko specijaliziranim medijima koje su pokrenuli nezadovoljni aktivisti i novinari sa željom da pišu i govore o onim temama koje mainstream mediji izbjegavaju

Pojam 'neprofitni' kao temeljno obilježje neprofitnih organizacija upućuje da je prva njihova karakteristika odsustvo profita, odnosno da te organizacije djeluju prije svega sa svrhom različitom od stjecanja dobiti, a što se povezuju s javnim (općim, zajedničkim) interesom. Djelovanje neprofitnih organizacija uobičajeno je u području koje nije moguće organizirati na tržišnoj (komercijalnoj) osnovi. Neprofitna organizacija je organizacija čiji cilj je nešto drugo negoli stjecanje profita za njenog vlasnika."

Ukratko, ovo je definicija nevladinih udruga, odnosno neprofitnih organizacija, po Vesni Vašiček, profesorici sa

zagrebačkog Ekonomskog fakulteta, koja vodi kolegij Računovodstva neprofitnih organizacija.

Dakle, po logici tržišnog sustava, među medijima kao profitabilnom biznisu, takvih organizacija ne bi trebalo biti. Međutim, logika često zakaže ondje gdje život počinje, pa u Hrvatskoj postoji više stotina različitih nevladinih udruga, odnosno neprofitabilnih organizacija, koje se bave "proizvodnjom medijskog sadržaja". Gotovo je u pravilu riječ o usko specijaliziranim medijima koje su pokrenuli nezadovoljni aktivisti i novinari sa željom da pišu i govore o onim temama koje mainstream mediji izbjegavaju. Razlozi

za takav stav masmedija su različiti: od manjka zanimanja široke publike za teme o položaju ugroženih društvenih skupina poput invalida, nacionalnih ili spolnih manjina do interesa vlasnika koji ne žele da se mediji u njihovu vlasništvu zamjere moćnim interesnim skupinama koje bi ih u tom slučaju prestale izdašno podržavati bilo novcem za oglase, kao što rade korporacije, bilo jakom logističko-financijskom podrškom, kao što radi državna vlast koja kontrolira velike tvrtke u svom vlasništvu.

U čemu je i postoji li razlika između neprofitnih i profitnih medija, pitali smo Hrvoja Šimičevića, bivšega glavnog

urednika "profitnog" portala Nacional.hr i danas novinara neprofitnog H-Altera. Šimičević kaže da se ključna razlika, iz koje proizlaze svi problemi s današnjim novinarstvom u Hrvatskoj, odnosi na činjenicu da kod neprofitnih medija, za razliku od komercijalnih, krajnji cilj nije stvaranje profita, odnosno viška prihoda.

"Kako sam se sam mogao uvjeriti radeći u komercijalnim medijima, sredstva za ostvarenje dobiti predstavljaju radikalnu opreku novinarskom poslu, što je postalo posebno razvidno od početka kraha globalnog tržišta. Pritom mislim na sve veću ovisnost o sve 'oskudnijim' resursima velikih oglašivača, što osim povećanja tabloidnog sadržaja, dovodi i do sve većih cenzorskih zahvata u redakcijama, a potom i posljedičnog 'formiranja pristanka' kod novinara na autocenzuru, što pak dovodi do toga da umjesto urednika i novinara o sadržaju 'škakljivijih' tekstova na kraju, nerijetko i bez negodovanja, odlučuju vlasnici medija ili individue iz marketinških i PR-odjela, koji u ovim izvanrednim financijskim okolnostima što prijetu gašenju novinskih kompanija sve intenzivnije preuzimaju ulogu kreatora medijskog sadržaja. U većini slučajeva o takvim tekstovima odlučuju tako da ih ne objave. Svemu nabrojenom izravno sam svjedočio kao zaposlenik u komercijalnom mediju, o sličnim stvarima su mi pričali i kolege iz drugih medija, a najblistaviji primjer normalizacije takve strukturalne korupcije dogodio se nedavno kad su iz jednog relativno posrnulog lista, lišeni ikakva stida, otvoreno priopćili kako u njega dolazi stručnjak za marketing koji će 'upravljati prodajom, marketingom i redakcijom'. Treba li uopće reći kako je u tom kontekstu nešto kao javni interes u dobrom dijelu komercijalnih medija prošlo svršeno vrijeme, ako je ikad i postojao?" kaže Šimičević.

Naglašava da je njegovo dosadašnje iskustvo rada u neprofitnim medijima pokazalo kako su oni više-manje lišeni takvih utjecaja. "Obradivane teme dominantno se mogu proglasiti sadržajem od javnog interesa zbog većeg dijela donatora koji ciljano financiraju takve sadržaje. Cjelokupna urednička politika fokusirana je na isključivoj negaciji takozvanog 'tabloidnog sadržaja', postupak odlučivanja je znatno demokratičniji zbog naravi neprofitnih udruženja, a u tom procesu izbjegava se površno obrađivanje tema - što je postala simptomatična boljka komercijalnih medija - jer svaku ozbiljniju temu novinar može obrađivati koliko mu za to doista treba vremena", tvrdi Šimičević.

Međutim, dodaje da ni tamo ne cvjetaju ruže. "Kao i u svemu ostalom, i u neprofitnim medijskim organizacijama postoje, dakako, dobri i loši urednici i isti takvi novinari, što će reći dobri i loši neprofitni mediji. Međutim, moje iskustvo dosadašnjeg rada u neprofitnim medijima pokazuje kako postoji više od nekoliko mehanizama koji omogućuju kontrolu namjenskog trošenja financijskih sredstava. Među ostalim, sve dobivene financije nužno je pravdati po završetku svakog projekta temeljem kojega je dodijeljen novac, bez obzira je li izvor novčane dotacije bila državna institucija ili privatna fondacija", zaključuje.

Kako sam se sam mogao uvjeriti radeći u komercijalnim medijima, sredstva za ostvarenje dobiti predstavljaju radikalnu opreku novinarskom poslu, što je postalo posebno razvidno od početka kraha globalnog tržišta. Pritom mislim na sve veću ovisnost o sve 'oskudnijim' resursima velikih oglašivača, što osim povećanja tabloidnog sadržaja, dovodi i do sve većih cenzorskih zahvata u redakcijama, a potom i posljedičnog 'formiranja pristanka' kod novinara na autocenzuru, što pak dovodi do toga da umjesto urednika i novinara o sadržaju 'škakljivijih' tekstova na kraju, nerijetko i bez negodovanja, odlučuju vlasnici medija ili individue iz marketinških i PR-odjela, kaže Hrvoje Šimičević, bivšega glavnog novinara H-Altera

Natječaj Ministarstva kulture izazvao je reakciju profitno-neprofitnih medija, odnosno onih iza kojih ne stoje neprofitne organizacije ili medijske zadruge, nego tvrtke kao poslovni subjekti. Među najglasnijima je bila Nora Krstulović, urednica portala Teatar.hr, koji je, kako tvrdi, najstariji neprofitni on-line medij u kulturi koji je još 2003. CARNET prepoznao kao jedan od 14 projekata važnih za domaći informacijski prostor. "Pokrenut isključivo privatnim sredstvima izdavača, portal je tek nakon tri godine aplicirao na prvi natječaj za sredstva iz javnih fondova i na njemu - nije prošao, navodi Nora Krstulović

"Rupe" u medijskom prostoru

Upravo je ta činjenica koja je dovela do "rupe" u medijskom prostoru potaknula Ministarstvo kulture da objavi natječaj za potporu neprofitnim medijima. Već sama činjenica da se na njega prijavio 91 različiti medij, govori o sve jačoj NGO-medijskoj sceni. Bilo je tu svega: od usko regionalnih portala do manjinskih tiskanih izdanja, televizijskih emisija, alternativnih medija koji uz puno muke ipak godinama preživljavaju. Ono što im je zajedničko jest volonterski rad onih koji ga stvaraju. Tek su rijetki među njima uspjeli vidjeti koju kunu za sve ono što su napisali, izgovorili, uredili.

Ministarstvo kulture odredilo je kriterije prema kojima se bespovratna sredstva dodjeljuju s ciljem jačanja kritičkog kapaciteta i društvenog utjecaja takvih medija. Ciljevi programa su širenje informativnog opsega (broja tema) i relevantnosti sadržaja (pozadine informacija) postojećih općih i specijaliziranih neprofitnih medija, osnivanje novih neprofitnih medija i profesionalizacija novinarskog i autorskog rada u neprofitnim medijima. Javiti su se mogli, kako je precizirano natječajem, neprofitni proizvođači medijskog sadržaja koji se distribuira putem različitih tehnoloških platformi - tiska, radija, televizije, interneta. "Neprofitni proizvođači medijskog sadržaja, odnosno neprofitni mediji mogu biti pravne osobe, posvećene zadovoljavanju informativnih, obrazovnih, znanstvenih, umjetničkih, kulturnih i drugih komunikacijskih potreba javnosti, registrirane kao udruge, ustanove, vijeća nacionalnih manjina, pravne osobe vjerskih zajednica i neprofitne zadruge", stoji u natječaju.

Usto, uvjet je da takvi mediji ne smiju stvarati financijsku dobit za svoje članove, osnivače ili treće osobe, nego eventualni višak prihoda u odnosu na rashode mogu koristiti samo za unaprjeđenje i razvoj vlastita rada na području javne komunikacije. Ministarstvo je za to odlučilo izdvojiti nešto manje od tri milijuna kuna, i to jednu do tri financijske podrške u iznosu od 200 do 400 tisuća kuna godišnje, pet do osam podrški u visini od 100 do 200 tisuća kuna godišnje te jednu do tri od 70 do 100 tisuća. U drugi krug ušlo je 25 medija od kojih će manje od polovice dobiti potporu. Među njima je i portal Lupiga.

Ivor Fuka, voditelj Lupige, inače bivši novinar Novog lista, kaže da je portal pokrenut 2001. godine. Dio osnivača u to je vrijeme studirao novinarstvo, dok su drugi krenuli u programerske vode.

"Najprije smo Lupigu tretirali kao hobi i interni projekt, da bismo ga nakon prvih poslova u novinskim redakcijama počeli koristiti kao poligon za pisanje svega onoga što nismo mogli u svojim redakcijama, a za što smo smatrali da je u javnom interesu. Situacija gdje postoji monolitnost medijskog polja opterećena tabloidnim novinarstvom i novinarstvom u kojem postoji korporativni i politički interes, odnosno veze, dovela je do toga da se o nizu tema ne govori, što je nas tjeralo da nastavimo tim putem. Već 2004. dobili smo tada prestižnu nagradu VidTop 10 u kategoriji medija, a s vremenom se

dobar glas prenio u regiju. Evo, na jesen će biti punih 12 godina volontiranja kroz kojih je prošlo više od 200 suradnika. Među njima je najviše novinara, a mislim da ne postoji nijedan ozbiljniji medij, bilo da je riječ o televiziji, radiju ili tisku, u kojem nismo imali suradnike, koji su zbog specifičnosti situacije, odnosno mogućnosti osvete poslodavca za neke neželjene teme, pisali pod pseudonimom. Danas je sigurno desetak naših nekadašnjih suradnika na uredničkim pozicijama u mainstream medijima i uglavnom su nastavili uredničku politiku protiv kakve su se na Lupigi i borili", kaže Fuka i dodaje da se često bave samim medijima i njihovim pozadinskim mehanizmima koji stoje iza plasiranja nekih informacija, što je danas tabu-tema, jer nitko iz kurtoazne kolegijalnosti i politike nezamjeranja ne želi o tome govoriti.

Zadovoljni i nezadovoljni

Natječaj Ministarstva kulture izazvao je reakciju profitno-neprofitnih medija, odnosno onih iza kojih ne stoje neprofitne organizacije ili medijske zadruge, nego tvrtke kao poslovni subjekti. Među najglasnijima je bila Nora Krstulović, urednica portala Teatar.hr, koji je, kako tvrdi, najstariji neprofitni on-line medij u kulturi koji je još 2003. CARNET prepoznao kao jedan od 14 projekata važnih za domaći informacijski prostor.

"Pokrenut isključivo privatnim sredstvima izdavača, portal je tek nakon tri godine aplicirao na prvi natječaj za sredstva iz javnih fondova i na njemu - nije prošao. Tu smo bitku gubili još puno puta, a sredstva smo u 12 godina postojanja dobili samo tri puta, i to uvijek nakon nekog pritiska javnosti. Ne pamtim da smo ikad bili subvencionirani, jer su tako nadležna vijeća odlučila isključivo temeljem naše prijave", kaže Nora Krstulović. Prema njezinim riječima, politika je kontinuirano radila pritisak na Teatar.hr, zbog čega su prije dvije godine odlučili dići ruke od natječaja za državne i subvencije lokalnih samouprava, pa su uveli pretplatu na dio sadržaja i, unatoč čuđenju, pa nerijetko i podsmijehu toj inicijativi, preživjeli do danas kao jedini hrvatski on-line medij s takvim poslovnim modelom.

No, ta činjenica, nastavlja Nora Krstulović, "nije bila zanimljiva timu Ministarstva kulture koji se bavi medijima i medijskom reformom, niti su nas ikad pozvali da im iznesemo svoja iskustva".

"Umjesto toga, doslovno su preko noći odlučili da smo mi - profitni medij jer je naš izdavač d.o.o., privatna tvrtka koja je proteklih godina sve svoje prihode iz drugih aktivnosti trošila na kulturni portal. Ministarstvo kulture nikad prije nije pribjegavalo sličnoj vrsti diskriminacije po obliku pravne osobe, a brojni apeli kolega iz medijskog sektora, čiji su izdavači također tvrtke, nisu ih zanimali. Dapače, obrazložili su nam u više navrata, 'sasvim je izvjesno da ste samim činom registracije tvrtke željeli ostvariti profit, dok registracija udruge sasvim sigurno znači da vas zanima javni interes'", kaže Nora Krstulović kritizirajući najavljenju medijsku strategiju, posebno ideju "public commissioninga", koju naziva suludom, kao i raspodjelu subvencija elektroničkim medijima bez obaveze da makar i lipu ukupnog budžeta uprihode sami ■

Marinko Čulić ugledni politički komentator danas piše za tjednik Novosti tvrdi da se novinarstvo toliko srozalo da je upitno može li se uopće više zvati profesijom.

"U vrijeme mojih početaka postojale su interne škole koje su novinara uvodile u profesiju. Imali smo predvidiv put napredovanja, bez puno drame. Nakon dvije, tri godine ulazilo se u stalni radni odnos, izvjestitelji su s vremenom postajali komentatori, bila je to solidno uhodana profesija. U međuvremenu se sve to izgubilo, redakcije su postale stovarišta slučajno skupljenih ljudi za koje se ne zna kako će na kraju završiti, upozorava Čulić

Mladi, blijedi i potrošeni. Na hrvatskoj medijskoj sceni stasava nova generacija novinara od kojih se tek rijetki mogu pohvaliti stabilnim primanjima, stalnim radnim odnosom izvan zloglasnog RPO-a i jasnom slikom o napredovanju u karijeri. Redakcije su kao protočni bojleri, "cipelići" dolaze i odlaze, a ozbiljno, sektorsko novinarstvo izdavači tretiraju kao luksuz. Nema novih imena koje će prepoznati šira javnost. Marina Barukčić s portala među rijetkim je novinarima rođenima sredinom osamdesetih koji su dobili priliku pratiti tzv. ozbiljne sektore, rad Vlade i pravosuđa. Kraj kolega koji godinama rade na portalima, a da nikad nisu

izašli na teren, Barukčić se doima kao sretnica, iako će reći da karijerni uspon u internetskom novinarstvu donosi žestoki, povremeno frenetični radni ritam.

Rad bez zadovoljstva

"Dobar novinar u kontinuitetu treba stvarati kontakte, a to se radi na terenu na koji se ne izlazi baš svaki dan. Kad ljude u sektoru učestalo zovem, kad napravim kvalitetan tekst otvore se poneka vrata, ali to i dalje malo vrijedi bez 'živog' kontakta, oči u oči. Stilsko brušenje i fini rad na tekstu posebna je priča, jer za njega gotovo nikad nemam vremena. Ako želim

Da ima mjesta za kompetentno i temeljito novinarstvo u novim tehnološkim uvjetima, Marina Barukčić uvjerila se na Reutersovoj školi, koju je u travnju pohodila u Londonu. “Na dvotjednoj radionici bili smo zaista s najboljim ljudima iz profesije. Sjajni su u prenošenju znanja o ekonomiji, prošli smo predavanja od Samuelsona do monetarne politike i obveznica, radili smo na tehnikama intervju a i diskutirali o etici novinarstva. Reutersova radionica bila mi je neka vrsta osvještjenja, jer sam upoznala kolege koji rade s toliko znanja, stila i gušta da moćnici preko njih nemaju nikakve šanse plasirati svoje interese, navodi Marina

raditi na tome posao moram nositi kući, kopati po dodatnim podacima i backgroundu priče. Zavidim novinarima u tjednicima, imaju mnogo više vremena i mogu se temeljito posvetiti temi koju obrađuju. Na tekstovima koje nosim doma obično radim umorna kao pas, a ako se dan kasnije na naslovnicu zadrže pola sata, lagat ću ako kažem da me to ne frustrira”, iskrena je Barukčić.

“Takav ritam rauba. Na kraju dana imam osjećaj da nisam napravila ništa, nisam ponosna na tekstove jer sam svjesna da je trebalo puno više vremena da ih napravim kako spada. Ne vidim da bi se to moglo značajnije promijeniti, na dane poklekнем, pogotovo kad samo štancam tekstove koji mi ne znače ništa. Onda, opet, ulete priče u kojima možeš nekome pomoći i to te podigne. Ili kad izrodiš tekst kojim si baš zadovoljan. Tada se uhvatim da maštam o novinarstva kakvo je nekad bilo i kakvo bi, uvjeren sam, trebalo biti i danas”, ističe mlada novinarka tportala.

Da ima mjesta za kompetentno i temeljito novinarstvo u novim tehnološkim uvjetima, uvjerila se na Reutersovoj školi, koju je u travnju pohodila u Londonu.

“Na dvotjednoj radionici bili smo zaista s najboljim ljudima iz profesije. Sjajni su u prenošenju znanja o ekonomiji, prošli smo predavanja od Samuelsona do monetarne politike i obveznica, radili smo na tehnikama intervju a i diskutirali o etici novinarstva. Reutersova radionica bila mi je neka vrsta osvještjenja, jer sam upoznala kolege koji rade s toliko znanja, stila i gušta da moćnici preko njih nemaju nikakve šanse plasirati svoje interese. Ukratko, novinari koji su i punokrvi intelektualci. Kroz rad s takvima ponovno zavoliš ovaj posao”, kaže Barukčić.

Nagrada pa otkaz

Jačanjem internetskog novinarstva radikalno je redefiniran i odnos mladog novinara s urednikom. Od nekadašnjih autoriteta koji su na uredničku poziciju stizali nakon petnaest, dvadeset godina terenskog rad i pisanja, urednici se danas regrutiraju iz redova stručnjaka za skupljanje klikova. “Urednik na portalima često je kombinacija osobe koja je podobna i kuži se u klikove. Novinari i urednici zato sve više govore različitim jezicima. Ovi drugi nerijetko uređuju, a da nemaju dana novinarskog iskustva, pa vas ne treba čuditi ako vas nazovu i pitaju možete li na trenutak izaći sa saborske sjednice. Naravno da bi trebali znati da u Saboru sjedimo u novinarskoj sobi, ali, eto, ne znaju”, ističe Barukčić.

Jerko Bakotin ušao je u novinarstvo koncem 2008., a već godinu i pol kasnije dobio je HND-ovu nagradu “Marija Jurić Zagorka” za pisano novinarstvo. Struka je prepoznala seriju tekstova s Bliskog istoka koje je u Novom listu, bez izravne financijske pomoći redakcije, objavio s kolegom Hrvojem Krešićem. O vlastitom trošku, za vrijeme godišnjeg odmora, Bakotin i Krešić su se zaputili u Pojas Gaze i probili se do tunela kojima se okupiranom teritoriju iz Egipta isporučuju hrana i oružje. Po povratku u redakciju, uz tapšanje za dobro obavljen posao, nastavio je raditi isti rutinski posao u zagrebačkoj gradskoj rubrici.

“Nagradom HND-a stekao sam vidljivost na našoj maloj novinarskoj sceni, ali ne mnogo više od toga. Istina, dobio sam određenu povišicu i prebačen sam u RPO sustav, jer su mi istjecala studentska prava. Umjesto napretka i rada na zahtjevnijim zadacima, dočekalo me samo više posla, jer je u to vrijeme krenulo otpuštanje u Novom listu. Dvije stranice rubrike popunjavala su dva novinara, tempo je bio neizdrživ. Radio sam kao na traci, a ničemu se nisam mogao temeljito posvetiti. Tu vrstu posla ne smatram novinarstvom i iskreno žalim kolege na portalima koji dnevno ‘štancaju’ gomilu tekstova”, kaže Bakotin, koji je nedugo po osvajanju nagrade za pisano novinarstvo odlučio otići iz Novog lista, koji je, ističe, i što se kvalitete tekstova i odnosa kolega prema mladim novinarima tiče, ipak rijetka pozitivna iznimka na našoj medijskoj sceni.

Danas živi u Berlinu i pohađa postdiplomski studij sociologije na postdamskom sveučilištu. Perspektiva mladih hrvatskih novinara posebno je siva kad se na nju gleda iz njemačke prijestolnice. Dogovorom tamošnjih izdavača, novopridošlice u redakciju prolaze dvogodišnje razdoblje tzv. volontarijata, gdje peku zanat u raznim rubrikama, od sporta, do kulture i vanjske politike. Plaćeni su prosječno 1200 eura.

“Kad sam stigao u Novi list, prva plaća od 2500 kuna kasnila je tri, četiri mjeseca. Od volontarijata se u Berlinu može preživjeti i naučiti kako se radi novinarski posao. Koliko mi je poznato, u hrvatskim novinskim kućama ne postoji nikakav formalni sustav mentorstva i obrazovanja mladih novinara. Tretira ih se kao potrošnu robu, da ne govorim o eksploataciji putem studentskih ugovora i RPO-a”, kaže Bakotin.

Ni da stignu do posla

Njemačka medijska slika, dodaje, po mnogočemu je neusporediva s Hrvatskom. Premda se i tu osjeća kriza i naklade padaju, dnevno se proda više od dvadeset milijuna tiskovina, a novine su otvoreno ideološki opredijeljene. Ako na kiosku kupite Die Tageszeitung znate da listate novine lijeve zeleno-liberalne orijentacije. U takvom medijskom okruženju lakše se orijentirati i novinarima koji tek ulaze u profesiju.

“Kod nas gotovo sve novine žele zapišati isti teren prigluop infotainmenta, zato toliko i nalikuju jedna drugoj. Vlasnici medija imaju najmanje veze s novinarstvom. Novinare tretiraju kao najgore plaćenu potrošnu robu, pri čemu su ovi i sami dobrim dijelom odgovorni. Potpuno su neorganizirani i nesvesni svoje društvene i klasne pozicije”, oštar je berlinski student. Vrli, novi, medijski svijet na dobro ne sluti ni Marinku Čuliću. Ugledni politički komentator danas piše za tjednik Novosti tvrdi da se novinarstvo toliko srozalo da je upitno može li se uopće više zvati profesijom.

“U vrijeme mojih početaka postojale su interne škole koje su novinara uvodile u profesiju. Imali smo predvidiv put napredovanja, bez puno drame. Nakon dvije, tri godine ulazilo se u stalni radni odnos, izvjestitelji su s vremenom postajali komentatori, bila je to solidno uhodana profesija. U međuvremenu se sve to izgubilo, redakcije su postale stovarišta

slučajno skupljenih ljudi za koje se ne zna kako će na kraju završiti”, upozorava Čulić.

Kao mladi novinar počeo je pisati u gradskoj rubrici Večernjeg lista, a nakon faze dokazivanja urednici su ga brzo prebacili u redakciju unutrašnje politike. Kasne osamdesete i svojevrсно bezvlašće u kojemu se gasio jugoslavenski socijalizam najboljoj fazom hrvatske žurnalistike. Tjednik Danas u kojega je prešao iz Večernjaka, uspijevaio je prodanom nakladom podmiriti sve troškove proizvodnje i osigurati novinarima više nego solidne plaće. Otvarao je golemi prostor za pisanje o dotad zabranjenim temama.

“Iz današnje perspektive te godine vidim kao zvjezdane trenutke hrvatskog novinarstva. Nestalo je partijske stega, nije bilo ekonomskog dikata oglašivača... Nije postojao pojam izbacivanja s posla, otpadali su samo nepopravljivo nesposobni. Danas mladi novinari s fakulteta idu na burzu,

a da nikad nisu vidjeli redakciju. Dakle, ne mogu niti reći da su ostali bez posla, jer ga nikad nisu ni imali”, kaže Čulić.

Tisuće tekstova na portalu

Gdje su danas mlade novinarske zvijezde i postoje li uopće? Splitski Feral Tribune, gdje Čulić početkom devedesetih prelazi iz Danasa, iznjedrio ih je cijelu plejadu, od Predraga Lucića do Borisa Dežulovića. Dvadeset godina kasnije obojica su kolumnisti, jedan u Novom listu, drugi u Globusu i na neki način uživaju u plodovima minulog rada. Generaciji rođenoj kad su oni prvi put ulazili u redakciju pali se lampica za cinizam kad ih pitamo vide li se u novinarstvu do penzije.

“Moguće, ali pitanje je kakvo će to novinarstvo biti. Ako želiš pisati konformistički i bez ideala naravno da možeš izdržati, kao što računovođa može svaki dan, cijeli radni vijek, unositi podatke. Želim biti novinarka koja ima vremena za rad na sebi, koja čita i ide na stručna usavršavanja. U takvom novinarstvu se uvijek vidim”, tportalova Marina Barukčić.

Petar Vidov, uz Ilka Čimića vodeće ime Indexa, još nije zakoračio u tridesetu, a iza sebe ima tisuće tekstova na jednom od najčitanijih portala u regiji. Iako ih dnevno izbacuje barem deset, stigne se pohvatati i s istraživačkim novinarstvom koje zahtijeva studiozniji pristup i žrtvovanje slobodnog vremena. Za razliku od televizije, pa i tiska, gdje se lakše dospijeva u prvi plan i stvara prepoznatljivo novinarsko ime, Vidovu to uspijeva i na portalu.

“Kako se probiti? Prije svega, nužno je znati dobro pisati. To bi se u novinarstvu možda trebalo podrazumijevati, ali u hrvatskom novinarstvu danas to, nažalost, nije slučaj. A formula je vjerojatno ista kao što je uvijek bila. Ako si sposoban napraviti dobru priču i voljan raditi na tome da što češće imaš kvalitetan materijal, bit ćeš prepoznatljiv”, ističe Vidov.

Seдам godina paklenog ritma, vikend dežurstva i ludilo u redakciji kad pukne breaking news, nije ga, tvrdi, potrošilo.

“Situacija za mlade novinare na internetu trenutno nije sjajna. Radi se u vrlo brzom ritmu koji je za mnoge neizdrživ. Ali situacija bi se, vjerujem, u narednim godinama mogla popraviti. Internetski mediji zarađuju isključivo od oglašavanja, a trenutno se od ukupnog marketinškog budžeta tek manji dio ulaže u internetsko oglašavanje, svega par postotaka. S vremenom taj postotak mora rasti, što znači veću zaradu za portale. Vjerujem da će to rezultirati proširenjem redakcija internetskih medija, zapošljavanjem novih ljudi i rasterećenjem od dnevnog posla za najbolje novinare. Nadam se takvom ishodu i zato ne namjeravam odustati od novinarstva. Naravno, nije nemoguće ni da sam u krivu. A u tom ću slučaju morati dobro razmisliti, s obzirom da nisam siguran koliko još dugo mogu izdržati rad u ovom ritmu. Dani se svode na beskonačno natipkavanje tekstova, a zadovoljstvo uložnim radom je zapravo minimalno, jer nedovoljno često imam vremena za autorske tekstove za koje stvarno mogu reći da su kvalitetni”, kaže novinar Indexa.

Premalo ljudi u redakciji, terenskog hoda i vremena za pisanje. Strah od izdavača koji se koprcaju u raljama banaka i oglašivača. Klimava perspektiva i prgavi stav: možda je gusto, ali i dalje pišemo... ■

Jerko Bakotin, nekadašnji novinar Novog lista i dobitnik nagrade HND-a, danas živi u Berlinu i pohađa postdiplomski studij sociologije na postdamskom sveučilištu. Perspektiva mladih hrvatskih novinara posebno je siva kad se na nju gleda iz njemačke prijestolnice. Dogovorom tamošnjih izdavača, novopridošlice u redakciju prolaze dvogodišnje razdoblje tzv. volontarijata, gdje peku zanat u raznim rubrikama, od sporta, do kulture i vanjske politike. Plaćeni su prosječno 1200 eura

Izumiranje sektorskog novinarstva

Španjolski supervisor, odnosno savjetnik u restrukturiranju, prošarao je pogledom redakciju i, među ostalim, ustvrdio: "Ovdje nedostaje sijedih glava."

Otprilike tako glasi anegdota koju i danas novinari Jutarnjeg lista prepričavaju prisjećajući se jedne u nizu reorganizacije redakcije pod paskom stranih savjetnika. Ovaj savjetnik, čije je riječi zapamtio dio novinara od kojih mnogi odavno kruh ne zarađuju u redakciji u kojoj je tada nedostajalo sijedih glava, nije otkrio nikakvu toplu vodu. Novinska redakcija, naime, trebala bi imati novinare svih generacija. One koji tek peku zanat, ulaze u svijet novinarstva, od kojih se očekuje da grizu i trče radeći, naizgled, i "najbezvaznije" novinarske poslove. Potom, redakcija bi trebala imati takozvanu srednju generaciju novinara, s iskustvom rada u mediju, znalce koji mogu, znaju i umiju dati dodatnu vrijednost informaciji. I, naravno, tu su stari,

prokušani novinari koji su sve faze u novinarskom radu prošli i koji svojim golemim iskustvom itekako mogu pomoći u kreiranju, što bi poslovni svijet rekao, dodane vrijednosti. Te, kolokvijalne sijede glave, trebale bi biti mentori mladim generacijama. No, novinari koji danas rade u domaćim novinskim redakcijama, za mentore su čuli, ako su uopće čuli, negdje u prolazu ili iz literature. Oni su iz domaćih medija nestala, a iz prakse ih pamte novinari u 40-im ili 50-im godinama života. S tim da je pitanje jesu li i oni još aktivni novinari ili su u koloni onih koji su za današnje redakcije postali "beperspektivni" (što, među ostalim, znači - "stari", skupi, preinformirani).

Promijenjeni sastavi redakcija samo su jedan od razloga zbog kojeg je danas u medijima sve manje novinara koji određenim područjem suvereno vladaju. Takozvanih, sektorskih novinara. Svi mogu sve - mantra je koja se u domaćim medijima

praktično primjenjuje godinama. Novinar koji se specijalizirao za određeno područje nije potreban. Vjerojatno ima i godina staža, pa je redakciji skup. Neće dnevno natući kartica i kartica teksta, pa čemu ga onda držati u redakciji?! I, zanovijetat će (iz perspektive onih koji redakcije vode). To što će napisati kakvu analizu ili dvije-tri informacije različitih izvora staviti u kontekst i dati im novu dimenziju - nije važno. Kao da to ikoga zanima. On je preskup, a čitatelju je bitno dati informaciju i da ona bude privlačna. To može bilo tko. Može, samo je pitanje kako će to napraviti.

Nestanak sektorskog novinarstva, a danas se u Hrvatskoj jedva na prste ruku mogu nabrojiti novinari koji prate određeno područje i to dalje od pukog prijenosa informacija, posljedica je i trivijalizacije medija. "Sport - seks - skandal" - to se traži, to prodaje proizvod. Naime, i novine i elektronski mediji postali su proizvod koji je važno

dobro upakirati kako bi se prodao, ali nije važno što se u tom šarenom paketiću nalazi. Takva situacija proizvod je bjesomučnog rezanja troškova u redakcijama i iskrivljenog razmišljanja da novinari nisu potrebni, osobito ne novinari s iskustvom. Razmišljanja koja proizvod promatraju isključivo kroz završni financijski izvještaj, uništavaju novinarstvo, ozbiljno, analitičko, kritično novinarstvo.

"Kad nema ljudi koji mogu pisati", kao iz topa, na upit zbog čega nestaje sektorsko novinarstvo, odgovara Gordana Vilović, profesorica na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti. "U novinarstvu su bitni stručnjaci, novinari koji meritorno mogu objasniti fenomen", veli Gordana Vilović, ističući kako se u redakcijama dovoljno ne koristi znanje novinara, već se zovu "ljudi izvana", pa se u medijima stalno ponavljaju jedni te isti sugovornici. I tu je bolno u pravu. Ne odričući pravo da se koriste znanja stručnjaka iz raznih

Promijenjeni sastavi redakcija samo su jedan od razloga zbog kojeg je danas u medijima sve manje novinara koji određenim područjem suvereno vladaju. Takozvanih, sektorskih novinara. Svi mogu sve - mantra je koja se u domaćim medijima praktično primjenjuje godinama. Novinar koji se specijalizirao za određeno područje nije potreban. Vjerojatno ima i godina staža, pa je redakciji skup. Neće dnevno natući kartica i kartica teksta, pa čemu ga onda držati u redakciji?! I, zanovijetat će (iz perspektive onih koji redakcije vode). To što će napisati kakvu analizu ili dvije-tri informacije različitih izvora staviti u kontekst i dati im novu dimenziju - nije važno

Mentorstvo u novinarstvu, da ne bi bilo zabune, nije zastarjeli model, nešto što bi na ovim prostorima moglo podsjećati na neka druga politička vremena. Ozbiljne redakcije u Europi i svijetu tu kategoriju nisu zaboravile, kao što nisu zaboravile ni sektorske novinare. "Koriste se mladi, neizgrađeni ljudi koji će pisati po naputku vlasnika. Ponekad se u tekstovima izdvoji jedan podatak i prikaže senzacionalistički, bez ikakve analize", naglašava profesorica Gordana Vilović koja smatra i kako bi novinari među sobom trebali pokazati više solidarnosti i zanemariti taštinu

područja, činjenica je da se mediji danas ponašaju kao svojevrsna konkurencija specijaliziranim head hunter agencijama koje bespoštedno promoviraju određene sugovornike, a kada se učini da ih je ipak previše u medijima, kreće se u lov na nove.

I Vilović ukazuje na problem "nestanka" starijih osvjedočenih novinara koji su prošli sve faze u novinarstvu i koji bi svojim znanjem i iskustvom mogli i trebali pomoći mladim kolegama, kao mentori u poslu. Vidljivo je to u svim područjima, no ona pritom naglašava vanjskopolitičko novinarstvo, navodeći i kako joj se čini da se dio "jačih novinara provukao na rezervne položaje". Odnosno na internet gdje pokušavaju promovirati sektorsko novinarstvo.

Mentorstvo u novinarstvu, da ne bi bilo zabune, nije zastarjeli model, nešto što bi na ovim prostorima moglo podsjećati na neka druga politička vremena. Ozbiljne redakcije u Europi i svijetu tu kategoriju nisu zaboravile, kao što nisu zaboravile ni sektorske novinare.

"Koriste se mladi, neizgrađeni ljudi koji će pisati po naputku vlasnika. Ponekad se u tekstovima izdvoji jedan podatak i prikaže senzacionalistički, bez ikakve analize", naglašava Vilović koja smatra i kako bi novinari među sobom trebali pokazati više solidarnosti i zanemariti taštinu.

Nestanak rubrika

U svim promjenama koje su mediji u Hrvatskoj doživjeli u proteklih godinama i koje su utjecale na nestanak specijalizacija, jest i gubitak rubrika. Odnosno, unutar redakcija uglavnom su nestale podjele, nestale su "granice", a time dobrim dijelom i prostor za istinsko novinarstvo. Gradske rubrike u tiskanom medijima, odnosno emisije tipa različitih panorama u elektronskim medijima, u kojima su mladi pekli zanat, gotovo su izumrle. Čovjeka koji tek ulazi u posao odmah se baca u vatru i gotovo da je prvog dana rada spreman napisati analizu, ocrniti ili pozlatiti nekoga, napisati osvrt, kolumnu, a komentar malo teže jer njega u medijima više gotovo i nema... A baš i ne bi trebalo biti tako.

Da je specijalizirano novinarstvo "uginulo", tvrdi Vlado Raić, prekaljeni novinar više domaćih redakcija, koji je i sam odgojio generacije mladih novinara. Za ugibanje specijaliziranog novinarstva, smatra on, tri su ključna razloga.

"Prvo, ukinut je prostor za objavu specijaliziranih članaka. Onog trenutka kada su ukinute rubrike, a autori unutarnje, crne, dopisničke kronike strpani u jedan tim na šest, sedam prvih stranica, bilo je jasno da nema prostora za toliki narod. Onda su se prestale naručivati dvije kartice izvještaja, sada se izvještaji pišu tematski da se uštedi prostor, a to nije to. Kad nema izvještaja, nema ni komentara. Što ćeš komentirati ono što nisi objavio?" ističe Vlado Raić.

S druge strane, specijalizirani novinar je skup. Puno je, dodaje Raić, uložio u sebe, a takav novinar u redakcijskom rasporedu ne može biti na dnu ljestvice.

"Današnja redakcija ne podnosi stručnjaka za jedno područje jer vode i vlasnici smatraju da im više odgovaraju 'all-around' igrači. To što će ponekad zaštekati u nekoj ocjeni

ili podatak prikazati krivo, koga briga. Za male pare ti se propusti i ne vide", ističe Raić zaključujući kako su specijalizirani novinari uginuli od nerada i podcjenjivanja.

U svijetu nije tako

Utjecajni svjetski dnevници redovito objavljuju komentare svojih novinara u kojima se itekako argumentirano i stručno obrađuju određenih događaja, pojave. U Hrvatskoj, komentara, u medijima toga više gotovo i nema, što je posljedica dugogodišnjeg uništavanja redakcija. Onog uništavanja koje se provelo kroz smanjivanje troškova, navodnog podilaženje publici (koju se i ne pita što doista želi, odnosno kojoj se servira to što netko misli da ona želi). Ukratko, modela koji itekako promovira copy-paste rad u kojem dominiraju brzina, površnost, greške. Jer, svi mogu sve.

"Kolumne su izgurale komentare iz medija. Kolumna je opće mjesto o svemu i svačemu, pri čemu nikome ne smeta što je ispisani sadržaj zapravo personalizirano mišljenje stvoreno u vlastitoj kuhinji. Komentar ipak sadržava činjenicu i njenu ocjenu u kontekstu svih drugih prilika u zemlji i inozemstvu, a to treba znati. Ono što je nekad bilo autoritetom komentatora, koji zna znanje, sada je zamijenjeno autoritetom učestalog, gotovo svakodnevnog objavljivanja kolumne", jasan je Raić navodeći kako je znanje ugrađeno u sektorsko novinarstvo disperzirano na sve članove redakcije, pa svi nastupaju prema događajima ovisno o tome tko je taj čas slobodan, a ne tko, što i o čemu zna.

"Kako što je smravljen sadržaj, tako su smravljeni i ljudi, jedno i drugo u prah je pretvorilo redakcijsko radno vrijeme. Radi se od 0 do 24, a taj tempo mogu podnijeti samo najmlađi kojima je i prvih zaradenih 1600 kuna golem novac. Kada se potroši ljude za male pare, nema veze, ima novih koji će pristati na tu bijednu nadnicu. Pa se ti sad školuj za neko područje?!" više je nego jasan Vlado Raić.

Kada novinari, u industriji koju trebaju nositi, nisu potrebni, onda su i greške sve učestalije. Na dnevnoj razini moglo bi se analizirati propuste, posebno one koje su posljedica ne samo brzine, već i elementarnog izostanka želje da se nešto nauči. Primjera radi, proljetos je velik dio medija doslovno vrištao kako je, eto, jedna Srbija izašla iz krize, a Hrvatska tone. Da, tone, ali tonula je i Srbija. Dio, što bi se reklo mainstream medija, koji je veličao uspjehe Srbije nekoliko dana kasnije na svojim je stranicama objavio ekonomske pokazatelje za tu zemlju, koji su demantirali ranije "vrištanje". Naravno, ti su pokazatelji bili "utrpani" na "neku tamo" stranicu. Slična situacija ponovila se i nedavno. Opet je većina medija zavrištala, ali ovog puta ne uspoređujući Hrvatsku sa Srbijom, već s Europom. Dakle, ovog puta Europa izlazi iz krize, a - gdje je Hrvatska. No, Europa nije izašla iz krize. Baš kao ni Srbija onomad. Ali da bi se to znalo, potrebno je malo više od pukog prenošenja podatka. Odnosno, izvlačenja podatka iz konteksta. No, senzacionalne informacije dobro su zvučale u tom trenutku. To što nisu točne, ionako će se zaboraviti. Porazno je što su se u tu igru površnosti upustili ne samo "mejnstrimovci", nego i javni servisi. Posljedica je to sveopće erozije djelatnosti, a dio te erozije svakako je i umiranje sektorskog novinarstva ■

medijska scena

Piše Igor Vukić

Novine mogu biti jeftine i isplative

Kad se na stranu maknu pojedini slučajevi, može se zaključiti da proizvodnja klasičnih novina na razvijenim tržištima, kao poslovna inicijativa, još nije rekla svoju posljednju riječ. Tim više što su neke analize koje su obuhvatile desetak novina, kojima je ponovo porasla tiraža, pokazale da rast broja prodanih primjeraka kod njih nije bio izazvan posebnim inovacijama u uređivačkoj politici

Jeff Bezos, osnivač internetske kompanije Amazon, kupio je Washington Post. Iz džepa je nedavno izvadio 250 milijuna dolara i uložio u taj uzor pisanog novinarstva, kojem je afera Watergate samo jedna u nizu uspješnih, društveno važnih, ali i komercijalnih novinsko-istraživačkih projekata.

I bostonski milijarder John Henry smatra da ima zarade u tiskanom novinarstvu. Njegova akvizicija je Boston Globe, dnevni list koji je donedavno pripadao grupaciji New York Timesa. Njegov ulog zasad je vrijedan 70 milijuna dolara.

Klasične novine, otisnute na papiru, još se ne daju. I ponovno, čini se, postaju atraktivan, seksi biznis. U SAD-u to više i nije neka novost. U posljednje dvije godine popularni ulagač Warren Buffet svoj je ulagački portfelj proširio na 60-ak lokalnih i regionalnih listova koji su preživjeli snažan udar gospodarske krize.

Možda je to samo iluzija poklonika tiskanog novinarstva, ali novine se ne predaju. Ipak, ne treba zaboraviti da Washington Post stvara gubitke već sedmu godinu za redom. Jedan iz legije multimilijardera, Sam Zell, kupio je Tribune Co (izdavača Chicago Tribunea i drugih izdanja), pa je i uza sve njegove financijske injekcije, ta izdavačka kompanija bankrotirala za godinu dana.

Žilavi tisak

No, kad se na stranu maknu pojedini slučajevi, može se zaključiti da proizvodnja klasičnih novina na razvijenim tržištima, kao poslovna inicijativa, još nije rekla svoju posljednju riječ. Tim više što su neke analize koje su obuhvatile desetak novina, kojima je ponovo porasla tiraža, pokazale da rast broja prodanih primjeraka kod njih nije bio izazvan posebnim inovacijama u uređivačkoj politici.

Jednostavno, na njihovim je područjima prošla kriza i ljudi ponovno kupuju stare dobre novine, hrabrije izdvajajući dolar ili euro koji su ranije stavljali na stranu, bojeći se gubitka posla, rasta rate kredita itd.

Možda će se tako s oporavkom gospodarstva, najavljenim za 2014., i u Hrvatskoj pojaviti novi novinski projekti. Onome tko se bude upustio u takav pothvat, može biti korisno iskustvo Marjana Jurleke, koji je u svojoj karijeri sudjelovao u pokretanju dvaju dnevnih listova, Jutamjeg, prije 15 godina, i 21. stoljeća, prošle godine. Jedan uspješan i jedan neuspješan start.

Jurlekina izdavačka formula može se svesti na sljedeće elemente: rigorozna kontrola troškova, privlačenje oglašivača te kreiranje sadržaja koji će privući dovoljno čitatelja. Ozbiljne novine prepoznat ćete po tome što uspješno balansiraju na ta tri oslonca.

Izračun troškova za tjednik

Tjednik koji bi u Zagrebu i okolici prodavao barem 9000 primjeraka, na redakciju mjesečno ne bi smio trošiti više od bruto 116.000 kuna. Uz glavnog urednika bilo bi zaposleno 10 novinara, kaže Marjan Jurleka. Pri tome bi oglasni prihod morao biti barem 60.000 kuna, odnosno 15.000 kuna tjedno. Tri oglasne stranice, to i ne izgleda tako nedostižno, na tiraži od 9000. Oko tri kune po primjerku (koji bi stajao 12 kuna bez PDV-a) trebalo bi dati za distribuciju, oko 1,6 kuna za tiskanje. Tjednik formata kakav je bio Forum i takva kvaliteta papira možda su sada optimalno rješenje, smatra Jurleka. Barem 35.000 treba utrošiti na promociju svakog broja. Bilo bi dobro da uz tjednik postoji i internetski portal. Više kao marketinška podrška nego kao izvor prihoda. Ni na razvijenim tržištima, ističe Jurleka, nisu našli model za naplatu čitanja. Čak i razvikani portal Huffington Post pokreće tiskano izdanje kako bi podebljao prihode. U prenapregnutoj konstrukciji milijun stvari može utjecati na konačan rezultat. Primjerice, porez. Na izgled mala razlika između 5 i 10 posto PDV-a može predstavljati razliku između pozitivne nule i gubitka. Više nego jasna poruka Ministarstvu kulture ■

“Izdavati novine bez oglasa praktično je nemoguća misija. Primjerak dnevnih novina u tom bi slučaju morao stajati barem 12 kuna, a to je unaprijed osuđeno na propast”, ocjenjuje Jurleka.

Optimalan odnos prihoda prodanih primjeraka i oglasnih prihoda bio bi 50 prema 50. Preživjeti se može i sa 40 posto oglasnih prihoda. Svaki dalji pad postotka reklama odvlači novine dublje u crveno.

Za potrebe 21. stoljeća i nekih drugih potencijalnih projekata Jurleka je napravio i posebni kalkulator troškova. Pokazao nam je kako djeluje: kad oglasni prihod padne za određeni postotak, odmah se vidi negativni skor na ukupnom rezultatu. Jednako je i s rastom ili padom troškova za zaposlene, za distribuciju, za tisak manje ili više stranica, za upotrebu manje kvalitetnog papira ili onog kvalitetnijeg.

Prema njegovim izračunima, trošak zaposlenih ne bi smio prijeći 27 posto ukupnih izdataka.

Pad prihoda

Zanimljivo je usporediti ove elemente s rezultatima koje su objavile neke od naših izdavačkih kompanija.

Novi list je, prema podacima iz Finine javne objave, u 2012. godini ostvario dobit od 2,5 milijuna kuna, unatoč padu prihoda od 14,8 posto u odnosu na 2011. Od ukupnog prihoda u iznosu od 104,5 milijuna, na trošak zaposlenih otpada 42 posto. Zaposleni su, kao što se zna, pridonijeli znatnu žrtvu za ukupni pozitivni rezultat. I uprava u izvještaju otkriva da su troškovi osoblja smanjeni za gotovo 10 milijuna kuna (18,8 posto) te da je pritom smanjen broj zaposlenih dok su onima koji su ostali smanjene bruto plaće.

Trošak sirovina, materijala i energije kod Novog lista zauzima 25 posto u ukupnim rashodima.

Večernji list u svom godišnjem izvještaju navodi da su mu oglasni prihodi pali 20 posto, a ukupna prodaja novinskih primjeraka 8 posto. Ostvaren je ukupni gubitak od 15 milijuna kuna. Uprava stabilizaciju očekuje već u ovoj godini, nakon restrukturiranja, potrage za novim приходima, ali i “daljnjih mjera štednje i optimizacije”.

Nadalje, za vlastito oglašavanje i marketing izdavači moraju rezervirati 10 do 15 posto izdataka.

Skloni smo, naime, zaboraviti da vijest o novinama i njihovu sadržaju treba nekako doprijeti do potencijalnih čitatelja. Za osrednju startnu kampanju dnevnih novina, koje se žele prodavati u cijeloj državi, treba izdvojiti oko 5 milijuna kuna. Gotovo kao za kampanju za izbor predsjednika Republike.

I podaci o novcu koji se troši na oglašavanje na hrvatskim televizijama potvrđuje tu činjenicu. Redovito je u vrhu televizijskih oglašivača - Europapress Holding, a slijedi Styria sa svojim izdanjima. Večernji list je, primjerice, u prošloj 2012. na vlastito promotivno oglašavanje potrošio 15 milijuna kuna. Godinu dana ranije utrošeno je 17,2 milijuna.

Riječ je o pomalo neobičnoj situaciji. Oglasni kolač od kojeg žive novine (i drugi mediji) znatno je smanjen, a novinski izdavači i dalje ne odustaju od vlastita oglašavanja. Možda je to poruka i drugim industrijama: bez oglašavanja

izdavački rezultati bili bi još slabiji. Iako marketinški cinici kažu da je jedna od dvije kune uložene u reklamu bačena u vjetar, samo što se ne zna koja.

Smanjen oglasni kolač

Ukupni oglasni kolač ove će godine, prema procjenama, jedva dosegnuti 120 milijuna eura. U najboljim godinama prije krize iznos potrošen za reklame u svim medijima bio je veći tri do četiri puta.

Za projekt s uvjerljivim poslovnim planom u Hrvatskoj se ipak mogu pronaći ulagači, kaže Marjan Jurleka. Ako poslovni model uhvati korijena, ulagačima može na duži rok donijeti nešto veći prinos na kapital nego da su ga držali u banci.

Otežavajuća okolnost za sve pokretače novih projekata jest da većinu troškova treba platiti odmah ili čak unaprijed. Tiskanje, oglašavanje, plaće zaposlenih i honorarnih suradnika, koji moraju početi raditi i prije nego prvi primjerci dođu na kioske, moraju biti ukalkulirane u investicijski kapital.

Od prodanih primjeraka prvi novac dolazi tek za 60 dana. Ozbiljnost projekata može se provjeravati i po mogućnosti da ulagači podnesu taj hladni pogon. A to je najčešće najteže

provjeriti i probiti se iza slatkorječivih obećanja kojima se prikuplja novinska ekipa.

Strani izdavači, s velikim budžetima i znanjem potrebnim za izdavanje novina, ne guraju se baš na ulazu u hrvatsko tržište. Jurleka objašnjava da je hrvatsko tržište za njih premaleno, da su oglasni prihodi pali čak i više nego u drugim državama. Tržište je zrelo, popunjeno lepezom etabliranih izdanja, bez obzira na to što su opterećena objektivnim i subjektivnim problemima. Uostalom, ovdje već djeluju europski izdavači, s prilično akumuliranog iskustva.

Sve zajedno je nedovoljno da bi neki novi veći igrač uložio novac samo da bi istisnuo konkurente s tržišta. Potencijalni profit ipak nije tako velik. Zašto su onda, u tako teškoj ekonomskoj situaciji, kad se oglašivači boje vlastite sjene, pokrenuli 21. stoljeće? “U takvoj situaciji potreban je lokalni ludak koji će imati strasti i volje da nešto pokuša”, objašnjava Jurleka. Situacija je možda usporediva s položajem hrvatskog nogometnog kluba koji traži fantastični preokret u uzvratu nakon što je doma izgubljena utakmica.

Igrači su dobri, ali treba im i sreće i mora se sastati splet dobrih okolnosti.

Pa ako novinski projekt dosegne određenu razinu prihoda, možda privuče i inozemnog ulagača. Ili, preciznije, ako mu prihodi budu padali sporije od očekivanog.

Kao u novinskom naslovu koji se svojedobno jako svidio bivšem guverneru Narodne banke Željku Rohatinskom: “Pomozi si sam, pa će ti i EU pomoći.” (Tekst je bio o tome kako se kandidirati za europske fondove.)

U prvom Jurlekinu slučaju, s Jutamjima listom, “bijeli vitez” nakon početnih teškoća bio je WAZ. S 21. stoljećem prihodi su padali prebrzo da bi projekt ostao na radaru novih ulagača...

Uglavnom, u situaciji kad je teško računati na velike naklade i izdašne oglašivačke prihode, glavni oslonac ostaje stroga kontrola izdataka. Trošak tiskanja i distribucije je manje-više fiksna. Dobra je vijest da je, ulaskom u Europsku uniju, moguće mnogo lakše doći do tiskare u Sloveniji, Italiji i Mađarskoj koje mogu ponuditi nižu cijenu nego u Hrvatskoj. Više nema čekanja za kamione na granici pa otisnuti primjerci mogu za tri do pet sati biti u Zagrebu, što je za tjedne novine sasvim dovoljno.

Izdavanje novina, dakle, za početak tjednika, možda može imati smisla ■

Strani izdavači, s velikim budžetima i znanjem potrebnim za izdavanje novina, ne guraju se baš na ulazu u hrvatsko tržište. Marjan Jurleka objašnjava da je hrvatsko tržište za njih premaleno, da su oglasni prihodi pali čak i više nego u drugim državama. Tržište je zrelo, popunjeno lepezom etabliranih izdanja, bez obzira na to što su opterećena objektivnim i subjektivnim problemima. Uostalom, ovdje već djeluju europski izdavači, s prilično akumuliranog iskustva

Studij novinarstva školovanje za burzu

Resorni ministar Željko Jovanović više je puta upozorio sveučilišta da usklade upisne kvote s potrebama tržišta rada. Također, preporuke o smanjenu ili povećanju upisnih kvota radio je i HZZ. Među onima za koje su posebno preporučili smanjenje broja studenata bilo je i novinarstvo. Međutim, ništa se nije promijenilo jer o upisnim kvotama zbog svojih autonomija odlučuju sama sveučilišta i ministarstvo se u to ne smije dirati

Internet i ekonomska kriza glavni su krivci za stanje u novinarstvu koje nikad u svojoj povijesti nije bilo u teškoj situaciji. Tiskani mediji se gase, internet ne donosi bogzna kakav profit, a posljedično novinari dobivaju otkaze. Početkom ove godine, prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), na burzi je bilo čak 755 nezaposlenih novinara. Bez obzira na te crne brojke, upisne se kvote na državnim i privatnim sveučilištima ne smanjuju. Godišnje se na razne studije novinarstva diljem zemlje upiše oko 400 novih bruceša. Gdje će oni raditi?

Resorni ministar Željko Jovanović više je puta upozorio sveučilišta da usklade upisne kvote s potrebama tržišta rada. Također, preporuke o smanjenu ili povećanju upisnih kvota radio je i HZZ. Među onima za koje su posebno preporučili

smanjenje broja studenata bilo je i novinarstvo. Međutim, ništa se nije promijenilo jer o upisnim kvotama zbog svojih autonomija odlučuju sama sveučilišta i ministarstvo se u to ne smije dirati. Pitali smo ih što poduzimaju da riješe ovaj problem.

Uskladiti ponudu i tržište

“Ministarstvo je svjesno potrebe usklađivanja obrazovne ponude s trenutnim i budućim potrebama tržišta rada te stoga u suradnji s Ministarstvom rada i mirovinskoga sustava intenzivno radi na donošenju podzakonskih akata Zakona o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru kao temeljnom instrumentu kojim će se stvoriti jasna veza između obrazovanja i tržišta rada. U Zakonu je predviđeno da upisne kvote predlaže nadležno sektorsko vijeće sastavljeno od sektorskih stručnjaka.

Sektorsko vijeće svoje će preporuke temeljiti na profilu sektora i planovima za razvoj sektora te analizama postojeće i buduće potrebe za kompetencijama i zanimanjima u konkretnom sektoru”, kažu i dodaju da je važno povećati upisne kvote za tehničke smjerove.

Ekonomski analitičar Guste Santini smatra da to nisu ključne stvari za poboljšanje obrazovnog sustava, nego samo kratkoročne kozmetičke mjere.

“Hrvatska treba veliku reformu obrazovanja. Potreban je konsenzus između političkih stranaka, treba odlučiti gdje želimo Hrvatsku vidjeti za 15 godina i usmjeriti sve snage u obrazovanje. Bez znanja, nema napretka”, kaže Santini.

Bilo kako bilo, ostaje činjenica da previše ljudi godišnje upisuju novinarstvo. Tako je smjer novinarstva na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu ove godine upisalo 120 novih studenata. Posljednje tri godine kvote se nisu mijenjale, a tada su smanjene za 30 mjesta. Voditeljicu studija novinarstva na tom fakultetu Marijanu Grbešu pitali smo zašto ne smanje upisne kvote.

“Zbog ponude i potražnje. Interes za novinarstvo je velik i ako mi smanjimo kvote, upisat će se negdje drugo. Iako da se smanje kvote, kvaliteta nastave bila bi bolja jer imamo previše studenata. Nisu upisne kvote problem samo novinarstva već i mnogih drugih smjerova. Zato bi obrazovanje trebalo temeljito reformirati”, ističe Grbeša.

Svojedobno su postojale ideje da novinari dobiju certifikat da su stručni u obavljanju posla, jer danas se novinarom naziva i dobar dio onih koji znaju samo čitati i pisati, za što je potreban samo jedan razred osnovne škole. Grbeša smatra da se s time ne bi ništa dobilo.

“Ključno je pitanje: tko je novinar? Osoba sa završenim fakultetom ili osoba koja dobro obavlja svoj posao? Mnogo je dobrih razloga za certifikaciju, ali bojim se da neki odlični novinari ne bi prošli kriterije. Ja osobno nemam povjerenja u hrvatske institucije, pa mislim da se ovim ništa posebno ne bi dobilo”, zaključuje Grbeša.

Prodekanicu za nastavu i studente na istom fakultetu Lidiju Kos Stanišić zamolili smo da nam kaže svoje mišljenje o ovoj problematici, a ona nam je uzvratila protupitanjem.

“Što bi danas čovjek u Hrvatskoj trebao studirati da bude siguran da će dobiti posao? Takvo zanimanje ne postoji.”

Dobacili smo da bi s prirodnim znanostima bilo lakše.

“Ako mi smanjimo kvote, sigurno se zbog toga nitko neće upisati na matematiku ili fiziku. Danas manje od 50% ljudi

radi u struci koju je završilo. Cjeloživotno obrazovanje je svima potrebno”, ističe Kos Stanišić.

Bez pomaka

Prema podacima Fakulteta političkih znanosti, od 2000. do 2010. godine novinarstvo je diplomiralo 2320 studenata. Po starom programu diplomiralo je 1418 studenata, po bolonjskom sustavu 535 studenata na preddiplomskom i 82 na diplomskom studiju te na programu doškolovanje 285 studenata. Čak i u jednom malenom Dubrovniku godišnje se na novinarstvo upiše gotovo 50 studenata. Pročelnika Odjela za komunikologiju Sveučilišta u Dubrovniku Đorđa Obradovića pitali smo gdje će svi ti ljudi naći posao?

“Najlakše bi bilo smanjiti kvote s izlikom da se smanjuje broj radnih mjesta u novinarstvu, ali time se ništa ne bi dobilo osim što bi ih manje studiralo medije u Dubrovniku, a više negdje drugdje. Zato smo mi težište našega programa stavili na široko obrazovanje u komuniciranju i kulturi društva i u program dodali, u odnosu na prošle tri akademske godine, još 12 teorijskih kolegija. Naši studenti stječu široka znanja i oni mogu raditi kao suradnici i savjetnici u prodaji, u odnosima s kupcima, kao turistički vodiči, animatori i agenti, komunikacijski savjetnici s naglaskom na nove medije i društvene mreže, mogu voditi marketinške i političke kampanje i, naravno, raditi poslove u medijima i odnosima s javnošću”, zaključuje Obradović.

Bez obzira na to što naši sugovornici ističu kako bi, ako smanje kvote, studenti novinarstvo upisali negdje drugo, na Sveučilištu u Zadru šušalo se kako će se studij novinarstva ukinuti. Poslali smo im upit o tome, ali nažalost nisu nam odgovorili.

Bez obzira na mišljenje akademskih radnika, smanjenje pojedinih upisnih kvota pomoglo bi regulaciji tržišta rada. No, izgleda da pojedina sveučilišta zlorabljavaju svoju autonomiju, točnije da su sami sebi svrha. Briga ih za kretanja na tržištu rada, važno je da plaća uredno dolazi, a što će biti sa studentima, nije njihov teret.

Stoga bi možda najbolje rješenje bilo da država ukine financiranje onih smjerova s kojima je teško doći do posla, pa ako sveučilišta žele izvoditi nastavu, neka podignu školarinu. Tako bi im ostala autonomija, a opet bi se barem malo uskladile upisne kvote s potrebama tržišta rada. Međutim, iako Jovanović već dvije godine brui kako treba riješiti ovaj problem, nije napravio gotovo ništa ■

“Ključno je pitanje: tko je novinar? Osoba sa završenim fakultetom ili osoba koja dobro obavlja svoj posao? Ima puno dobrih razloga za certifikaciju, ali bojim se da neki odlični novinari ne bi prošli kriterije. Ja osobno nemam povjerenja u hrvatske institucije, pa mislim da se ovim ništa posebno ne bi dobilo”, kaže Marijana Grbeša

“Snadi se, družu” u komunikacijskom kaosu

Veleučilište VERN prvu generaciju studenata novinarstva upisalo je prošle akademske godine, 2012/13, nakon što je krajem 2011. akviziralo Visoku novinarsku školu. Te akademske godine studij novinarstva upisalo je 64 studenata, što u odnosu na ranije generacije studenata koje su upisivale Visoku novinarsku školu predstavlja prosječno povećanje od 60% upisanih studenata na prvu godinu studija.

“Smatramo da problem obrazovanja novinara ne počiva na dilemi trebaju li se oni obrazovati ili ne, nego kakvo im obrazovanje treba da bi bili zapošljivi i samozapošljivi. Zato studij novinarstva na VERN-u ima za cilj naučiti studente kako novinarski posao raditi u realnim okolnostima postmodernog komunikacijskog kaosa i u specifičnostima našeg tržišta, a ne u laboratorijsko-teorijskim okvirima kakve studijski programi često stavljaju pred svoje studente”, rekla nam je Iva Biondić, voditeljica studija novinarstva na VERN-u ■

Hrvatskoj ne treba još jedna Nova TV niti RTL

Priča o koncesiji za novu nacionalnu televiziju od samog starta bila je potpuno nejasna: natječaj je raspisan iako nikakve ozbiljne procjene televizijskog tržišta nisu napravljene, pa se sve svelo na najave "velikih ulaganja" s jedne strane i potiho, ali snažno lobiranje s druge

Tko gubi, ima se pravo ljutiti", kratak je komentar koji je iz Vijeća za elektroničke medije neslužbeno upućen svima koji su nezadovoljni odlukom da Hrvatska, barem zasad, neće dobiti još jednu nacionalnu televiziju. A neće je dobiti iako je danima uoči odluke sve izgledalo kao gotova stvar: grčki milijarder Minos Kyriakou već je bio pakirao kufere i zaputio se prema Zagrebu, gdje je uz lobiranje bivšeg srpskog predsjednika Borisa Tadića, medijsku pripremu jednog

dnevnog lista i konkretnu pomoć dvojice uglednih hrvatskih novinara crveni tepih već bio prostrt. Trebalo je to biti prvo konkretno medijsko "zaokruživanje" balkanskog prostora od Srbije i Crne Gore do Slovenije, koje bi, nakon perioda ujednačavanja i privikavanja gledatelja, vjerojatno poslužilo kao podloga ulasku na tržište nekog od jačih igrača. Što, pokazalo se, uz Amerikance i Nijemce zasad nije potrebno... Jedini ozbiljan konkurent Grčkoj Antenni bio je predloženi

Super TV, iza kojega je stajala zagrebačka NeT televizija: njih su otvoreno poduprli Hrvatsko društvo dramskih umjetnika i Hrvatska glazbena unija u nadi da će se program bazirati na vlastitoj produkciji, odnosno da će i za njih biti nešto posla. Bio je tu i splitski Kanal 5 - kojemu je ovo drugi pokušaj dobivanja koncesije uz praktički jedini argument da "sjedište barem jedne televizije treba biti izvan Zagreba", dok je višemjesečna blokada te tvrtke potpuno prešućena - te Nova TV sa svojim "specijaliziranim zabavnim programom" Nova Pro. Oni kao da su se zabunili, pa istu kandidaturu poslali na natječaj i za opći i za specijalizirani program. Nisu pobijedili ni na jednom. Službeno, Vijeće za elektroničke medije smatra da nijedna ponuda ne bi značajnije obogatila medijsku ponudu u odnosu na sadržaje koji se emitiraju na postojećim nacionalnim televizijama. Prevedeno: Hrvatskoj definitivno ne treba još jedna Nova ili RTL, kad smo već zaglavili s ovima koje imamo. Priča o koncesiji za novu nacionalnu televiziju od samog starta bila je potpuno nejasna: natječaj je raspisan iako nikakve ozbiljne procjene televizijskog tržišta nisu napravljene, pa se sve svelo na najave "velikih ulaganja" s jedne strane i potiho, ali snažno lobiranje s druge. I Nova i RTL, naime, neslužbenim kanalima žestoko su prosvjedovali zbog mogućeg dolaska konkurencije i ugrožavanja vlastitih finansijskih interesa. Mora se priznati da za to imaju barem neke osnove: i jedna i druga televizija posluju s gubicima, pa je prošlu godinu Nova TV završila s minusom od 5,9 milijuna kuna, a RTL Televizija sa zabrinjavajućih 89,4 milijuna manjka. S konstantnim mršavljenjem marketinških fondova i padom kupovne moći građana, jasno je, ni ovim tempom ne mogu izdržati još dugo - a pogotovo ne ako se pojavi novi igrač koji bi otkinuo svoj dio kolača.

Novinari na margini

Što je, dakle, bilo presudno kod odluke Vijeća za elektroničke medije, davanje ruke postojećim televizijama ili velika briga za mentalno zdravlje prosječnog TV konzumenta? Pojma nemamo, niti je to u ovom tekstu moguće dokazati. Slučaj je, naime, htio da Vijeće ima nekakav pravilnik o vlastitom radu koji im - osim što brani nekontrolirano istupanje u javnosti - ne dopušta ni otkrivanje sadržaja ponuda na neuspjelim natječajima. Pa im se, eto, treba vjerovati na riječ, koja se opet po staroj dobroj praksi prenosi neslužbenim kanalima. "Zbilja nije bilo ponuđeno ništa novo i to je odraz mišljenja većine članova Vijeća, vrlo plastičnim rječnikom - dobili bismo još jednu televiziju nalik Novi i RTL-u, samo nešto siromašniju. Dodatno, nisu ponuđene ni bilo kakve ozbiljne garancije za visinu investicija i ulaganja u ljude ili program. Neki su došli s bankovnim jamstvom u manjim od trećine ukupnog ulaganja. Neki samo s izjavom da će im banka odobriti kredit ako dobiju koncesiju. Zajedničko svima jest da su najmanje pažnje posvetili novinarima, pa bi ih bilo tek dvadesetak posto od ukupnog broja zaposlenih", govori nam izvor odlično upućen u rad Vijeća. To tijelo inače funkcionira po inerciji svojstvenoj

skupovima inteligentnih ljudi: puno će pametovati, a malo konkretnog posla odraditi. Pa će, recimo, uredno i konstantno negodovati oko efekta koji su komercijalne televizije donijele na tržište Hrvatske - ukratko, konkurenciju, ali ne i sadržaj i kvalitetu - dok će tek koju minutu kasnije RTL Televiziji uredno produljiti koncesiju za novih i dugačkih petnaest godina. Dapače, istoj tvrtki dodijelit će i koncesiju za specijalizirani dječji kanal nazvan RTL Kockica, valjda kako bi se budući naraštaji gledatelja od malih nogu privikavali na standard koji ova televizija njeguje na svim svojim tržištima. Pa će za koju godinu valjda biti normalno da vijest o novoj bundi Modnog Mačka spada u informativni, a ne u zabavni program, pa onda ni Vijeće za elektroničke medije neće biti prisiljeno izricati beskrajne opomene i prijetnje koje, jasno, nisu završile ni jednom jedinom minutom zabrane emitiranja - ali ni oku normalnog promatrača imalo vidljivom promjenom u programu.

Ništa do analize televizijskog tržišta

Uglavnom, nedavni natječaj za nacionalnu koncesiju neslavno je propao, a ta činjenica izazvala je konsternaciju među viđenijim zagrebačkim televizijskim i radijskim novinarima. Posebno onima koji su bili direktno angažirani - pa valjda i plaćeni - za osmišljavanje ponude na natječaju i pripadajuće mu lobiranje. Oni su nastavili po svome, pa se u medijima stali pojavljivati u ulozi stručnih eksperata koji sipaju salve kritika na Vijeće za elektroničke medije, zaboravivši usput deklarirati sukob interesa. Iako bi, ruku na srce, valjda bilo svrhovitije da su nagovorili gazde na objavljivanje i dalje tajnih ponuda, pa da osnova za raspravljanje ne budu članci iz tabloida u kojima, osim titula tipa "moćni grčki milijarder", ne piše gotovo ništa. Samo Vijeće u međuvremenu nastavlja po svome: mogao bi se, kažu, dogoditi i novi javni natječaj, ali tek nakon što 24. rujna bude prezentirana opsežna "analiza televizijskog tržišta", dokument koji će po najavama detaljno secirati ekonomsku i tehnološku situaciju, zatim održivost i perspektiva postojećih programa, a bit će riječ-dvije i o programskoj orijentaciji. Zvuči ozbiljno, valjda će tako i ispasti s obzirom na to da se za posao izrade studije prijavila tek jedna jedina tvrtka. Malo je hrvatsko tržište u ovom segmentu, manje čak i od samog televizijskog, pa je logično da je angažiran Ipsos Puls. Barem će prezentacija obavljenog posla, eto, biti potpuno javna. Potom vjerojatno slijedi nova runda pregovaranja, uvjeravanja i lobiranja, sve dok se ne donese konačna odluka: deregulirati tržište i pod kojim uvjetima, makar krute brojke govore da svi jednostavno ne mogu opstati, ili se zadovoljiti trenutnom neveselom "ekskluziv" kombinacijom, uz koju i ovakav HRT pomalo podsjeća na BBC. Bliža je, čini se, prva opcija: "Mediji nisu proizvodnja cipela, pa će kod dodjeljivanja koncesije vrijediti i kriteriji poput pluralizma i kvalitete sadržaja. Gubici televizija nisu naša briga", objašnjavaju u Vijeću. A jednom kad se koncesija odobri, nastupaju nove okolnosti. Novac ipak predstavlja nekog vruga, pa se od tada djeluje baš po principu proizvodnje cipela, uz tu i tamo koju opomenu i upozorenje ■

Vijeće za elektroničke medije smatra da nijedna ponuda ne bi značajnije obogatila medijsku ponudu u odnosu na sadržaje koji se emitiraju na postojećim nacionalnim televizijama

Za koju će godinu valjda biti normalno da vijest o novoj bundi Modnog Mačka spada u informativni, a ne u zabavni program, pa onda ni Vijeće za elektroničke medije neće biti prisiljeno izricati beskrajne opomene i prijetnje koje, jasno, u pravilu ne završe ni jednom jedinom minutom zabrane emitiranja

T-portal: plaća sigurna, a neovisnost kontrolirana

“Nema pritisaka iz vrha HT-a i nema dogovorenih tema - s ponosom mogu reći da nikada nitko iz upravljačke strukture HT-a nije tražio da o nečemu pišemo” - Alemka Lisinski

Rijetki su mediji koji su nastali u korporacijskim kuhinjama kako bi potrošače potpuno neskriveno privukli na sasvim drugi proizvod. Danas su mnogo češći mediji koji su prvotno osnovani da bi informirali, ali su s vremenom postali platforma prije svega za prodaju koječega drugog. Još rjeđi su oni koji se uspiju othrvati inicijalnom planu menadžera i počnu živjeti vlastiti samostalni život. Upravo je to uspjelo T-portal koji je postao jedna od najsnažnijih internetskih “news” stranica u Hrvatskoj. Prema Gemiusu, agenciji za mjerenje čitanosti portala, T-portal je četvrti najčitaniji u Hrvatskoj.

Operativni troškovi

Nastao je na ideji da ljude privuče na širokopojasni internet pa je Hrvatskim telekomunikacijama, vlasniku i osnivaču T-portala, na pamet palo da bi u tu svrhu bilo dobro kreirati informativan i edukativan sadržaj. “S vremenom, i zaslugom svih koji su vodili kompaniju i T-portal, i onih koji su ga pisali i još ga pišu - T-portal je izrastao u proizvod koji

živi samostalan život na hrvatskoj medijskoj sceni”, kaže Alemka Lisinski, glavna urednica T-portala. Prvi glavni urednik bio je Karlo Rosandić, potom Goran Žabić i zatim Tomislava Sila. Alemka Lisinski posao glavne urednice obavlja od srpnja 2009. godine. T-portal ima 31 zaposlenika i širok krug vanjskih suradnika. Pa ipak, ni medij iza kojega stoji profitabilna i moćna telekomunikacijska kompanija nije odolio da određen broj novinara zaposli preko RPO ugovora. Prihodi su mu konsolidirani u prihode Hrvatskog Telekom koji se redovitim kvartalnim izvješćima objavljuju na Zagrebačkoj burzi. Kako kaže Lisinski, T-portal od prodaje oglasnog prostora i kroz takozvane e-commerce usluge godišnje zaradi više od sedam milijuna kuna. Odjel za T-portal nalazi se unutar Sektora za razvoj i upravljanje sadržajem HT-a. U istom se sektoru nalazi i Odjel za multimedijske sadržaje, a unutar njega Radne jedinice za pribavljanja sadržaja i promociju, kao i za inovacije, dizajn i razvoj sadržaja. HT, međutim, nije jedina telekomunikacijska

kompanija koja u svojem vlasništvu ima “news” portal. U regiji postoji nekoliko news portala u vlasništvu telekoma. Deutsche Telekom, kao vlasnik HT-a i brojnih telekomunikacijskih tvrtki u Europi, slične je portale osnovao u više zemalja u kojima je kupovao kompanije u dotad državnom vlasništvu. Najreprezentativniji je mađarski portal Origo koji izdaje tvrtka u vlasništvu Magyar Telekom, te makedonski portal Idividi čiji je izdavač Makedonski Telekom. Obje su tvrtke članice grupacije Deutsche Telekom. Telekom Srbija stoji iza news portala Mondo, dok BH Telecom u sklopu svojeg portala također objavljuje vijesti i teme iz različitih područja života. U samoj Njemačkoj, Deutsche Telekom ima nekoliko portala specijaliziranih za određene tematske cjeline, poput zuhause.de koji je specijaliziran za životnu sredinu, graditeljstvo i energetika, pa desired.de koji se bavi modom i životnim stilom te nogometni portal fussball.de.

Internetska inferiornost

Kako je pritisak ovakvih korporacija na objavljivanje, odnosno neobjavljivanje pojedinih vijesti i tema, više pravilo nego iznimka, o čemu mogu posvjedočiti brojni novinari koji rade u takozvanom korporacijskom novinarstvu, onda ni na T-portal ne bi trebalo biti drukčije. Alemka Lisinski tvrdi da pritisci “odozgo” ne postoje, o čemu kaže: “Nema pritisaka iz vrha HT-a, i nema takozvanih dogovorenih tema - s ponosom na kolegice i kolege u kompaniji mogu reći da nikada nitko iz upravljačke strukture HT-a nije tražio da o nečemu pišemo”, kaže Lisinski. Pojedini novinari T-portala, koji iz očitih razloga nisu željeli imenom i prezimenom govoriti o svojem poslu jer im, između ostalog, to zabranjuju i ugovori, kažu da to i nije tako čudno. Naime, usprkos trudu telekomunikacijskih tvrtki i napretku tehnologije zbog koje su mnogi usuduju najaviti smrt tiskanih medija, u Hrvatskoj, ali i ostatku Europe, i dalje mnogi smatraju da je internetski medij inferioran u odnosu na tisak ili televizije na kojima tvrtke poput HT-a još mnogo radije objavljuju oglas ili intervju svojih glavešina. Stoga T-portal nastavlja živjeti svoj život najčešće skriven i nezanimljiv korporativnoj menadžeriji. Utjecaj korporacije pri tome se ne smije zanemariti, ali ako imamo u vidu ostale vlasnike medija, od kojih su neki nerijetko skriveni, teško se može zaključiti da su oni filantropi, borci za istinu i profesionalne standarde. Materijalni interesi vlasnika često se mogu pročitati u novinskim tekstovima i to se sve nevjesticije skriva. Mora se priznati T-portal da je svojedobno barem prenio temu tjednika Novosti o ilegalnim objektima koje je na otoku Žutu sagradio predsjednik Uprave HT-a Ivica Mudrinić. Osim toga, novinari i urednici u pojedinim redakcijama praktički pristaju na uloge prodavača polica za osiguranje, nevjesticu poturajući reklamu u tobožnje novinske tekstove kroz koje se obračunavaju s osiguravateljskom konkurencijom.

Igrati korektno

Lisinski kaže da je T-portal u tome zauzeo jasan stav: “S obzirom na to da želimo igrati korektno, nikada ne pišemo o drugim telekomima, odnosno konkurentima, izuzev na razini vijesti.”

T-portal se se trudi predstaviti komentatore sa što šireg ideološkog spektra pa u njemu nema isključive hvale korporativnom sektoru kao što je se može naći u brojnim drugim medijima, što bi ipak bilo za očekivati od portala u vlasništvu međunarodne korporacije. To svejedno ne znači da oglašivači ili politički moćnici ne žele utjecati i na internetske medije kao što je T-portal, koji ipak nije taj koji će značajno pomicati granice kritičnosti.

“Uvijek otvoreno priznajem da ne živimo i radimo u apsolutnoj slobodi - živimo u realnom vremenu, stiješnjeni između interesa oglašivača i političkih struktura - i moj je posao da guram naprijed i motiviram ljude, ali i da budem kontrolor moguće štete. Uostalom, da apsolutne slobode nema, svjedoči činjenica da i neprofitni mediji javno međusobno diskutiraju o tome jesu li ili nisu dovoljno kritični prema onom dijelu vlasti koji ih direktno financira - dakle, nema ni idealnog načina financiranja koje garantira bilo kojem mediju status apsolutnog pravednika”, priznaje Lisinski.

Osim što se kao i svaki portal oslanja na mnoštvo komentatora, T-portal trudi se imati autorske tekstove kojima internetski portal prilično oskudijevaju, najčešće prenoseći ili prevodeći vijesti iz drugih medija. “Kao glavna urednica balansiram između prodornosti i hrabrosti s jedne, i sigurnosti s druge strane, trudeći se da uvijek zadržimo sadržajnu neovisnost i kvalitetu, i da naš pristup ne bude nauštrb čitatelja i kriterija da - javnost mora znati. Imati uravnotežen svjetonazorski pristup nema veze s troškovima. Možete imati mnoštvo kolumnista i autorskih tekstova, a odabratih ih prema jednom ideološkom kriteriju, a možete i s malim brojem autora postići različitost. Također, uz držanje strogih profesionalnih normi, poštivanje različitih svjetonazora mora se vidjeti i kroz regularne novinarske tekstove”, tumači Lisinski.

Činjenica je i da se malo koji medij danas može samostalno financirati. To posebno važi za internetske portale, pa se T-portal može slobodno osloniti na veliku korporaciju koja ga financira iz svojih profitabilnijih poslova. Novinarski krugovi govorkaju da ni T-portal nije cijepljen od restrukturiranja, što je danas eufemizam za smanjenje plaća i otpuštanja. O tome mogu posvjedočiti brojni kolege koji se od restrukturiranja oporavljaju na Zavodu za zapošljavanje.

Lisinski nije odgovorila o smanjenju plaća, ali negira otkaze u T-portal: “HT nije najavio restrukturiranje smanjenjem broja zaposlenika, a to mora činiti uvijek prije takvog procesa, jer tako zahtijevaju burzovna pravila. Što se tiče ušteda, one se provode kontinuirano - jer to je poslovno jedini odgovorni pristup - pa tako i na T-portal. Uspijevamo racionalizirati troškove, a da pritom nismo otrgnuli od temeljnih sadržajnih vrijednosti T-portala. Ambicija nam je da s takvim pristupom i nastavimo.”

Nastavak bi, kako neki tvrde, mogao ovisiti i o ostanku Ivice Mudrinića na čelu HT-a jer nije isključeno da će neki budući predsjednik Uprave tolerirati troškove portala. T-portal, s druge strane, čini gotovo pa beznačajnu stavku u proračunu velike kompanije. Stoga bi, baš kao u Mađarskoj i ostalim zemljama, i dalje mogao biti sigurna baza za novinare gdje plaće još ne kasne, a tvrtka im nije pred stečajem ■

Usprkos trudu telekomunikacijskih tvrtki i napretku tehnologije zbog koje su mnogi usuduju najaviti smrt tiskanih medija, u Hrvatskoj, ali i ostatku Europe, i dalje mnogi smatraju da je internetski medij inferioran u odnosu na tisak ili televizije na kojima tvrtke poput HT-a još mnogo radije objavljuju oglas ili intervju svojih glavešina

Novinarka (podaci u redakciji) napisala je “svojoj” poreznoj referentici u Poreznom uredu Centar u Zagrebu: “Poštovana gđo. Linzenmajer, htjela sam vas ovim putem obavijestiti da od potpisivanja ugovora s tvrtkom Liderpress d.d. i ulaska u sustav RPO-a od početka godine, nisam do sada primila ni jednu uplatu, odnosno nisam u svojoj samostalnoj djelatnosti ostvarila bilo kakav dohodak. Naime, spomenutoj tvrtki je nedavno blokiran račun od strane Porezne uprave pa bih vas lijepo molila, ako postoji takva praksa, da mi obveze plaćanja doprinosa za zdravstveno i mirovinsko i ostalo, ne rastu dok ne bude realizirana prva isplata (koja bi prema najavama trebala biti uskoro). Hvala na pomoći i razumijevanju.”

A vrijedi objaviti u cijelosti i odgovor:

“Ne postoji mogućnost mirovanja obaveza koja proizlaze iz obavljanja samostalne djelatnosti. Doprinosi se moraju plaćati bez obzira na visinu ostvarenog prihoda jer pretpostavljaju određena prava (zdravstvena zaštita, mirovinski staž). Činjenica da nije bilo naplaćenih usluga utječe na visinu poreza na dohodak koja će se utvrditi nakon podnesene porezne prijave za 2013. (do 28. 02. 2014.). Jedini način da se zaustave doprinosi je odjava djelatnosti.”

Međutim, Gordana Linzenmajer i njezini pretpostavljeni Tomo Šnajder, pročelnik za doprinose u Središnjem uredu Porezne uprave Ministarstva financija, i Ksenija Cipek, kao i ostali poreznici obmanjuju porezne obveznike i javnost kad tvrde da se “doprinosi moraju plaćati bez obzira na visinu ostvarenog prihoda jer pretpostavljaju određena prava (na zdravstvenu zaštitu i mirovinski staž)”.

Prema članku 24. Zakona o mirovinskom osiguranju, ako se ne plati doprinos za mirovinsko, ne ostvaruje se ni pravo na mirovinski staž. Slično je i u sustavu zdravstvene zaštite, knjigovodstvo tog sustava je neažurno pa pacijent ode iz bolnice u uvjerenju kako će troškove liječenja pokriti HZZO, ali mu naknadno stigne faktura za plaćanje bolničkog liječenja ako doprinosi za zdravstvenu zaštitu nisu plaćeni.

Poreznica Gordana Linzenmajer i njezini pretpostavljeni svjesno i namjerno obmanjuju javnost da se “doprinosi moraju plaćati bez obzira na visinu ostvarenog prihoda jer pretpostavljaju određena prava (zdravstvena zaštita, mirovinski staž)”.

Na činjenicu da se u slučaju neplaćanja doprinosa ne ostvaruju prava iz mirovinske i zdravstvene zaštite osobno sam upozoravao Tomu Šnajdera, Kseniju Cipek i Gordanu Linzenmajer, a više puta sam o tome objavljivao novinske članke. Unatoč tome što su upoznati s činjenicom da se u slučaju neplaćenih doprinosa ne ostvaruju “određena prava”, ti poreznici uporno obmanjuju obveznike poreza i javnost da se “pretpostavljaju određena prava (zdravstvena zaštita, mirovinski staž)”.

No, još je apsurdniji postupak administrativnog osoblja Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje koje bankrotiranim slobodnim novinarima odjavu iz Registra poreznih obveznika uvjetuje istupanjem iz Hrvatskog novinarskog društva. Novinari su u Hrvatskoj najlošije zakonski i pravno uređeno zanimanje. Puno raznih tobožnjih poreznih mogućnosti, može ovo - može ono, puno licemjerja jer tobože novinari su samostalni i neovisni, a sve to tolerira i sama novinarska profesija (HND I SNH) kao i nakladnici i država.

Nastavak rada T-portala bi, kako neki tvrde, mogao ovisiti i o ostanku Ivce Mudrinića na čelu HT-a jer nije isključeno da će neki budući predsjednik Uprave tolerirati troškove portala. T-portal, s druge strane, čini gotovo pa beznačajnu stavku u proračunu velike kompanije

Poreznici obmanjuju novinare i javnost

Pravo da si sami uplaćuju doprinose osobe registrirane za obavljanje samostalne djelatnosti stječu upisom u nekakav registar, primjerice, Registar poreznih obveznika za obavljanje samostalne djelatnosti ili Registar obrtnika i slično. Upisom u bilo koji registar stječe se svojstvo “osiguraniča”, ali ne i prava sve dok se doprinos u cijelosti ne uplati. Ministar financija svake godine potpisuje i u Narodnim novinama objavljuje Naredbu o visini doprinosa koje moraju plaćati osobe upisane u raznolike registre. I pritom na obvezu uplaćivanja doprinosa uopće nema utjecaja činjenica je li obveznik doprinosa ostvario prihod od obavljanja samostalne djelatnosti. U praksi to izgleda ovako: obveznik doprinosa je plaćao uredno doprinose, primjerice, 28 godina, a za zadnje dvije godine prije umirovljenja nije ostvario prihod i nije imao

novca da uplati doprinose. Prizna mu se pravo na mirovinu na osnovu 28 godina (plaćenih) doprinosa, a za dvije godine koje nije uplatio doprinose ovršni lešinari iz Porezne uprave Ministarstva financija pokreću postupke zapljene imovine “dužniku” (umirovljenom obvezniku doprinosa). Hrvatski poreznici tako postupaju prema nekoliko tisuća (bivših) obrtnika (više od 30 tisuća obrtnika je bankrotiralo) oduzimajući im nešto ranije stečene imovine od koje su ti ljudi mislili u starosti nekako preživjeti kraj mizernih mirovina, sve zbog toga što su bankrotirali i zadnjih nekoliko mjeseci nisu imali za doprinose. Ostvarivanje prihoda kao kriterij oporezivanja doprinosima (doprinosi su nedvojbeno namjenski porezi) umjesto administrativnih kriterija upisa u kojekakve registre, isključilo bi prisilnu naplatu od osoba

koje nisu ostvarile prihode ni za kruh i koje nemaju čime plaćati doprinose. No, to bi zahtijevalo potpuno novi pristup naplaćivanju doprinosa po uzoru na tzv. Skandinavski model ili vraćanje na Štamparov model zaštite narodnog zdravlja (efikasni sustav javne zdravstvene i invalidsko mirovinske zaštite) jer to su modeli prema kojima se sredstva za socijalna prava (mirovinsku i zdravstvenu zaštitu) ubiru po istim pravilima kao i porezi, a ne kao prisilno naplaćivanje premija prisilnog osiguranja. Sadašnji sustav naplaćivanja doprinosa na kojemu inzistiraju hrvatski poreznici loš je sustav u kojemu manjina zaraduje jako puno i mora platiti nerazmjerno zaradi malo doprinosa, a većina koja zaraduje malo ili čak nimalo mora platiti doprinose isto kao i oni koji zaraduju jako puno (siromašni su solidarni s bogatima) ■

Zakonska prevara

Prema Zakonu o doprinosima (NN od 84/08 do 144/12), u člancima od 64. do 71., uređuje se detaljno tko su obveznici, koje su osnove, kada dospijevaju obveze plaćanja, koje su zatezne kamate itd.

Usporedo se u člancima 10. i 11. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 102/98 do 144/12) taksativno pobrajaju osobe koje se prisilno moraju osigurati (mirovinski i automatski zdravstveno), među kojima su navedeni i novinari.

A u članku 24. izričito je propisano da se u mirovinski staž računa samo razdoblje za koje su doprinosi plaćeni ■

protiv globalnih utajivača poreza i perača novca

Istraživački novinari

Otkriveno više od 120.000 vlasnika tajnih offshore kompanija! Skupina novinara udruženih u Međunarodni konzorcij istraživačkih novinara (ICIJ) nedavno je objavila otkriće o više od 120.000 offshore kompanija i zaklada, skrivenih u poreznim oazama, daleko od poreznika i državnih proračuna matičnih zemalja vlasnika. Među njima ima, dakako, i Hrvata

Od razmjera porezne utaje u offshore oazama zastaje dah. Prošle je godine organizacija Mreža za poreznu pravdu (Tax Justice Network) objavila da je u offshore oazama širom svijeta skriveno između 21 i 32 tisuće milijardi dolara, od kojeg su iznosa državni proračuni ostali zakinuti za između 190 do 280 milijardi dolara poreza.

Engleski izraz offshore znači udaljen od obale, odnosno otočki, jer su porezne oaze uglavnom smještene na otočkim državama i teritorijima kao što su Djevičanski otoci, Kajmanski otoci, Cookovi otoci i Cipar. No, jednake usluge pružaju i kopnene države poput Luksemburga, Švicarske i Austrije. Te se usluge, kažu kriminalisti, mogu rabiti i u legalne i ilegalne svrhe.

Skupina novinara udruženih u Međunarodni konzorcij istraživačkih novinara (ICIJ) nedavno je objavila otkriće o više od 120.000 offshore kompanija i zaklada, skrivenih u poreznim oazama, daleko od poreznika i državnih proračuna matičnih zemalja vlasnika. Među njima ima, dakako, i Hrvata.

U ovom projektu ICIJ-a sudjelovalo je 90 novinara iz 48 zemalja, među kojima samo jedan naš novinar - Saša Leković. ICIJ je neprofitna organizacija čija se djelatnost temelji na donacijama, a svi novinari u mreži sudjeluju besplatno. Čitavo istraživanje rađeno je volonterski, kao ulaganje u zajednički proizvod. Oni koji rade u redakcijama dobivaju plaću, a slobodni novinari, poput Lekovića, mogu prodavati gotove priče.

“Budući da trenutačno vodim hrvatski dio regionalnog projekta čiji je dio i nadziranje situacije u medijima, smatrao sam da bi prodavanje priča bilo kojoj redakciji u Hrvatskoj bio sukob interesa. Stoga sam odlučio sve offshore priče postaviti na web stranicu svog Centra za istraživačko novinarstvo (www.cin-ijc.com), a svaka ih redakcija može besplatno objavljivati uz navođenje izvora i autora”, kaže Leković.

Mnogi pravni laici ne razumiju zašto su offshore kompanije, zaklade i računi problem niti razlikuju legalno od ilegalnog poslovanja u offshore zonama.

“U načelu nije zabranjeno registrirati offshore kompaniju ili račun. Neki to čine iz opravdanih pobuda - zbog brze i jednostavne procedure osnivanja tvrtke u offshore oazama”, napominje Leković. “No, offshore zemlje nude i druge pogodnosti pored brzine i jednostavnosti. Ondje je poslovanje manje izloženo kontroli, ili kontrole uopće nema, a identitet vlasnika kompanije ili računa strogo je zaštićen.”

Offshore: Raj za kriminalce i prevarante

Tajnost poslovanja i identiteta u offshore oazama, u sprezi s niskim ili nikakvim porezima za strance, privlači i masu utajivača koji u tim oazama skrivaju imovinu od svojih poreznih organa. Za offshore uslugama posežu i kriminalci i diktatori koji žele da njihov novac bude izvan domašaja njihova matičnog pravosuđa i državnih proračuna.

“Među vlasnicima offshore tvrtki i bankovnih računa ima političara, tajkuna i kriminalaca koji peru novac od trgovine drogom, oružjem, umjetninama i ljudima”, ističe Leković. “No, budući da neki vlasnici offshore kompanija nisu prekršili zakon, ICIJ nije paušalno objavio nazive kompanija i imena njihovih vlasnika. Naš je posao razlučiti legalne od ilegalnih klijenata offshorea i objaviti samo ove druge. Nažalost, velik dio medija koji su se zainteresirali za projekt nakon objave prvih priča samo želi dobiti nazive i imena. Ista stvar zanima i građane, no trebalo bi im biti važnije jesu li osobe s popisa utajile porez, jesu li prale novac od nezakonitih poslova, jesu li kao izabrani dužnosnici lagali u svojim imovinskim karticama ili su u sukobu interesa.”

Iako vlasti offshore oaza jamče punu diskreciju svojim klijentima, istraživački su se novinari uspjeli domoći gomile podataka. Kao što kaže Leković, mnogi tragovi novca ipak ostanu vidljivi. Također, uljulkani u svoju zamišljenu neuhvatljivost, korisnici offshore kompanija čine pogreške kojih nisu svjesni.

Primjerice, pošalju mail svom odvjetniku, poslovnom partneru ili članu obitelji te otkriju ono što se toliko trude sakriti. Iskusnom, vještom i upornom istraživačkom novinaru to je ponekad dovoljno da razotkrije istinu. Osim što su presretali sumnjivu korespondenciju, novinari su dobivali i dojave suradnika, od kojih su neki “insajderi” u offshore oazama.

Služeći se različitim metodama, ICIJ se domogao 2,5 milijuna dokumenata, na čijoj su obradi radili vrhunski kompjutorski stručnjaci, ekonomski i pravni eksperti u sjedištu u Washingtonu. Od toga su oko četiri petine bili mailovi i druga korespondencija korisnika offshore usluga, a ostalo dokumenti o osnivanju tvrtki s podacima o vlasnicima i direktorima.

Novinari su opsežne mjere zaštite koristili da ih njihove mete ne otkriju i ne probiju bazu podataka. Od upada u baze podataka i komunikaciju među članovima tima štitili su se enkriptiranjem mailova, telefona i kompjutora.

“U sadržaj mog kompjutora ne može ući nitko tko ne zna ili ne provali pristupnu šifru, a tako je i s telefonom”, opisuje Leković. “Nije zaštićen samo sadržaj razmijenjenih poruka, nego i razgovora pa čak i brojevi s kojima se komuniciralo s nekog telefona. Uza sve to koristimo prepaid telefone, koji funkcioniraju s karticom kupljenom na kiosku, čijem je vlasniku nemoguće ući u trag. Ja imam četiri mobilna telefona koji su stalno u funkciji.”

Organizirani u stilu kriminalaca

Mreža novinara koji su sudjelovali u projektu širila se po načelu poznanstava i povjerenja. Kolege su pomagali jedni drugima, ali nijedan novinar ne zna identitet svih članova mreže.

“Za istraživanje kriminala organizirali smo se onako kako se organiziraju - kriminalci. Nitko ne zna tko su ostali u lancu, a svi imamo strogu obvezu šutnje o svemu što znamo”, ističe Leković.

Zahvaljujući zavjetu šutnje, diskrecija i tajnost održani su do kraja pa ništa iz istrage nije otkriveno sve do objave prvih priča. Nijedan novinar koji nije bio dio mreže nije znao za projekt, pa čak ni oni koji su sa sudionicima istraživanja bili u svakodnevnom kontaktu. Ugovor je sudionike obvezivao na šutnju, a i dalje ih obvezuje na čuvanje još neobjavljenih informacija.

ICIJ nastavlja prikupljati podatke o sumnjivim korisnicima offshore usluga te se mogu očekivati novi vrlo zanimljivi slučajevi kriminala povezanog s offshore kompanijama.

Leković ovaj projekt smatra važnim za istraživačko novinarstvo i novinarstvo uopće, te ga svrstava među najvažnije u istraživačkom novinarstvu u posljednjih 40 godina, otkad su tri događaja udarila temelje ozbiljnog istraživačkog novinarstva kao organizirane djelatnosti.

Ti su događaji Afera Watergate, koja je rezultirala prvim odstupanjem predsjednika SAD-a s položaja, a koju je inicirao i medijski predvodio “Washington Post”; potom prva upotreba kompjutora za stvaranje i korištenje baze podataka za novinarsko istraživanje za potrebe lista “Philadelphia Enquirer” te, konačno, osnivanje “Investigative Reporters and Editors”, prve organizacije istraživačkih novinara i urednika.

U međuvremenu su provedene velike novinarske istrage, objavljene sjajne istraživačke priče te pokrenute mnoge novinarske mreže. No, sada je prvi put toliko novinara iz čitavoga svijeta uključeno u jedan istraživački projekt. Ovaj projekt dokazuje i da je budućnost istraživačkog novinarstva moguća i to izvan “mainstream” medija koji ga guše.

Uključujući i hrvatske mainstream medije koji se nisu pretrgli objaviti rezultate ICIJ-evih istraživanja.

Šutnja hrvatskih i srpskih medija

“Ovdašnji su mediji suzdržani pa ih u Hrvatskoj samo nekoliko prenosi priče, iako to mogu učiniti besplatno”, navodi Leković. “U Srbiji je taj broj još i manji, iako su objavljene priče o offshore suvlasniku najvećeg kablovskog TV operatera u regiji SBB-a te o offshore aktivnostima potpredsjednika srpskog parlamenta. Tumačim to kao logičnu posljedicu činjenice da su mediji u regiji većinom pod snažnom kontrolom oglašivača i političkih struktura te su pretvoreni u sredstva manipulativnog infotainmenta.”

U inozemstvu su mediji reagirali mnogo pozitivnije. Najviše globalne javne pozornosti izazvale su prve priče koje su namjerno objavljene istovremeno, na samom početku objavljivanja rezultata istraživanja - početkom travnja. To su bile priče o najpoznatijim umiješanima osobama u najvećim svjetskim medijima.

Državni organi u SAD-u i Velikoj Britaniji najavili su istragu o offshore aktivnostima svojih državljana. U mnogim zemljama političari su reagirali najavama ozbiljnog bavljenja ovim problemom, ali tek treba vidjeti koliko je tu iskrenosti, a koliko uobičajene političke prazne retorike. U našoj regiji dužnosnici nisu osjetili potrebu ponuditi ni lažna obećanja u pogledu obračuna s utajivačima poreza i peračima novca u offshore oazama. A zašto i bi kad im građani ne uzimaju za zlo ni gledanje kroz prste počiniteljima mnogo uočljivijih i lakše shvatljivih kaznenih djela ■

Ne prijetite nam jer ih držimo u šaci

Leković tvrdi da mu nisu poznate konkretne i direktne prijetnje sudionicima ovog projekta.

“Prije svega, jasno je da raspoložemo originalnim dokumentima te da imamo mnogo više dokumenata nego što smo ih objavili. Usto, jasno smo rekli da smo povezani i da imamo uvid u sve dokumente. U takvoj situaciji nije pametno prijetiti novinarima.”

Osobe o kojima istraživači ICIJ-a pišu uglavnom se ne javljaju ni na telefonske pozive, ni na mailove, iako im novinari redovito šalju pitanja prije objave priče. Oni koji su ustvrdili da njihovi podaci nisu točni nisu uputili službene demantije.

“Vjerujem da neće podići tužbe koje su najavili jer procese ne bi dobili, a bilo bi otkriveno još mnogo toga što žele sakriti”, poentira Leković ■

Uništava li autorizacija ideju i bit intervjua?

Uwe Roendigs, glavni urednik novinske grupacije lokalnih listova Lahn-Dill, smatra da autorizacija ima smisla samo u dva slučaja. Prvi, kad se intervjui vodi s nedovoljno iskusnim političarom ili privrednikom. Tada autorizacija teksta pripada sferi stvaranja međusobnog povjerenja i može pomoći jasnijem sagledavanju činjenica. Drugi, autorizacija je preporučljiva i smislena kad je u razgovoru riječ o složenijim tehničkim ili specijalističkim detaljima. Autorizacijom se novinar osigurava da je složenu problematiku prenio publici na jasan način, a da nije izokrenuo smisao

U našoj novinarskoj praksi uobičajeno je (a i zakonom propisano) da treba poštovati autorizaciju intervjua. U razvijenim zemljama (SAD, Engleska) to uglavnom nije praksa. U nekim europskim zemljama, na primjer Njemačkoj, u posljednje se vrijeme javljaju oštri protesti protiv ovoga načela i svojevrstog instituta zaštite sugovornika. New York Times nedavno je čak donio odluku da citate političara i drugih sugovornika više neće autorizirati. Time žele, navedeno je u odluci, spriječiti da razgovori sve više nalikuju na priopćenja za novinare.

Najnoviji primjer, koji je izazvao i širu raspravu o svrhovitosti instituta autorizacije teksta, vezan je uz odluku njemačke lokalne novinske grupacije Lahn-Dill iz Hessena da ne objavi intervjui s Renatom Kuenst, šeficom frakcije Zelenih u njemačkom parlamentu. Naime, nakon što je više novinara s njom razgovaralo više od sat i pol, nakon toga brižno pripremilo tekst intervjua, povratno su dobili tekst koji nije imao puno veze s onim o čemu se razgovaralo i bio je gotovo neprepoznatljiv. Izmijenjeno je više od dvije trećine teksta, neka pitanja koja su zanimala čitatelje jednostrano su - ispuštena. Redakcija je, nakon višekratnih intervencija, odlučila intervjui ne objaviti.

Odluka New York Timesa izazvala je u novinarskim redovima zanimljivu raspravu, ne samo o (ne)objavlivanju, nego općenito o ulozi instituta autorizacije intervjua. U Njemačkoj je čak otvorena javna rasprava na blogovima na tu temu. Izdvajamo neka zanimljiva stajališta.

Uwe Roendigs, glavni urednik novinske grupacije lokalnih listova Lahn-Dill, smatra da autorizacija ima smisla samo u dva slučaja. Prvi, kad se intervjui vodi s nedovoljno iskusnim političarom ili privrednikom. Tada autorizacija teksta pripada sferi stvaranja međusobnog povjerenja i može pomoći jasnijem sagledavanju činjenica. Drugi, autorizacija je preporučljiva i smislena kad je u razgovoru riječ o složenijim tehničkim ili specijalističkim detaljima. Autorizacijom se novinar osigurava da je složenu problematiku prenio publici na jasan način, a da nije izokrenuo smisao. "Pokazalo se, međutim, da se granica tolerancije kod autorizacije intervjua sve više gubi: dojam je da sugovornici nastoje medije pretvoriti u statističke inscenacije i da to najčešće rade upravo pomoću intervjua. Autorizaciju zlorabe da bi razgovor i odgovore na određena pitanja ili izbjegli ili amortizirali njihov učinak."

Roedings smatra da je intervjui vrlo autentičan oblik novinskog izričaja i da ga treba zaštititi u izvornom obliku. Kroz naknadnu autorizaciju i vrlo česte izmjene izvornoga teksta intervjui gubi temeljno značenje - svoju autentičnost.

Drukčije misli Joachim Braun, glavni urednik lista Nordbayerischer Kurier. On smatra da partner u razgovoru ima pravo na preispitivanje svoje izgovorene riječi jer iza njih mora stajati pred javnošću. Braun ističe da se gotovo nikad u intervjui ne objavljuje sve rečeno ("nije to zapisnik"), već novinari

samostalno krate, sažimaju tekst, često i subjektivno, ponekad i na štetu sugovornika. S druge strane, autorizacija štiti i novinara u odnosu na sugovornika jer mu izbija argument "to nisam rekao", što se, nažalost, često javlja kao reakcija.

Andreas Ritschel, glavni urednik lista Glosarische Zeitung, pozdravlja odluku NYT i neobjavlivanje spomenutoga "raskupusanoga" intervjua. "Propitkivanje ljudi na ulicama, čime se novinari često služe, također je oblik intervjua, a objavljuje se bez autorizacija. Praksa live-intervjua na televiziji ili u digitalnim kanalima u načelu ne podliježe autorizaciji. Važi izgovorena ili napisana riječ i odgovornost pred javnošću za izraženi stav. Zašto bi tiskani mediji morali postupiti po drukčijoj praksi?"

Alexander Marinos, zamjenik glavnog urednika General-Anzeigera iz Bonna, smatra kako je ispravno i potrebno "s političarima razgovarati na istoj ravni". Naime, političari sve češće nastoje zlorabiti intervjui za besplatnu propagandu i osobno isticanje. "Zanima me kako će proći odluka NYT-a i hoće li imati širi utjecaj na odnos prema institutu autorizacije. No, ako oni ne uspiju u tom naumu, tko će?"

Paul-Josef Raue, glavni urednik lista Thueringen Allgemeine, smatra da je autorizacija teksta intervjua svojevrstni izraz poštovanja prema sugovorniku, ali i važan element same kvalitete razgovora. Ako sugovorniku ponudite prije početka intervjua autorizaciju, povećavaju se mogućnosti, a smanjuje rizik. Novinar u tom slučaju stavlja na raspolaganje svoj ugled i nudi povjerenje, a zauzvrat zadobiva poštovanje i stječe povjerenje sugovornika. Rezultat je vrlo često to da sugovornik kaže i više od očekivanoga, bez straha da će morati strepeti nad svakom izgovorenom riječi. "Kvaliteta intervjua ne leži u pokušaju nadmudrivanja sa sugovornikom. Ona je sadržana u jasnom formuliranju pametnih pitanja, u finom održavanju 'crvene niti' razgovora, u objašnjenju složenih problema, pri čemu dolazi do izražaja osobnost novinara i sugovornika. Pokazalo se na brojnim primjerima da pametan i kompetentan sugovornik cijeni oštra, ali respektabilna pitanja, jer mu to pruža mogućnost da jasno, ali također oštro, replicira. To intervjui čini posebnom formom."

Vjerojatno će na temu autorizacije - da ili ne - biti još mnogo rasprave. Osobno sam pristaša autorizacije jer treba sugovorniku omogućiti da mu misli prema javnosti budu jasne i precizne. U samom razgovoru ta se preciznost uvijek ne postiže, osobito ako je razgovor podulji, što je kod intervjua čest slučaj. No, autorizacija bi trebala obuhvatiti samo provjeru činjenica i pojašnjavanje iskazanih stavova, a nikako ne bi smjela poslužiti za temeljitu rekonstrukciju cijeloga razgovora. Dakle, sugovornik mora uvijek biti svjestan svoje odgovornosti za izgovorenu riječ. Autorizacija mu samo pomaže da bude što precizniji u izričaju. Na taj način dugoročno sigurno pridonosimo kvaliteti komunikacije odgovornih ljudi s raznim javnostima, što je važan element svakog demokratskog društva ■

IZVRŠENJE PRORAČUNA I - XII 2012.

NEPROFITNA DJELATNOST

PRIHODI

	PLAN	IZVRŠENJE I-XII	INDEKS
1. Članarina (60%)	418.000,00	370.727,00	88,69
2. Ostali prihodi	7.000,00	6.365,00	90,93
3. Od stanara	8.000,00	5.099,00	63,74
UKUPNO:	433.000,00	382.191,00	88,27

RASHODI

	PLAN	IZVRŠENJE I-IX	INDEKS
1. Izrada iskaznica	10.000,00	17.370,00	173,70
2. Uredski materijal	20.000,00	14.587,00	72,94
3. Ultošena energija (struja, plin)	36.000,00	36.811,00	102,25
4. Troškovi poštarine, telefona, intern.	42.000,00	43.043,00	102,48
5. Troškovi sl. putovanja (tajništvo)	8.000,00	1.862,00	23,28
6. Nabava i održav. inventara	25.000,00	22.290,00	89,16
7. Autorski honorar	35.000,00	73.010,00	208,60
8. Novinarske nagrade	90.000,00	105.175,00	116,86
9. Usluge čišćenja	18.000,00	11.971,00	66,51
10. Student servis	25.000,00	24.245,00	96,98
11. Komunalne usluge	12.000,00	6.714,00	55,95
12. Ostali servisi	25.000,00	25.437,00	101,75
13. Plaće, naknade i naknada predsjedniku	415.000,00	396.149,00	95,46
14. Dnevnice i putni troškovi tijela HND-a	100.000,00	106.164,00	106,16
15. Reprezentacija (sjednice)	10.000,00	4.878,00	48,78
16. Premije osiguranja	2.000,00	6.146,00	307,30
17. Platni promet i bankarski troškovi	3.000,00	2.621,00	87,37
18. Članarine IFJ	31.000,00	31.074,00	100,24
19. Knjigovodstvo	25.000,00	21.883,00	87,53
20. Ograncima i zborovima	20.000,00	9.230,00	46,15
21. Tisak i stručna literatura	4.000,00	2.153,00	53,83
22. Ostalo - neplanirano	10.000,00	8.872,00	88,72
23. Skupština HND	90.000,00	40.591,00	45,10
24. Članarina GIU ICEJ	36.000,00	15.000,00	41,67
UKUPNO:	1.092.000,00	1.027.276,00	94,07

PRIHODI	433.000,00	382.191,00	
RASHODI	1.092.000,00	1.027.276,00	
SALDO	-659.000,00	-645.085,00	

PRIHODI

	PLAN	IZVRŠENJE I-X	INDEKS
1. Najam poslovnog prostora	1.550.000,00	1.614.922,00	104,19
2. Najam dvorana	540.000,00	352.508,00	65,28
3. Ostali prihodi	8.000,00	13.851,00	173,14
4. Od stanara	20.000,00	26.257,00	131,29
5. Od oglasa u Novinaru	20.000,00	0,00	0,00
UKUPNO	2.138.000,00	2.007.538,00	93,90

RASHODI

	PLAN	IZVRŠENJE I-X	INDEKS
1. Uredski materijal	25.000,00	17.896,00	71,58
2. Utrošena energija (struja, plin)	30.000,00	64.349,00	214,50
3. Troškovi poštarine, telefona	78.000,00	63.022,00	80,80
4. Nabava i održav. inventara	50.000,00	54.061,00	108,12
5. Čišćenje, garderoba i dežurstvo	70.000,00	65.995,00	94,28
6. Student servis	10.000,00	0,00	0,00
7. Odvjetnik i sudski troškovi	15.000,00	1.665,00	11,10
8. Zaštita Sokol Marić	4.500,00	1.784,00	39,64
9. Komunalne usluge	20.000,00	21.743,00	108,72
10. Ostali servisi (bravar, staklar i sl.)	10.000,00	8.127,00	81,27
11. Plaće i naknade	680.000,00	627.034,00	92,21
12. Reprezentacija (sjednice)	2.000,00	1.505,00	75,25
13. Premije osiguranja	15.000,00	11.415,00	76,10
14. Održavanje zgrade	10.000,00	10.000,00	100,00
15. Knjigovodstvo	35.000,00	32.598,00	93,14
16. Tisak i stručna literatura	1.500,00	2.125,00	141,67
17. Platni promet i bankarski troškovi	3.000,00	3.405,00	113,50
18. Konferenc. tehničar i ostalo dvorane	28.000,00	26.735,00	95,48
19. Ostalo - neplanirano	5.000,00	4.552,00	91,04
20. Zajednička pričuva	178.000,00	187.444,00	105,31
21. NOVINAR	180.000,00	189.248,00	105,14
UKUPNO:	1.450.000,00	1.394.703,00	96,19

PRIHODI	2.138.000,00	2.007.538,00	
RASHODI	1.450.000,00	1.394.703,00	
SALDO	688.000,00	612.835,00	

FOND SOLIDARNOSTI

PRIHODI

	PLAN 2012.	IZVRŠENJE I-XII	INDEKS
A Redovna članarina (40%)	279.000,00	247.151,00	88,58
B Članarina umirovljenika	107.000,00	84.405,00	78,88
C Ostali	2.000,00	67.062,00	335,31
UKUPNO:	388.000,00	398.618,00	102,74

RASHODI

	PLAN 2012.	IZVRŠENJE I-XII	INDEKS
A Pomoć članovima	90.000,00	141.500,00	157,22
B Posmrtnine	175.000,00	164.580,00	94,05
C Naknada za nezgodu	25.000,00	7.500,00	30,00
D Pomoć na mirovinu	50.000,00	58.143,00	116,29
E Otpis	15.000,00	1.030,00	6,87
F Troškovi fonda	15.000,00	0,00	0,00
UKUPNO:	370.000,00	372.753,00	100,74

PROFITNA DJELATNOST

Skupština HND-a

Niži PDV
za sve tiskane
i elektroničke
medije

Zakon o PDV-u treba izmijeniti tako da smanjena stopa PDV-a obuhvati sve informativne tiskane i elektroničke medije, jedan je od zaključaka 54. Skupštine Hrvatskog novinarskog društva, koja je održana u subotu, 29. lipnja. HND također traži da nakladnici prilikom donošenja statuta redakcija ne smiju financijski ucjenjivati novinare tražeći da njihovo mišljenje pri odabiru glavnih urednika ne bude obvezujuće. Skupština je podržala prijedlog žurnog sastanka izvršnih odbora HND-a i Sindikata novinara Hrvatske kako bi dvije organizacije ostvarile još bolju suradnju te se u skoroj budućnosti eventualno ujedinile s ciljem jače zaštite novinarske profesije i radnih prava novinara. Razriješen je dosadašnji Odbor za statut i izabran novi koji bi zajedno s Izvršnim i Središnjim odborom HND-a trebao pripremiti prijedlog novog Statuta HND-a za iduću Skupštinu 2014. godine. Osim toga, većinom glasova Skupština je donijela odluku o likvidaciji ICEJ-a u Opatiji i izdavačkog poduzeća Pressdata. U izvještaju Skupštini o stanju u medijima, predsjednik HND-a Zdenko Duka istaknuo je da su kriteriji na osnovu kojih je donesena odluka o smanjivanju PDV-a na pet posto samo onim dnevnim izdanjima koja imaju najmanje 25 tisuća riječi "čudni i neočekivani". Duka je pozdravio odredbu po kojoj na niži PDV mogu računati samo oni nakladnici koji donesu redakcijske statute, ali je i upozorio da su kratki rokovi doveli do užurbanosti jer je statute trebalo donijeti do 1. srpnja, iako zakonska obaveza za njihovo usvajanje postoji već devet godina. Izrazio je zadovoljstvo odličnim poslom koji su obavili pregovarači u Jutarnjem listu koji su se uspjeli izboriti da u statut uđe i odredba po kojoj će novinari imati obvezujuću ulogu u glasanju za glavnog urednika. Slična rješenja prihvaćena su i u Večernjem listu, a statute će donijeti i ostale redakcije dnevnih novina jer je to uvjet, ne samo za snižavanja porezne stope na pet posto, nego i zadržavanja postojeće povlaštene stope od deset posto. Kao primjer naveo je slučaj u Glasu Istre u kojem nakladnik zbog brzine donošenja statuta pritišće novinare da donesu stari statut Glasa Istre koji se već

godinama ne koristi a novinarima taj tekst ne odgovara. Slavica Lukić, članica pregovaračkog tima u Jutarnjem listu, naglasila je da su pritisci na redakcije jako veliki. Nakladnici inzistiraju na donošenju statuta tvrdeći da će ih novinari nepristajanjem na njihove prijedloge dovesti do propasti s porezom od 25 posto. Upozorila je na paradoks da će privatni mediji imati statute po kojima novinari imaju obvezujuću ulogu u izboru glavnog urednika, dok javni mediji kasne s njihovim donošenjem, poput HRT-a. Damir Hainski iz Hine rekao je da nacionalna novinska agencija već ima statut po kojem je izabran glavni urednik. Anton Filić, predsjednik Sindikata novinara Hrvatske, zatražio je od Skupštine da obveže Izvršni odbor HND-a da dotira SNH sa 50 tisuća kuna zbog teške financijske situacije u kojoj se sindikat nalazi.

Filić je rekao da se SNH nalazi pred bankrotom u kojem će se sasvim sigurno naći ako odvjetnici zatraže žurnu isplatu pola milijuna kuna, koliko im SNH duguje. Skupština većinom glasova nije prihvatila njegov prijedlog, ali je usvojena inicijativa da se razmotri angažiranje pravnik s položenim pravosudnim ispitom za radne sporove novinara kojeg bi po pola plaćali HND i SNH. Izabran je novi Odbor za statut u kojem je dio članova raspuštenog Odbora. Jutarnji dio Skupštine bavio se njegovim radom s obzirom na prijedlog da u novom statutu uloga Središnjeg odbora bude savjetodavna na što Skupština nije pristala. Dogovoreno je da se preispita uloga drugih tijela HND-a čiji se djelokrug rada preklapa. Novi Odbor za statut trebao bi do kraja godine poslati novi prijedlog koji bi se raspravio do iduće Skupštine HND-a u lipnju iduće godine (GB)

Zaključci 54. Skupštine Hrvatskog novinarskog društva

- HND zahtijeva da pri donošenju statuta redakcija nakladnici financijski ne ucjenjuju novinare, a da mišljenje novinara pri odabiru glavnih urednika bude obvezujuće.
- HND traži da se Zakon o PDV-u izmijeni tako da smanjena stopa PDV-a obuhvati sve informativne tiskane i elektroničke medije.
- Skupština je podržala prijedlog žurnog sastanka izvršnih odbora HND-a i Sindikata novinara Hrvatske kako bi dvije organizacije ostvarile još bolju suradnju te se u skoroj budućnosti eventualno ujedinile s ciljem jače zaštite novinarske profesije i radnih prava novinara.
- Skupština je razriješila dosadašnji Odbor za statut i izabrala novi. Taj Odbor zadužen je da zajedno sa Izvršnim i Središnjim odborom pripremi prijedlog novog Statuta HND-a za iduću Skupštinu 2014. godine.
- Donesena je odluka o likvidaciji ICEJ-a u Opatiji i likvidaciji izdavačkog poduzeća Pressdata

Novoprimitljeni u članstvo HND-a 18. ožujka 2013.

a) Redovno članstvo

Ime i prezime, godina rođenja	Obrazovanje	Dužnost u redak.	Redakcija	Djeluje od
Petra Bališa (1985.)	VSS dipl.novinar	novinarka	Večernji list	2009.
Dražen Čurić (1967.)	VSS dipl.novinar	novinar	Večernji list	1995.
Davor Devčić (1966.)	SSS	novinar	TV Automagazin	1998.
Josip Jagić (1981.)	VSS dipl.politolog	slobodni novi.	(posl. novinar.)	2005.
Matko Jović (1965.)	Mr.	glavni urednik	Autopartner	1998.
Marija Knežević (1981.)	VSS dipl.povjes. umj.	urednica/nov.	Zadarski list	2001.
Zlata Mück (1983.)	VSS dipl.novinar	novinarka	HTV	2002.
Melisa Skender (1969.)	VSS dipl.novinar	izvršna urednica	The Men, Novinar	1996.
Biljana Starčić (1985.)	VSS dipl.novinar	novinarka	Lider	2009.
Dražen Stjepandić (1965.)	SSS	glavni urednik	Portal tjedno.hr	1997.
Ivana Šilović (1969.)	VSS dipl.pravnica	novinarka	HTV-Split	1990.
Vladimira Šimić (1975.)	VSS dipl.ekonom.	slobodna nov.	(zdravlje)	2001.
Tatjana Vrančić	VSS dipl.ing.arh.	urednica/nov.	časopis Građevinar	1997.

b) Pridruženo članstvo

Ime i prezime, godina rođenja	Obrazovanje	Dužnost u redakciji	Redakcija	Djeluje od
Goran Vojković (1971.)	doc.dr.sc. dipl.pravnik	kolumnist	časopis Mreža	

Novoprimitljeni u članstvo HND-a 4. srpnja 2013.

Redovno članstvo

Ime i prezime, godina rođenja	Obrazovanje	Dužnost u redakciji	Redakcija	Djeluje od
Mia Biberović (1984.)	VSS prof. hrv. jezika	izvršna urednica	portal Netokracija	2006.
Orhidea Gaura (1974.)	VSS dipl. politolog	novinarka	portal Dnevno.hr	2003.
Milena Georgievskaja (1969.)	VSS dipl.pedagog	gl. i odg. urednica	Makedonski glas	1995.
Sašo Georgievski (1954.)	VSS dipl.politolog	dopisnik iz Hrvatske	Nova Makedonija	1994.
Nenad Hervatin (1980.)	SSS	novinar	Nova TV	2003.
Robert Labrović (1970.)	SSS	tv snimatelj	TV Loki, Otočac	2006.
Vanja Mirčeta (1977.)	SSS	novinarka	slobodna novinarka	2005.
Darko Novak (1960.)	SSS	novinar	Jutarnji list	1984.
Hrvoje Polan (1971.)	VSS upravni pravnik	fotoreporter	Agen. France Presse	1992.
Sladana Vignjević (1987.)	SSS	novinarka	Novi list	2008.

Propagandna mašinerija

Umjesto angažiranog novinarstva sve više bosansko-hercegovačkih novinara sve češće pribjegava novinarstvu koje bježi od vrućih političkih tema ili onih koje se dotiču krupnog kriminala

Iako je Bosna i Hercegovina neovisna već više od 20 godina, a od rata je prošlo gotovo 15 godina, ta, nama bliska i susjedna država, još nikako da se etablira kao "normalna" zemlja koju more "samo" društvene i socijalne brige, nego se svi postojeći problemi isključivo gledaju kroz vjersku i etničku prizmu, ni "država" nije zacijelila na cijelom svom teritoriju. Ratne rane i retorika još se osjećaju, a izborni sustav takav da favorizira isključivu, jednonacionalnu politiku. Svaki narod, od tri konstitutivna, vuče na svoju stranu, pa je i BiH još daleko od stvaranja građanskog društva, a ljudi se i u ovoj teškoj socijalno-ekonomskoj krizi prvenstveno dijele na Bošnjake, Srbe i Hrvate. Kao da u Bosni i Hercegovini nema ni ljevice, ni desnice, ni radnika, ni inženjera, ni siromašnih, ni bolesnih, već ispred svake od tih odrednica mora stajati ona - važnija - nacionalna. I zato Bosna i Hercegovina ne može prodisati punim plućima, pa su i sadašnji uspjesi nogometne reprezentacije vezani tek uz jedan entitet, odnosno narod - Bošnjački, dok druga dva, Hrvati i Srbi, kao da ne dijele isto podneblje i probleme, već otimaju taj, ako kažu "posudeni identitet", pa ne samo da navijaju za svoje "matične" države, nego im ni to nije dosta te još dodatno "drukaju" protiv države čiju su formalno građani. Kako je na svakom polju, tako onda nije puno bolje ni u medijima - oni samo održavaju nepodnošljivo "libanonizirano" stanje u toj postjugoslavenskoj državi. Stoga Željko Raljić, vlasnik i glavni i odgovorni urednik banjalučkog tjednika Respekt! i portala Istinito, u svom osvrtu objavljenom na TV postaji Al Jazeera Balkan o stanju medija u Bosni i Hercegovini kaže kako je "građansko novinarstvo ovdje praktički nepoznanica".

U Bosni i Hercegovini, kaže Raljić, na rad medija najviše utječu "visoka politika" i "krupni kapital" koji nerijetko stoje iza medijskih kuća, a Suzna Mijatović, vodeća novinarka neovisnog sarajevskog tjednika Slobodna Bosna, kaže kao su mediji politički podložni i uslužni te uglavnom nacionalno obojeni. Većina vodećih listova i tjednika u BiH, poput Oslobođenja, Avaza ili Nezavisnih novina, u rukama je nekolicine ovdašnjih tajkuna, kojima je često medijski biznis usputan ili tek drugorazredni posao kojim "štite svoje poslovne i političke pozicije" ili pak odskočna daska za neke druge poslove, ali i politiku.

Sarajevsko Oslobođenje, nekada vodeće bosansko-hercegovačke novine iz vremena "komunizma", danas su u vlasništvu obitelji Selimović, a najtiražniji dnevnik Avaz u vlasništvu je kontroverznog tajkuna s velikim političkim ambicijama Fahrudina Radončića, nekadašnjeg dopisnika zagrebačkog tjednika Danas iz Titograda, koji danas osim bogatstva ima i svoju stranku, a otnedavno je ministar sigurnosti BiH, što je izazvalo mnoštvo nezadovoljstva i prijevora u Sarajevu. Kako ne bi bilo preočito da se radi o sukobu interesa, šuška se po Bašćaršiji, Radončić se formalno i razveo od supruge kojoj je prepustio vođenje medijskog imperija. Dakle, te najtiražnije i vrlo utjecajne novine praktički su u rukama Ministarstva sigurnosti BiH i mogu se služiti "njegovim" resursima, a svjedoci smo da se, upravo to i događa, nastavlja Suzana Mijatović.

Dnevni avaz najtiražniji

U Bosni i Hercegovini izlazi više dnevnih novina. Najpopularnije, ujedno novine s najvećom nakladom, su Dnevni Avaz i smatraju se "bošnjačkim" novinama, te sarajevsko Oslobođenje. "Srpski" dnevni listovi, oni koji izlaze u Republici Srpskoj, Nezavisne su novine iz Banja Luke te Glas Srpske, a uz to dva vodeća srbijanska lista imaju svoja izdanja u Republici Srpskoj - Euro Blic te Večernje novosti. Dnevni list koji izlazi u Mostaru smatra se "hrvatskim glasilom" kao i BH izdanje Večernjeg lista.

Što se tiče tjednika, najpopularniji su neovisna Slobodna Bosna i BH Dani iz Sarajeva te Respekt iz Banja Luke koji smatraju "disidentskim" novinama u tom entitetu ■

mediji u regiji

“Kod nas su te dvije pojave gotovo neraskidive. Politika i kriminal idu rame uz rame i gotovo da nema nijedne veće afere čiji akteri nisu na visokim političkim funkcijama. Ako nisu, onda su samo dobro prikriveni, jer iza milijunskih pljački, u pravilu, stoji krupna politička glava”
- Željko Raljić (Respekt!)

Rat oko marketinškog kolača

Nedavno su ipak različita etničke TV postaje pokazale dozu zajedništva, makar kada je u pitanju - prihod. Sada i javne televizije iz oba entiteta, kada su se našle ugrožene, nastupaju zajedno. Tako su ravnatelji triju bosanskohercegovačkih TV postaja - **BHRT, RTV FBiH i RTRS**, upozorili svu, a ne samo svoju, javnost i nadležne organe kako ih je pogodio, kako su rekli, “*skandalozni prijedlog Vijeća Regulatorne agencije za komunikacije (RAK) o tome da marketinško vrijeme smanje na 4 minute po satu. Televizije su se digle na zadnje noge smatrajući da to predstavlja korak prema uništavanju javnih RTV servisa u Bosni i Hercegovini.*”
Kako su rekli, ako bi prijedlog prošao, te tri televizije izgubile bi čak **8-10 milijuna KM (oko 5 milijuna kuna) prihoda godišnje, što bi, kažu, “dramatično ugrozilo funkciju javnih servisa.”**

Naime, Vijeće Regulatorne agencije za komunikacije ne nedavno je sjednici usvojilo **Nacrt odluke** da se vrijeme reklama smanji za dodatne dvije minute. Entitetske TV postaje bune se da je prijedlog donesen usred ljeta u vrijeme godišnjih odmora. Podsjetimo da je prije dvije godine već smanjen marketinški prostor s osam na šest minuta po satu, što je već izazvalo značajne gubitke javnim televizijama u BiH i to na račun privatnih.

Kako stoji u priopćenju javnih televizija - *bosanskohercegovačka javnost nije upoznata “na čemu se zasniva argumentacija pet privatnih TV stanica na čelu s OBN-om da se javnim servisima oduzmu dvije minute marketinškog vremena, odnosno prihod. Na ovaj način dodatno se slabe javni servisi na račun privatnih postaja”* ■

“Avaz je koristio izvore Ministarstva kao svog najboljeg suradnika i to u svrhe političkih obračuna”, ističe Mijatović, a neki naši sugovornici iz novinarskog miljea, koji su željeli ostati anonimni (što je već samo po sebi zabrinjavajuće), kažu kako ta činjenica ima jedan neugodan i nelagodan štih te se Radončiću omogućilo da u svojim rukama skoncentrira veliku moć i učini ga političarom kojeg se mnogi boje.

“Imati dosjee koje po potrebi ‘dilaš’, svakako je zabrinjavajuća stvar”, kaže naš sugovornik.

Uhićenje Živka Budimira, predsjednika Federacije BiH, zbog korupcije oko pomilovanja, to zorno pokazuje... Avaz je, kaže Mijatović, danima prije uhićenja praktički najavljavao tu akciju, a zatim su im na raspolaganju bili izvještaji tužiteljstva i policije. Smiješno je bilo što su odvjetnici uhićenih doznali o procesu, optužnicama i svemu ostalom iz Avaza!

U Republici Srpskoj, pak, vodeći medij Nezavisne novine, u vlasništvu je Željka Kopanje za kojeg se zna da je dugogodišnji suradnik i prijatelj Milorada Dodika, napominje Suzana Mijatović. Kako su međunacionalne tenzije ponovno eskalirale, one su se nužno reflektirale i na medije. Tako su se Nezavisne novine priklonile Miloradu Dodiku pa su novina koje su se probijale i na tržište Federacije sada u padu zbog te otvorene prododikovske pozicije.

Ni hrvatski mediji u BiH nisu u drukčijoj poziciji. Oni također “drže” stranu hrvatskih stranaka i opcija.

U Bosni i Hercegovini, piše Raljić, političari i njihovi partneri iz svijeta biznisa često su i vlasnici najvećih medijskih kuća, pa otvoreno i bez zazora kreiraju javno mnijenje po vlastitom ukusu. Sami biraju s kim će se obračunavati, koga

će promovirati u pozitivnom svjetlu, koga reketariti. Pritisci koji dolaze od strane vlasti u osnovi imaju jedan cilj - spriječiti slobodno informiranje i reakciju javnosti koja bi se, razotkrivanjem činjenice da se socijalni bunt u Bosni i Hercegovini redovno pokušava preusmjeriti na etnički teren, mogla okrenuti protiv njih. Udruženje novinara RS-a okuplja uglavnom novinare iz medija bliskih vlasti i to po principu inercije i nezamjeranja, obrušava se na tu situaciju Raljić.

To je, smatra, ujedno razlog što su “mediji kao četvrti stup klimave demokracije u Bosni i Hercegovini”, podijeljeni po entitetskim i nacionalnim linijama, pa je samim time takva situacija i s novinarima. Zato, dalje smatra, umjesto angažiranog novinarstva sve više novinara sve češće pribjegava novinarstvu koje bježi od vrućih političkih ili tema koje se dotiču krupnog kriminala.

“Kod nas su te dvije pojave gotovo neraskidive. Politika i kriminal idu rame uz rame i gotovo da nema nijedne veće afere čiji akteri nisu na visokim političkim funkcijama. Ako nisu, onda su samo dobro prikriveni, jer iza milijunskih pljački, u pravilu, stoji krupna politička glava. Malo je nezavisnih novinara-istraživača koji, premda svjesni rizika kojem se izlažu, kopaju i istražuju i više nego što bi im logika osobne koristi dopuštala, nastavlja Raljić.

“Stanje u BiH medijima izuzetno je loše, rekla bih možda i najgore u zadnjih desetak godina, odnosno nakon rata”, kaže nam Suzana Mijatović, vodeća novinarka neovisnog sarajevskog tjednika Slobodna Bosna. Mijatović navodi kako se i ekonomska kriza odrazila na pisane medije, naklade padaju, sve je manje oglašivača, interes za tiskane medije opada. Osim toga, izdavači plaćaju 17 posto PDV-a, što dodatno ubija novine.

No, na djelu nije smo sveopća kriza, nego i otvoren politički utjecaj koji novine u BiH pretvara u političko-izbornu propagandnu mašineriju, a ne sredstva koja bi građanima ove zemlje, koja prolazi kroz teško razdoblje, pokazali što se događa i koji su modeli najbolji. Osim političara, i novine pridonose kaosu i nesređenoj situaciji u Bosni i Hercegovini. Novine su prestale pisati ili su to marginalne teme iz svakodnevnog života - zdravlje, mirovine, stanje na prometnicama - a čak se i na te teme isključivo gleda kroz međuetničke ili međustranačke naočale.

Novine koje žele biti neovisne, sada su pod pritiskom. Činilo se da se stvar promijenila kad su novinare zbog informacije prestali proganjati kazneno, ali sada se sve to “kompenzira” nerazumnim odštetama za klevetu, kaže Mijatović.

“U posljednje dvije godine izloženi smo najvećim pritiscima ne samo iz vladajućih i političkih struktura nego one sada idu ‘zaobilazno’ pa vrše pritiske na oglašivače koji povlače svoje oglase, što naravno stvara velike probleme izdavačima.”

Tiraže novina nisu velike, ali su iz nekog razloga tajna. Ni jedne novine ih ne objavljuju, to je u BiH poslovna tajna. Nitko ih ne navodi.

No, unatoč svemu postoje pokazatelji da ljudi u BiH najviše vjeruju medijima, više nego političarima ■

mediji u svijetu

Piše **Ozren Podnar**

Državna represija nad Guardianom

Ismijali medijske slobode

Britanska javnost nije odmah doznala razmjere pritiska vlasti pod kojima se ljetos našao liberalno orijentirani The Guardian zbog objavljivanja dokumenata američkog zviždača Edwarda Snowdena. Tajne su službe prvo prijetile, a potom naredile redakciji da prestane pisati o globalnoj američko-britanskoj špijunaži i uništi tvrde diskove sa spornim podacima u podrumu svoje zgrade.

Kad je glavni urednik britanskog The Guardian Alan Rusbridger 19. kolovoza objavio kolumnu o uhićenju intimnog prijatelja, Guardianova novinara i dopisnika iz Rija, Glenna Greenwalda, bila su prošla dva i pol mjeseca od početka afere.

I nije otvoreno posvetio kolumnu skandaloznom upletanju britanskih vlasti u rad njegove redakcije, nego se toga dotakao tobože usput, gurajući u prvi plan priču o privođenju izvjesnog Davida Mirande, Greenwaldova gay partnera.

Rusbridger se odvažio ustati protiv vlastodržaca tek na krilima prosvjeda britanske javnosti protiv Mirandina privođenja. Je li u međuvremenu bio na godišnjem ili ga je bilo strah odmazde domaćih vlastodržaca?

Britansko ismijavanje građanskih i medijskih sloboda, već naslućeno progonom WikiLeaksova Juliana Assangea, potvrđeno je kad je tamošnje Ministarstvo obrane 7. lipnja

krenulo u ušutkavanje Guardianu uručivanjem prijeteće “obavijesti Savjeta za obranu” (Defence Advisory Notice).

Takva obavijest služi zloglasnom Savjetodavnom odboru za obranu, tisak i odašiljanje (Defence, Press and Broadcasting Advisory Committee) da naloži urednicima da obustave izvještavanje o određenoj temi ako ne žele biti izloženi kaznenom progonu.

Sporna je tema, dakako, prisna suradnja britanske Tajne obavještajne službe (SIS) i Državnog središnjeg ureda za komunikacije (GCHQ) s američkom Državnom sigurnosnom agencijom (NSA). Osim pojedinosti o moćnim programima NSA za planetarno praćenje telefonskih i internetskih komunikacija, Snowden je razotkrio i kako GCHQ koristi podatke koje prikuplja NSA i kako britanski obavještajci špijuniraju saveznike u Londonu.

Kao što se dade razlučiti iz obavijesti Savjeta za obranu, čiji je sadržaj Guardian predočio javnosti, britanske vlasti nisu ni pokušale prikriti svoju suradnju (NSA) na razmjeni podataka pribavljenih obavještajnim nadzorom. Jedino što ih brine je da će njihova povezanost s NSA-om i, posljedično, sa sveopćom špijunažom biti razotkrivena pred javnošću.

Britanski su mediji zabrinuti da su pritisci na Guardian samo početak Vladinih represalija protiv novinara i urednika nastave li izvještavati o britanskoj ulozi u špijunskim programima

Tri tjedna nakon slanja obavijesti britanske su vlasti zatražile da im Guardian uruči Snowdenove materijale pod izlikom da su oni ukradeni od američkih obavještajnih agencija. Rusbridger ih je odbio, no dva tjedna kasnije opet su ga kontaktirali predstavnici vlasti, rekavši mu, prema Guardianu: "Dosta si se zabavljao. Sad ćemo da nam predaš robu"

Opomena pred tužbu

"Obavještajne službe zabrinute su da bi daljnji razvoj (izvještavanja) o temi (obavještajnog nadzora) mogao ugroziti nacionalnu sigurnost, a možda i britansko osoblje", pisalo je u obavijesti koja ima snagu opomene pred tužbu, iako ne baš tim riječima.

Tri tjedna nakon slanja obavijesti britanske su vlasti zatražile da im Guardian uruči Snowdenove materijale pod izlikom da su oni ukradeni od američkih obavještajnih agencija. Rusbridger ih je odbio, no dva tjedna kasnije opet su ga kontaktirali predstavnici vlasti, rekavši mu, prema Guardianu: "Dosta si se zabavljao. Sad ćemo da nam predaš robu."

Ovaj su mu put kao razlog naveli strah da bi se strane vlade, osobito Rusija ili Kina, mogle domoći spornih dokumenata. Nije ih zadovoljilo Guardianovo objašnjenje da dokumenti nisu on-line, nego da su spremljeni u izoliranoj prostoriji.

Drobljenje tvrdih diskova

Treću je ofenzivu Vlada poduzela između 16. i 19. srpnja, otvoreno zaprijetivši Rusbridgeru tužbom ako ne udovolji. Urednik je tada pristao na uništenje londonskih primjeraka dokumenata, odlučivši nastaviti koristiti kopije istih dokumenata u SAD-u i Brazilu. Također, znao je da akcija britanskih vlasti neće utjecati na New York Times koji je zajamčio da će i dalje pokrivati špijunsku aferu.

Iako svjesna da uništenjem kopija u Guardianovu posjedu neće spriječiti daljnje curenje osjetljivih podataka u javnost, Vlada je poslala dva "stručnjaka za sigurnost" da nadgledaju fizičko uništenje tvrdih diskova i memorijskih stickova u podrumu zgrade tog dnevnika.

Čemu pritisak na britanske medije ako su kopije podataka o američko-britanskom masovnom prisluškivanju u posjedu medija i pojedinaca izvan UK? Prema mišljenju medijskog analitičara Paula Woodwarda, akcija Vladinih cenzora ciljala je na sprečavanje ili usporavanje širenja spornih informacija putem otočkih medija.

Njihova su meta, vjerojatno, oni Britanci koji se informiraju isključivo iz domaćih izvora i koje je trebalo "zaštiti" od istina nezgodnih po njihove vladare.

Mjesec dana nakon što su zdrobljeni Guardianovi tvrdi diskovi, britanska je vlast obijesno zlostavljala Brazilca Davida Mirandu koji je prenosio šifrirane dokumente na memorij-

skim stickovima od filmašice Laure Poitras iz Berlina do svog momka Glenna Greenwalda u Rio.

Iako u prenošenju stickova nije bilo ničeg protuzakonitog, britanske su vlasti izvukle iz rukava protuterorističke propise da bi zadržale i ispitivale Mirandu te mu oduzele sve nosače podataka. Kad je proteklo devet sati dopuštenih za maksimalno zadržavanje, Miranda je pušten bez optužbi, ali bez materijala koje je prenosio.

Iz britanskog ministarstva vanjskih poslova utvrđeno je da je Miranda zadržan i lišen računalne opreme zato da (tobože) ukradeni podaci ne bi pali u ruke teroristima. Tim su se potezom britanske vlasti još jednom pokazale kao američki pijun, baš kao i u Assangeovu slučaju, kojim također dirigira Obamina administracija. A Obama je, podsjetimo, predstavnik Demokratske stranke - one "čestitije i liberalnije" struje u američkom politici.

Čak se i Rusi podsmjehuju

Brazilska Vlada nije bila jedina koja je prosvjedovala zbog nasrtaja na njenog državljanina. Taj su potez osudili i britanski oporbeni političari, borci za ljudska prava i organizacije za zaštitu medijskih sloboda.

U kritikama su se pridružili i političari iz trećih zemalja. Tako je Markus Löning, načelnik za ljudska prava u njemačkom Ministarstvu vanjskih poslova, izrazio "veliku zabrinutost" zbog prisilnog uništenja Guardianovih računala.

"Postupci sigurnosnih službi protiv Guardian, onako kako su opisani, šokirali su me", rekao je Löning Berliner Zeitungu. "Time su prevršili mjeru."

Sličnim se riječima osvrnuo i na Mirandino uhićenje sračunato na sabotiranje rada Guardianova reportera.

"Ujedinjeno Kraljevstvo ima dugu i ponosnu slobodarsku tradiciju, ali smatram da je način na koji su vlasti zadržale Davida Mirandu na Heathrowu neprihvatljiv."

Glasnogovornik njemačke kancelarke Angele Merkel, Steffen Seibert, primijetio je da je takva situacija u Njemačkoj zbog zakonskih propisa malo vjerojatna. "Mislim da je takav scenarij, o kakvom se govori u Britaniji, gotovo nezamisliv."

Iz Washingtona, glasnogovornik Bijele kuće John Earnest komentirao je da se u SAD-u praktično ne može dogoditi da vlasti uništavaju tvrde diskove domaće medijske kompanije radi zaštite nacionalne sigurnosti. "Teško je zamisliti scenarij u kojemu bi to bilo prikladno."

Čak je i Rusija, koja je Snowdenu pružila (zasad) jednogodišnji azil, iskoristila priliku da ismije UK zbog ugrožavanja medija, ocijenivši da je to "u nesuglasju" s britanskom razglašenom privrženošću ljudskim pravima i medijskim slobodama.

"Ovo još jednom govori o perverznoj praksi dvostrukih kriterija koje London primjenjuje na polju ljudskih prava", oglasio se predstavnik ruskog Ministarstva vanjskih poslova.

Možda će se miješanje u rad medija obiti o glavu britanskim vlastodršcima, kako priželjkuje Rusbridger.

"Nadam se da će (pritisci vlasti) potaknuti ljude da potraže te priče koje su uznemirile britansku državu jer je o onome što čine GCHQ i NSA objavljeno toliko toga." ■

Zlorabljenje zakona radi kontrole medija

Britanija je došla na udar kritike organizacije za slobodu tiska Index on Censorship (IOC), koja je osudila nasilno uništavanje Guardianovih računala sa spornim materijalima.

"Jasno je da je priča o Snowdenu i NSA izrazito od javnog interesa. Čini se da britanska vlast rabi, a zapravo zlorabi, zakone da bi zastrašila novinare i utišala kritičare", očitovali su se iz IOC-a ■

Oko Zvijezde (i malo dalje)

Da ne ispadne kako se okomljujem samo na novinare u crnom tisku i/ili na radioteleviziji kao na "kvaritelje hrvatskoga standardnog jezika", evo i nekih pogrešaka (materijalnih i inih) i iz stvarnosti koja nas okružuje, iz javnih natpisa. Ima u Zagrebu jedan trg u tzv. elitnoj četvrti (Medveščak) koji se zove *Gupčeva zvijezda*. Naravno, tako ga nitko ne zove. Svi govore samo *Zvijezda* - i s tim nazivom nema nikakvih nesporazuma. Dovoljan je da nepogrešivo stignete donde ako vam je taj trg određeno.

Igrom slučaja, često se motam oko toga trga. Kako su to brežuljkasti predjeli, na povratku iz obližnjih zdravstvenih ustanova okrijepim se nečim hladnim u jednom kafiću u koji sam prvi put i zašla, uz ostalo, i zato što se tako lijepo i sve rjeđe zove hrvatski: *Stanica*. Sjedoh, dakle, u tu *Stanicu*, a onda mi, u zao čas, pogled odluta prema nebu i ja spazih nevidenu grozotu: GUPCHEV STAR SQ. Pomislih da od sunca nisam dobro vidjela. Zagledam se pomnije. Isto: *Gupčev Star Sq*. Rastužila sam se. Kao uvijek kad vidim nešto tako glupo i sasvim nepotrebno, a jedno ulizivački. Komu? Zašto? Pa bar nas na to nitko ne prisiljava. Zbog stranaca? Ta njima to ionako ne znači ništa (mogla bi se provesti jedna groteskna anketa: što je to *Gupčev*??). Domaćima je nakazno (no što dalje sve se češće pitam: je li?). Stranci to ionako ne razumiju. Pa čemu onda? I dokle?

Sama pitanja. Šteta što ih sebi nisu postavili vlasnici novoga kafića. Da jesu, možda bi im se u punoj golotinji otkrio onaj tužni ulizivački mentalitet (komu se i zašto ulizujemo i kad to od nas nitko niti traži niti očekuje? tko će nas zbog toga poštovati? hoće li itko?), pa im mogu samo poručiti: zbog ovakvih i sličnih stvari mogu nas svi oni koji do sebe nešto drže (i u inozemstvu i u tuzemstvu) samo prezirati. Pa nas (takvi) i preziru. Pitanja bi moglo biti još. Recimo, tko dopušta takve javne nakazne natpise? Tko uopće kontrolira (i kontrolira li?) što se i kako na javnim mjestima piše? Ili je to već poznata *democrazia croatica*, shvaćena kao zbrka u kojoj svatko može trabunjati do mile volje što hoće i kako hoće?!

U blizini toga kafića, na početku uspona po Mirogojskoj cesti, nalazi se gotovo neugledni spomenik žrtvama tramvajske nesreće koja se dogodila u jutarnjim satima 31. listopada 1954. godine. U njoj je poginulo 19 putnika. Zašto spominjem taj spomenik i u kojem kontekstu? Kakve veze ima on sa spomenutim kafićem? Mislim da je kontekst vrlo sličan onomu u kojem se koči *Gupčev Star Sq*. Ne, na ploči ovoga spomenika nema *takvih* strahota. No ima nešto što također nije smjelo ondje biti. Ima jedna materijalna pogreška. Piše da je to bila nesreća tramvaja br. 21, koji da je nekoć vozio od Mirogoja do Šoštarićeve ulice. Pogreška je nastala iz istoga nemara i neprovravanja činjenica kao i tolike druge. Naime, tramvaj 21 nikada ondje nije vozio. Vozio je, a vozi i danas, na relaciji Mihaljevac – Dolje. Tramvaj koji je toga dana uoči Sisveta vozio Mirogojskom cestom bio je br. 13! Od 15. svibnja 1967. godine na Mirogoj voze samo autobusi. To je, prije postavljanja ove ploče, koja je javni natpis, netko trebao ne samo znati nego i provjeriti. A nije. Jer nikoga ni za što nije briga.

Do trećega javnog natpisa može se sa *Zvijezde* brzo stići tramvajem br. 8. Na križanju Draškovićeve ulice i Ulice kneza Mislava nalazi se spomenik Benediktu Kotruljeviću (oko 1400.-1468.), izumitelj dvostavnoga knjigovodstva, čije se djelo *Della mercatura et del mercante perfetto* (1458.) smatra prvim europskim priručnikom o trgovini i knjigovodstvu. Djelo je objavio Frane Petrić 1573. u Veneciji, a preveo ga je s talijanskoga Žarko Muljačić (15. poglavlje Karmen Milačić, Zagreb, 2005. godine) kao *Knjiga o umijeću trgovanja*. Uz sam spomenik nalazi se i tekst na ploči koju nitko (ni naručitelj ni izvoditelj) nije smatrao shodnim kontrolirati, pa tako na njoj umjesto *umijeće* piše *umjeće*! Ni naručitelj ni izvođač ne znaju da se ta riječ pravilno piše *umijeće*. Da eventualno prije pisanja same spomen-ploče provjere ono što žele napisati u bilo kojem hrvatskom pravopisu, nikomu ne pada na pamet. Ovako nam ostaje i trajan spomen o razini hrvatske pismenosti. No ni nakazne ni pogrešno napisane javne natpise više nitko i ne percipira kao pogrešne. Nehajni natpisi za ravnodušne ljude. Svoj svome! ■

intervju

Danas je gore nego u moje vrijeme

Pitate me jesu li me često zvali na ribanje na Pantovčak? Jesu, ali to nije uvijek bila Tuđmanova volja. Njegova potrkala Ivić Pašalić i Vesna Škare Ožbolt mnogo toga su radili na svoju ruku u ime nekih svojih interesa jer je njihova uloga u vlasti bila golema

Unatoč činjenici da ste u mirovini, i dalje vrlo aktivno pratite novinarsku scenu. Kojim riječima biste je opisali?

Nisam mjerodavan posebno ocjenjivati današnja događanja na novinarskoj sceni jer dovoljno ne poznajem sve aktere i okolnosti. Posljednje tri godine bavio sam se istraživanjem i nadogradnjom onoga što sam znao o razdobljima titoizma i tuđmanizma, pa sam nedavno objavio 400 stranica knjige "Tito-Tuđman-Hrvatska; 100 skica za portrete s političkog groblja". Odabrao sam i opisao 100 osoba iz Hrvatske i Jugoslavije od kojih sam veliku većinu osobno poznao, a od kojih je više od 80 pokojnih. Zbog njihovih se zamisli i postupaka odvijala dramatična i katkad tragična sudbina naroda. Pokušao sam raščlaniti i objasniti različita događanja toga doba od kojih su se pojedina i mene ticala, tako da knjiga ima i nešto autobiografskih crta. Nastojao sam prodrijeti u nevjerođostojna i lažna tumačenja kao i mitsku ukalupljenost pojedinih događanja titoističkog razdoblja, a opisao sam i Tuđmana i njegov krug, njegovu nesavršenost i pogreške, ali i mnoga iskušenja i izazove s kojima se borio. U dodatku "Sjaj i sumrak novinarstva" pokušao sam raščlaniti događaje u novinarstvu toga doba i kroz 20 portreta izdavača i novinara približiti njihove svjetonazore i komentirati profesionalna dostignuća. Čitatelji su knjigu dobro prihvatili, ali neki mediji i novinari ne. Za mnoge kolege knjiga je preteško i neobično gradivo. Da bih je napisao, pročitao sam na stotine knjiga i razgovarao s bezbroj političara, a da bi me netko provjerio i komentirao - osim ako doista nije stručnjak - morao bi jednako toliko, pa i više. Poslao sam knjigu jednom broju kolega i kolegica. Neki nisu ni javili da su je primili. Znate, i u našim redovima, među kolegama, vlada zavist. Primjerice, poslao sam knjige i dvojici Srba iz Hrvatske koji dobro kotiraju u beogradskim medijima, Ratku Dmitroviću i Miroslavu Lazanskom. Prvi je glavni urednik Večernjih

Branko Tuđen, nekadašnji glavni urednik Večernjeg lista i Sportskih novosti, aktivan je i u mirovini. Objavio je novu knjigu pod naslovom "Tito-Tuđman-Hrvatska; 100 skica za portrete s političkog groblja" u kojoj je opisao stotinu osoba koje su obilježile političku scenu druge polovice 20. stoljeća i početak ovoga. O knjizi i stanju na medijskoj sceni u Hrvatskoj razgovarali smo s Tuđenom, koji otvoreno govori o sebi, drugima i svojoj ulozi u hrvatskom medijskom prostoru čiji je aktivni akter bio duže od tri desetljeća.

branko tuđen

novosti, a drugi komentator Politike. Obojica su se pristojno javili, zahvalili i odmah rekli: "Znamo da nam se knjiga neće dopasti, ali ipak, hvala ti." Neki naši ni to. Novi list je objavio prikaz na cijeloj stranici subotnjeg broja i hvala mu. Maroje Mihovilović i Zija Sulejmanpašić napisali su mi osobne, kritičke recenzije koje su mi osobito drage.

Nakon izlaska knjige potužili ste se da je najveći dnevni listovi prešućuju?

Večernji list i EPH me potpuno bojkotiraju, interno su zabranili objaviti makar i crticu da je knjiga izašla, zato što pišem istinu o Paviću, te u kakvim se okolnostima Styria domogla Večernjeg lista. Ljudi mi se javljaju s porukama: "Ja sam napisao i ponudio, ali sam odbijen, ili ja se s knjigom neću baviti da ne bih opet stradao, ili napisat ću, ali u nekom drugom mediju." Ako sam i napisao budalaštine, neka se barem napiše tekst "100 budalaština B.T.", argumentirano i sa spremnošću na polemiku. U Večernjem sam listu ostavio 30 najkvalitetnijih godina svoga života, predao sam Austrijancima dobro uređivan i uravnotežen list sa 220.000 prosječno dnevno prodane naklade, nekoliko puta veće od današnje i sa zamrznutom dobiti vrijednom milijune koje je Styria vrlo brzo po preuzimanju naplatila. A sada, voljom izvjesnog patera Tolja, bivam zabranjen, dok mi Glas Koncila objavljuje pozitivnu recenziju, očito ne pitajući župnika iz Gornje Močile. Poslije 30 godina u Večernjem listu u kojem sam prošao put od mlađeg suradnika u sportskoj rubrici, preko političkog komentatora i 8,5 godina glavnog urednika, mislim da sam zaslužio barem crticu. Također i u EPH gdje sam sedam godina bio uspješan glavni urednik Sportskih novosti, uvećavao prodanu nakladu, uveo nedjeljni broj, vratio kros Sportskih novosti i uveo izbor najboljeg nogometaša Europe. Sportske novosti su proglašene najuspješnijim medijskim proizvodom u 2005. godini u Hrvatskoj.

U intervjuu tjedniku Aktual rekli ste da imate dojam kako među novinarima danas vlada veći strah nego u vrijeme titoizma i tuđmanizma? Dok je na vlasti bio Josip Broz, novinarstvo je bilo strogo kontrolirana profesija, a u Tuđmanovo doba novinari su prisluškivani, a neovisne novine bile su pod pritiskom države. Što je uzrok ovog "današnjeg" straha?

Ono što danas površno vidim česta su otpuštanja, mnogo novinara na Zavodu za zapošljavanje, nesigurnost i propadanje listova. Ali, mislim da je ovaj strah više posljedica svevlasti interesnih skupina nego političkih pritisaka.

Čega ste se vi najviše bojali? U svojim knjigama ne sramite se iznijeti određene oportunističke stavove, posebno prema vladajućoj vrhušci. Je li takvo ponašanje bilo nužno? Odnosno, da budem precizniji, je li izbjegavanje konflikta bio preduvjet uspješne profesionalne karijere kakvu ste vi imali? Kažete, primjerice, da tek sada kada ste u mirovini, možete otvoreno reći da ste politički agnostik...

Gledajte, kad razgovaramo o meni, reći ću dvije svoje temeljne postavke. Prva je da se stvari događaju u realnom

vremenu i nemojmo se praviti blesavi, i druga, ja nisam bio režiser povijesti niti sam povijesna ličnost. Povijesni tijek i njegove mijene usmjeravale su i mene. Zatekao sam se tu gdje sam se zatekao i bilo je tako kako je bilo. Ponosan sam na ono što sam učinio. Nisam uspio u jednom: da se Večernji list privatizira tako da njegovi većinski vlasnici budu novinari na čijim željevima je nastao njegov brend. To je nadilazilo moje mogućnosti, premda se moglo izvesti kada ga je Stjepan Andrašić 1990. izdvojio iz Vjesnikove kuće, ali ga nije uspio privatizirati po Markovićevoj zakonu jer ga je većina Ive Lajtmana u Radničkom savjetu, između dva izborna kruga, smijenila.

Prozivali su vas da ste početkom 90-ih samo okrenuli kaput i priklonili se novoj vlasti?

Netko je jednom napisao: Tuđen je 1990. za 24 sata napravio nevideni vlastiti politički prevrat. No, nije bilo baš tako. Nedavno je beogradski tjednik Vreme objavio intervju s Latinkom Perović koji je prenio portal H-Alter, nažalost jedini od hrvatskih medija. Latinka, uz ostalo, prepričava jedan svoj razgovor s Antonijem Isakovićem, potpredsjednikom Srpske akademije, negdje 1987., baš kad je Slobodan Milošević otjerao Petra Stambolića: "Došlo je vrijeme da Srbija riješi svoje pitanje. Mi hoćemo rat, ali on se neće voditi na našoj teritoriji... Poginut će 86.000 ljudi..." Pratio sam gotovo sve političke događaje, sjednice i rasprave u svim republikama i pokrajinama i na federalnoj razini toga doba. Latinka samo potvrđuje moje tadašnje spoznaje: Srbija je vjerovala da joj kao sredstvo u tim raspravama uvijek preostaje sila. Srbija se vraćala na svoj devetnaestovjekovni san: brutalni rat koji je dugo pripremala. To je, dakle, ovoga srpnja rekla Latinka Perović. A gdje je tu meni kao Hrvat u bilo mjesto? Tamo gdje sam osjećao da je moje - i ja sam ga zauzeo. Zasad je povijest dala za pravo više meni - unatoč svim posrtajima neovisne Hrvatske - nego brojnim drugima, za djelovanje poslije Karadorđeva... Ja nisam proganjao novinare, niti im uništavao karijere.

Kako ste došli na čelo Večernjeg?

Vrlo brzo nakon postavljanja Lajtmana vršiteljem dužnosti, Radnički savjet je pokrenuo akciju izrade Statuta prema kojem su u jesen 1990. glavnog urednika birali novinari. Po tome smo bili apsolutni preteča svemu što se zbiva danas. To je doduše bilo u interregnumu dok još HDZ nije i institucionalno zajahao. Kandidati su bili Lajtman, Milan Ivkošić i ja. Tim su redoslijedom išli i rezultati, s tim da sam ja debelo zaostajao. Zbor novinara nije shvaćao realno vrijeme i povodio se za Lajtmanovim obećanjima o "nezavisnim novinama" koje je već bio isporučio HDZ-u, personalno više Josipu Manoliću, Milovanu Šiblu i Pavlu Gažiju nego Tuđmanu. Već je bila skrojena i lista za odstrel: Višnja Starešina, Jasmina Popović, Branko Vukšić, Miodrag Šajatović, Ružica Cigler, poslije izbora i Ivkošić. Umjesto mene doveo je Milana Jajčinovića iz Vjesnika. Shvatite da mi je nelagodno govoriti o pokojnom kolegi, koji ne može iznijeti svoju istinu, ali tako sam vidio događaje. Izgubio sam jer se nitko nije nadao da ću se kandidirati, pogotovo zbog činjenice da sam od 1986. pratio i Partiju. Prestrašeni novinari trebali su nekoga za koga su mislili da će ih zaštititi u novom rasporedu vlasti i činilo im se da su to tobožnji nacionalisti Lajtman i Ivkošić. Oni nisu

Večernji list i EPH me potpuno bojkotiraju, interno su zabranili objaviti makar i crticu da je knjiga izašla, zato što pišem istinu o Paviću, te u kakvim se okolnostima Styria domogla Večernjeg lista. Ljudi mi se javljaju s porukama: "Ja sam napisao i ponudio, ali sam odbijen, ili ja se s knjigom neću baviti da ne bih opet stradao, ili napisat ću, ali u nekom drugom mediju"

BIOGRAFIJA

Branko Tuđen, hrvatski novinar, urednik i publicist, rođen je 4. rujna 1950. u Igrišću, u Hrvatskom Zagorju. Novinarstvom se počeo baviti u 18. godini kada postaje honorarni dopisnik Sportskih novosti. Godine 1971. prelazi u Večernji list, gdje je uskoro primljen i u stalni radni odnos. Nastavlja pratiti sportske događaje da bi ga početkom osamdesetih tadašnji glavni urednik Večernjaka Stjepan Andrašić prebacio u rubriku unutarnje politike. Prati rad omladinskih organizacija, Socijalističkog saveza te Saveza komunista. Glavni urednik Večernjeg lista postao je 15. studenoga 1992. godine.

Na toj poziciji zadržao se do 15. svibnja 2001. kada prelazi u EPH na čelno mjesto u Sportske novosti koje vodi do 2008. godine kada postaje savjetnik glavnog urednika. Od 1996. do 2000. godine bio je član Izvršnog odbora NK Croatiaje, odnosno Dinama. Bio je i član Predsjedništva Društva novinara Hrvatske. Dobitnik je niza novinarskih nagrada i državnih odlikovanja. Objavio je dvije knjige "S političarima u četiri oka - Dnevničke bilješke glavnog urednika (Naklada Ljevak, 2007.)" i "Tito-Tudman- Hrvatska - 100 skica za portrete s političkog groblja" (Znanje, 2013.) ■

znali da sam o mjestu glavnog urednika razmišljao i djelovao puno prije.

Čija je riječ bila zadnja? Ona Franje Tuđmana?

Kada je Lajtman umro, a Večernji list "podržavljen", Tuđman je između mnogih kandidata izabrao mene i to nije bilo slučajno. Meni je bilo logično da glavnim urednikom postanem već 1990. I zbog dobi (40 godina), zbog činjenice da sam prošao put od mlađeg suradnika u sportskoj rubrici do političkog komentatora, zbog toga što sam bio izvorni večernjakovac, zbog toga što sam bio politički zreliji od konkurenata i što sam prihvaćao ideju o neovisnoj hrvatskoj državi izvan Jugoslavije i nisam jurio za političkom karijerom u višestranačju, nego me zanimalo samo novinarstvo. Ja sam na vrijeme osjetio promjene koje dolaze, ali ne s pjenom na ustima. Nisam bio uvjereni komunist niti sam patio za Jugoslavijom i dosta sam rano shvatio da ona nije budućnost. Ali nisam bio ni kruti nacionalist.

Početkom 90-ih počele su i političke čistke u medijima. Dojam je da je Večernji bolje "prošao" od, primjerice, Vjesnika i HTV-a gdje je puno ljudi zbog krive političke prošlosti ili nacionalnosti završilo na cesti? Međutim, Srbima nije bilo lako ni u Večernjem.

To je bilo teško vrijeme za Srbe i ostale HDZ-u nepodobne i ja sam ih zaštitio od priprostih, osvetoljubivih i površnih nacionalista kakvih je tada u toj stranci - pokretu bilo mnogo. Smatrao sam da novinari imaju pravo na svoj svjetonazor i svoju prošlost. Nitko nije otpušten niti proganjan, a svojom voljom otišli su samo Milka Ljubičić i Branko Vlahović. Ako je nešto trebalo "odraditi" za gazdu, to sam učinio ja. Novinarski standard i sigurnost zaposlenika, pa i sloboda pisanja u realnom vremenu i okolnostima, bili su veliki. Zaista je po mnogočemu bila privilegija biti djelatnik Večernjeg lista tada i svatko kome to nije uspjelo može se smatrati uskraćenim. Ponajprije zbog broja onih koji bi pročitali

njihove tekstove, ali i plaća i općenito novinarske perspektive. Imali smo 12 dopisnika u inozemstvu, što na ugovor, što u stalnom radnom odnosu, s redovitim plaćama, 300 dopisnika i više od deset pokrajinskih izdanja s brojnim dopisništvima u krnjoj Hrvatskoj. U Frankfurtu smo tiskali inozemno izdanje koje se do tiskare prenosilo elektroničkim putem, a prodavano je isti dan. I to u velikom broju zapadnoeuropskih zemalja i za čvrstu valutu.

Unatoč dobrim vezama s tadašnjom vlašću, posebno s predsjednikom Tuđmanom, niste uspjeli spriječiti privatizaciju Večernjeg lista koju uspoređujete s pljačkom s obzirom da je austrijska Styria, kako pišete, u Večernjak uložila 23 milijuna eura, a izvukla 130 milijuna. Tko je "zaslužan" za prodaju i danas najtraženijih dnevnih novina u državi?

Trebalo je postići, a u tome se nije uspjelo, da se Večernji list privatizira po Markovićevu zakonu, što je uspjelo pokojnom Urošu Šoškiću s Arenom, ali je Andrašić, koji je jedini to razumio, morao otići. Većinski vlasnici Večernjeg trebali su postati oni koji su ga stvorili i razvijali, a ne HDZ-ove sinekure. Večernjak nije nastao na državnim potporama, na donacijama ili stranim kreditima niti je tako živio. Njegov brend stvarale su generacije zaposlenika i taj brend se razvio u socijalizmu. Ne znam otkud Miroslavu Tuđmanu pravo da raspolaže Večernjakovim ugledom u prošlosti. On je u pismu tadašnjem direktoru Styrije Horstu Pirkeru i to - zamislite - čak 2008. tražio čistku "komunista". Meni je od 1992., kada sam postavljen za glavnog urednika, neprestano na pameti bila misao o budućnosti Večernjeg lista: da se pronade neka formula koja bi zbog povijesnih činjenica dala veća vlasnička prava bivšim i tadašnjim zaposlenicima. Primjerice, da ga kupe uz povlasticu nekog "menadžerskog kredita" ili što smisle pravnici. Ali dok su trajale ratne prilike, privatizaciju se nije ni spominjalo. Ni ja, a Tuđman me primao kada bih to tražio, nisam se usudio pokretati to pitanje. A onda je došla jesen 1996. i Tuđmanov boravak u američkoj bolnici gdje mu je dijagnosticiran rak. S obzirom na prognoze da mu

preostaje još nekoliko mjeseci, ubrzo po njegovu povratku tražio sam prijam i dobio ga. Bio sam odlučan pitati i pitao sam. Nisam spominjao bolest, ali sam rekao: "Predsjedniče, što će biti s nama, ljudi su sve nestrpljiviji, žele znati... Bilo bi dobro tako i tako... Ja vam garantiram da za vašeg života nećemo pisati protiv vas..." Tuđman je tada bio potpuno onemoćao i zapravo me nije ni shvatio. Rekao je samo: "Dobro da si podsjetio, budem ja to vidio s Ivićem Pašalićem!" Otišao sam slomljen jer sam znao da večernjakovci neće dobiti ni djelić svoga Večernjaka po povlaštenim uvjetima. Jesam li kriv? Nisam. Tako i tako to bi se dogodilo. Ubrzo me Pašalić obavijestio da je Marijan Kostrenčić smislio formulu, ali je to bilo sve i ja sam saznavao samo ono što se službeno pripočevalo. Da se Tuđman nije razbolio, možda bi bilo drukčije.

Počeli ste kao sportski novinar. Zašto ste se "prebacili" na političke događaje?

Novinarstvom sam se počeo baviti sa 18 godina kao honorarni dopisnik Sportskih novosti. Sudbina mi je namijenila da svoju djelatnu karijeru završim kao glavni urednik tog dnevnika. Godine 1971. prešao sam u Večernji list isto kao honorarni dopisnik. Početkom 70-ih postao sam član sportske rubrike sa stalnim sektorima, a ubrzo sam primljen i u radni odnos. Moje sklonosti za politiku prepoznao je glavni urednik Andrašić i premjestio me u unutrašnju-političku rubriku gdje sam brzo napredovao i 1986. unaprijeđen sam u političkog komentatora.

Bili ste član Saveza komunista Jugoslavije, ali nikada se niste učlanili u HDZ. Je li Tuđman tražio da uzmete člansku iskaznicu?

Član Partije postao sam sa 27 godina 1977. kada sam služio vojsku i prelazio iz Sente u Beograd u glasilo beogradske armijske oblasti koje se zvalo "Vojnik". To se jednostavno nije moglo izbjeći. O tome i svim okolnostima opširno pišem u knjizi. Mene, moju novinarsku savjest ta je obveza - makar formalna - pritiskala i ja nikada u višestranačkoj Hrvatskoj nisam postao član ni jedne stranke, da se ne bih i formalno obvezivao. Premda sam zbog toga osobno imao štete. Ali me

Sanader i Kosor me nisu pustili da spasim Vjesnik

Svojevremeno ste prethodnim HDZ-ovim vladama nudili plan za spas Vjesnika, ali one ga nisu prihvatile. O čemu se radilo?

Dnevni list Vjesnik nije trebao propasti. Bio sam uvjeren da ga mogu spasiti na jednoj Večernjakovoj koncepciji i zato sam s prijedlogom odlazio Ivi Sanaderu, Ivanu Jarnjaku i Jadranki Kosor. Sanader i Jadranka Kosor su me odbili. Sanader mi je rekao: "Gdje si dosad bio?", a Kosor je poručila da "sada nema vremena za Vjesnik". To je bilo nakon što je postala premijerka. Kada je Vjesnik ukinut, poručila mi je da sam možda bio u pravu. Udostojala se tek toliko, iako smo nekada zajedno bili u Izvršnom odboru Dinama i putovali po inozemstvu. Jarnjak, tada glavni tajnik HDZ-a, držao se drukčije. Ja mu, doduše, nisam rekao da sam već bio kod Sanadera kada sam ga u lipnju 2006. posjetio u sjedištu HDZ-a. Jarnjak se brzo složio s prijedlogom i rekao da će obavijestiti Iveka (Sanadera) i da će plan vjerojatno prihvatiti. Ali se nikada više nije javio niti odgovarao na moje pozive. Bio sam iznenađen Sanaderovim i Kosoričinim izborom čelnih ljudi. Neki su bili moji novinari i znao sam ih u dušu. Pa Jurica Körbler, bivši i sadašnji dopisnik Večernjih novosti! Vjerojatno je dopisivao i u vrijeme dok je bio Sanaderov intimus, ali pod izmišljenim imenom jer su pojedini izvještaji bili ekskluzivniji nego u hrvatskim novinama. On je pratio Sanadera na svim putovanjima u inozemstvu, a ja sam slučajno sreo četverac: Sanader, Biškupić, Nino Pavić i Körbler na jednom Sanaderovu predavanju u Berlinu uoči utakmice Hrvatska - Brazil. Mislim da za slom nisu krivi samo glavni urednici. Sanaderov drugi intimus Franjo Maletić i vrhuška HDZ-a, nego da je i Jurica Körbler jedan od važnih grobara Vjesnika. Ali i Vjesnikovi novinari trebali su učiniti više. Jače se ponuditi, ponuditi nešto, a ne samo čekati plaće, kojih i tako više nema ■

intervju

Kakav ste odnos imali s Pavićem u čijim ste Sportskim novostima završili profesionalnu karijeru? Napisali ste u knjizi da mu nije bilo drago kad ste ga podsjetili da ste nekada zajedno pratili Partiju? Je li to razlog zbog kojeg u EPH niste mogli dalje od pozicije sportskog urednika?

Da, u pravu ste, ja kod Pavića nisam mogao dalje od sportskog novinara, jer tobože - kako bi jedan tuđmanovac mogao išta političkoga raditi u jednoj nezavisnoj i proeuropskoj tvrtki, a zapravo je cilj bio potpuno zamagliti dvostruku igru. Iako je Kostrenčić jednom napisao da me on namjestio kod Pavića da me spasi nakon što me Styria otpustila ■

zanima zašto to pitate baš mene. Na ovim stranicama govorili su mnogi partijci, pa i hrvatski veleposlanici, ali nitko nije upitan kada je postao član Partije. Da, Tuđman bi me pitao zašto nisam u HDZ-u jer su drugi oko nas bili, a ja bih se upravo iz prethodnih razloga izmotavao. Rekao sam da pred strancima, kao nestranački novinar, imam veću težinu nego da sam u stranci, a i tako su moja stajališta jasna. Tuđman je to na kraju prihvatio. Kada je 1997. došla delegacije Međunarodne federacije novinara vezano za prijam HND-a u članstvo, propitivali su i mene, glavnog urednika najtiražnijeg i najutjecajnijeg lista. Bili su oduševljeni mnome. O tome mi je Ante Gavranović napisao pismo.

Je li bilo političkih pritisaka što se tiče uređivačke politike u Večernjem? Jesu li vas često zvali na "ribanje" na Pantovčak?

Pitate me jesu li me često zvali na ribanje na Pantovčak? Jesu, ali to nije uvijek bila Tuđmanova volja. Njegova potkrala Ivić Pašalić i Vesna Škare Ožbolt mnogo toga su radili na svoju ruku u ime nekih svojih interesa jer je njihova uloga u vlasti bila golema. Ja često nisam ni znao pozadinu. Tuđman me jednom upozorio upravo na Vesnu: "Ja ponekad nešto kažem, a onda ona pred tobom ispriča svašta i u vlastitome interesu." U svom dnevniku od 26. prosinca 1997., čije sam izvratke objavio u svojoj prvoj knjizi, zapisao sam: "Pet je sati ujutro. Ne spavam. U devet se moram javiti Pašaliću. Tko je taj Pašalić, pitam se u očaju. Taj nema šanse u suvremenoj hrvatskoj politici. Izgorjet će kao Tuđmanovo političko potkralo." Sada vidite koliko sam bio u pravu.

Sličan prigovor mogao bi se uputiti i vama. Jeste li se vi mogli oštrije suprotstaviti nametanju politički tada podobnog stava?

Gledajte, oko mene kruže priče kako sam ja popuštao Tuđmanu i pisao po njegovim instrukcijama, i onda pitanja sramim li se nekog teksta ili ne. Želim reći da sam i ja bio za neovisnu hrvatsku državu izvan Jugoslavije i bez srpske manjine kao konstitutivnog dijela hrvatske državnosti, jer je to bilo nepravedno prema 76 posto Hrvata. Hrvatska država je po Ustavu iz 1974. i još od ZAVNOH-a konstitutivno bila neka vrsta Hrvato-Srbije, zbog srpskih žrtava u ratu. Srpske elite nisu htjele autonomiju ni onda ni poslije, jer su u političkom i teritorijalnom smislu tražile više od 11 općina s apsolutnom srpskom većinom. To detaljno objašnjavam u knjizi. U tome nije bilo razlike između Tuđmana i mene,

osim što sam ja inzistirao na jačem naglašavanju i provođenju prava srpske manjine i pridobivanju za život u Republici Hrvatskoj. Konačno, ja sam na tome i konkretno djelovao. A jesam li u nekom tekstu pretjerano štutio Tuđmana ili ne, vjerojatno jesam, ali u realnim okolnostima i bilo je mnogo manje nego što je Butković štutio gazdu Pavića.

Možete li usporediti razdoblja tuđmanizma i titoizma o kojima smo već ponešto razgovarali?

Teško mi je sve sažeti u nekoliko rečenica. O razdoblju titoizma pišem na 250 stranica, a o tuđmanizmu na sto. Ponovit ću što sam na koricama knjige objavio o jednom i drugom. Tito je bio diktator i najpoznatiji Hrvat 20. stoljeća. Bio je jedan od najvećih političara i državnika svoga doba. Najpoznatiji Hrvat političar svih vremena koji nije - ne svojom voljom - pokopan na hrvatskom tlu. Najveće je postignuće Titove pobjede u Drugom svjetskom ratu, osim osvajanja vlasti, povratak Istre, Dalmacije i otoka Hrvatskoj i teritorijalno proširenje Slovenije do Gorice i Jadranskog mora. Povratak okupiranih hrvatskih područja najveća je pobjeda hrvatskog naroda u modernoj povijesti do proglašenja neovisnosti 1991. Tuđman, prvi hrvatski predsjednik, neosporni je pobjednik političke i oružane borbe za hrvatsku neovisnost. Za jedne je bio hrabar i mudar političar koji svojim učinkom nadilazi 20. stoljeće, povijesni velikan, a za druge, koji mu pobjedu nikada neće oprostiti, Tuđman je bio sujetni autokrat i šovinst. Njegov povijesni iskorak svodi se na to da je u određenim domaćim i međunarodnim okolnostima bitno pridonio propasti Jugoslavije i uklanjanju iluzije o prijeko potrebi življenja Hrvata sa Srbima u zajedničkoj državi na temeljima bratstva, podrijetla i jezika i sa srpskom manjinom kao konstitutivnim dijelom hrvatske državnosti.

Posebno oštro pišete o projektu pokretanja Jutarnjeg lista za koji tvrdite da je bio Pašalićev i Kutlin projekt?

Ja sam slutio, ali dugo nisam znao koliko je Pavić višestruki igrač. Od 1998. godine, kada je pokrenut Jutarnji, sa svojim novinarima u Večernjem listu borio sam se protiv saveza Nina Pavića, Ivića Pašalića i Miroslava Kutle. Na njihovoj strani bila je i nova tiskara - mi smo bili prebačeni na staru, tobože našu zajedničku s Glasom Koncila, u Žitnjak. To je bila stara jedva upotrebljiva rotacija s pola blijedog kolora, a pola crno-bijelih stranica. Tiskara nije mogla tiskati novine visoke naklade i većeg broja stranica od 64, pa smo ulagali umetke i ponekad list zaključivali u podne. Glas Koncila je to dobio u Švicarskoj, a kad je istupio, mi smo morali platiti 20 milijuna njemačkih maraka. Bio sam po funkciji na sjednici Nadzornog odbora kada je to odlučeno. Pavić je vješto širio tezu o Večernjem listu kao Tuđmanovu, staromodnom, primitivnom i umirovljeničkom glasilu, a o Jutarnjem listu kao modernim, neovisnim novinama skrojenima za mlade i obrazovane. Ali, bio je zapravo neuspjela kopija Večernjeg i nikad mu se prodanom nakladom nije ni približio. Osim toga, Lovrić nije htio spustiti cijene oglasa, jer da je to učinio, morao bi i Jutarnji i otišao bi u minus. Mi smo mogli izdržati i nižu cijenu. Jednom mi je i Pavić rekao: "Znaš, debeli je bio fer, nije spustio cijenu oglasa." ■

in memoriam

Željko Malnar
(1944.-2013.)

U 69. godini preminuo je 9. srpnja Željko Malnar, hrvatski putopisac, dokumentarist i autor poznatog televizijskog anti-showa "Noćna mora Željka Malnara". Malnar je rođen 12. travnja 1944. u Zagrebu. Već nakon gimnazije kreće u svoje pustolovine te kao 20-godišnjak organizira svoju prvu ekspediciju u jedinu prašumu Europe - Perućicu. Prijateljstvo s književnicima, a posebno s Novakom Simićem, još više produbljuje njegovu znatiželju prema prirodi čovjeka i svijetu uopće. Druži se s tada mladim indolozima (dr. prof. Katičić, dr. prof. R. Iveković, dr. Ž. Matešić, dr. K. Bašić) i drugima s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, što ga na kraju odvodi u New Delhi, gdje na Indian Institute of Mass Communication studira zajedno sa studentima iz 18 zemalja Trećeg svijeta novinarstvo za nerazvijene zemlje.

No, poslije diplome ostaje u Indiji još punih deset godina. Za to vrijeme Željko Malnar istraživački je vrlo aktivan. Ostvaruje značajne rezultate vodeći ekspedicije po cijeloj Aziji. Objavljuje mnoštvo članaka o azijskim narodima i njihovim običajima, ali stalno ostaje suradnik Zagrebačke televizije, te u programu Saše Zalepugina prikazuje mnoštvo reportaža i dokumentarnih filmova iz Indije, Pakistana, Afganistana, Irana, Turske i drugih azijskih zemalja. Godine 1977. vodi ekspediciju za zagrebačku televiziju pod nazivom "Put na istok" koja doživljava velik uspjeh. Od 1982. postaje zapovjednik profesionalnih ekspedicija, te radi za američku instituciju Institute of Ecotechnic sa sjedištem u Londonu. Malnar je autor više od 70 dokumentarnih filmova i reportaža iz Turske, Jordana, Iraka, Irana, Afganistana, Pakistana, Indije, Šri Lanke, Maldiva, Tajlanda, Paname, Portorika, Ekvadora, Samoe, s južnoga Pacifika, Novih Hebrida (Vanuatua), Salomonovih Otoka... Nositelj je mnogih priznanja u svijetu (Chicago filmski festival, Barcelona film festival...), a 1986. dobiva ključevce grada Forth Wortha Dallas u američkoj državi Teksas od gradonačelnika Boba Bolana kao nagradu za zbližavanje kultura i naroda. Godine 1986. zajedno s Bornom Bebekom izdaje knjigu "U potrazi za staklenim gradom" koja doživljava četiri izdanja. Jedinu je stranak nositelj titule Seiuli (Poglavice koji govori) polinezijske države Samoa. Godine 1992. na TV postaji OTV pokrenuo je Nightmare Stage, iznimno kontroverznu emisiju, u kojoj su nastupali razni slikoviti marginalizirani likovi sa zagrebačkih ulica. Malnar je sebe proglasio predsjednikom izmišljene Republike Peščenice i to koristio kao satiričku platformu za ismijavanje tadašnje političke scene.

S vremenom je emisija zbog svoje originalnosti i rušenja tabua stekla kulturni status i veliku gledanost. Zagrebački odbor Gradske skupštine za javna priznanja nominirao je 2004. godine Noćnu moru za dodjelu Plakete Grada Zagreba, i to "za njezinu autentičnost, hrabro suprotstavljanje umjetnom virtualnom svijetu, lažnim veličinama i društvenoj hipokriziji". Međutim, nominacija nije prihvaćena nakon što je Hrvatski helsinški odbor ustvrdio da se u toj emisiji "beskrupulozno koriste hendikepirane osobe i širi rasizam". Ustvari, kad bi netko danas raspolagao videozapisom cijelog Malnarova televizijskog ciklusa, najtmerske sage koja je potrajala gotovo dvadeset godina, bio bi to materijal korisniji za studij sociologije tuđmanizma od cijelog programa HTV-a i novinskog arhiva Vjesnika koji je državna agencija Hina bacila da trune u vlažnom skladištu...

Smrću Željka Malnara Grad Zagreb i Hrvatska ostali su siromašniji za jednog svjetskog pustolova i putopisca, vrsnog novinara i publicista, divnog i mudrog čovjeka koji je volio ljude i otkrivao nove svjetove. Otkrivao, upoznao, a onda putem svojih emisija i kolumni približavao našim čitateljima i gledateljima. Ali, istodobno nitko nije toliko ismijavao ljudsku glupost ■ (n)

Zlatan Miodrag
(1938.-2013.:9)

Dana 31. srpnja napustio nas je Zlatan Miodrag, umirovljeni novinar Radio Zadra. Novinarstvo je izgubilo skromnog i plemenitog čovjeka jer je Zlatan bio izuzetno uravnotežena osoba: ni nagao, ni plašljiv. Bio je idealan novinar: stvari je znao uočiti i prikazati po njihovoj biti.

Miodrag je rođen 30. prosinca 1938. godine u Biogradu. Nakon završetka Filozofskog fakulteta prve novinarske radove je objavljivao u Narodnom listu kao novinar kulturne rubrike još 1961., a nakon osnutka Radio Zadra, u ožujku 1971., započeo je svoju karijeru radijskog novinara. Radio je kao i televizijski novinar u zaderskom televizijskom dopisništvu tadašnje Televizije Zagreb.

Svoj rad vezao je najviše uz područje turizma i prometa. Zlatan Miodrag bio je vrstan turistički novinar, poslu je pristupao studiozno, pažljivo bilježeći i izvještavajući o događanjima u turističkom sektoru. Miodraga ćemo pamtiti i kao novinara koji je s puno strasti, ali i ozbiljnosti, radio svoj posao. U mirovinu je otišao 2000. godine ■ (n)

Milorad Kovačević
(1930.-2013.):9

U 83. godini, 24. srpnja, preminuo je Milorad Kovačević, dugogodišnji novinar, urednik, glavni urednik i direktor Novog lista. Milorad Kovačević ostavio je dubok trag u vođenju redakcije i ove novinske kuće jer je imao prislan i ljudski način, nikada nije nastupio snagom autoriteta, uvijek autoritetom znanja. Činilo se kao da je nevidljiv, a bio je sveprisutan. Bio je vrstan poznavatelj igre na 64 polja i profesionalac na 64 stranice Novog lista.

Rođen je 12. kolovoza 1930. u Bjelaju kod Bosanskog Petrovca. Novinarstvom se počeo baviti poslije gimnazije i industrijske škole još 1948. godine. U Riječkom listu radio je od 1950. do 1952., a u Novom listu od 1958. do umirovljenja 1988. godine. Zamjenik glavnog i odgovornog urednika Novog lista bio je od 1968. do 1979., a glavni i odgovorni urednik Novog lista i Glasa Istre od 1979. do 1983. godine (potpisao kao glavni urednik 1240 brojeva Novog lista). Direktor Novog lista je od 1982. do 1987. godine. Suradivao je u Privrednom vjesniku i Plavim putevima. Devedesetih uređuje stranicu šaha u nedjeljnom broju sportskog priloga Novog lista.

Kao strastveni šahist, Kovačević je autor knjige "Kraljevi riječkog šaha". Kovačević je kao vrstan šahovski znalac i pedagog bio učitelj i trener koji je utemeljio i 15 godina (1954.-1969.) vodio prvu riječku šahovsku školu. Bio je i prvi predsjednik Riječkoga šahovskog saveza, potpredsjednik HŠS-a te predsjednik ŠK Kvarner u eri najvećih uspjeha.

Ipak, Novi list mu je uvijek ispred svih i svega, a najveća radost i sreća kada tiraža raste, kada se pišu i objavljuju povijesni tekstovi koji su digli prodaju Novog lista do granice od čak 100.000 primjeraka ■ (n)

Pero Homovec
(1935.-2013.)

Na prvi dan ljeta, 21. lipnja, napustio nas je Pero Homovec, novinar kulture u Hrvatskoj i Njemačkoj. Rođen je 31. svibnja 1935. u Karlovcu. Novinarstvom se bavio od 1. lipnja 1957. kad je pokucao na vrata Večernjeg vjesnika i postao suradnik rubrike kulture.

Nastavio je u Zagrebačkoj panorami i Telegramu, a kasnije u Areni i Studiju. Pisao je i za Filmski vjesnik. Član je HND-a od 1963. godine. Godine 1982. odlazi u Njemačku gdje surađuje u Ost - Dienstu u Hamburgu, a pisao je i za tzv. emigrantski mjesečnik Hrvatska domovina sve do 1990. Tada osniva vlastitu tvrtku Homovec Verlag Presse Agentur u kojoj izvještava o prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj, kao i o svim događajima od važnosti za Hrvatsku i Hrvate u svijetu ■ (n)

Miljenko Marušić

(1934.-2013.)

U 79. godini, 29. srpnja umro je novinar i šahist Miljenko Marušić. Rođen je u Zenici 12. lipnja 1934. godine. Novinarstvom se počeo baviti nakon gimnazije i to u Privrednom vjesniku već 1963. godine. Pratio je gospodarska kretanja i gotovo da nije bilo gospodarskog subjekta u kojem nije bio i o kojem nije pisao. Članom HND-a postao je 1967. godine. Kao vrstan i pedantan organizator prepoznat je i u Šahovskom savezu Hrvatske gdje je bio dugogodišnji tajnik, a istodobno je obavljao posao tajnika u ŠK Zagreb ■ (n)

Milan Bekić

(1926.-2013.)

U 87. godini preminuo je u petak, 7. lipnja 2013., Milan Bekić. Hrvatsko novinarstvo izgubilo je još jednog borca za profesiju i čast novinarstva. Uvijek je javno branio svakog novinara, a kasnije bi mu (ako je trebalo) nasamo naribao nos. Rođen je 16. prosinca 1926. godine u Čremsnici u općini Gvozdi kod Vrginmosta. Diplomirao je pravo, a u novinarstvo je ušao 1951. kad se zaposlio kao novinar u Borbi. U HND je primljen 31. siječnja 1951. Nakon kratkog zadržavanja na Radio Zagrebu, 1955. godine prešao je u VUS, a ubrzo se zaposlio kao vanjskopolitički komentator u Vjesniku. Bio je više godina dopisnik Vjesnikove kuće iz Moskve (jer je znao ruski i engleski),

a specijalni dopisnik iz Poljske, Rumunjske, Mađarske, Švicarske, Japana pa čak i Mongolije.

Od 1972. do 1975. bio je glavni urednik Večernjeg lista te je nakon Vere Vrcić i Davora Šošića nastavio nagli uspon tiraže Večernjaka. Na kolegiju se znao narogušiti na aparatčike - rekao bi: "Vidite što piše u impresumu, tko je glavni urednik! I neka znaju i vi i oni u kockici (tada CKSKH) da dok sam ja glavni i odgovorni urednik, bit će kako ja kažem, ako im nije pravo, neka me smijene..." Nakon mandata u Večernjem listu postao je direktor Radne organizacije Novinsko izdavačke djelatnosti u SOUR-u Vjesnik. Izdao je knjige "Tito u zapisima suvremenika" i "Okrug Karlovac 1941". Milan Bekić ostao će nam u sjećanju kao jedan od najomiljenijih glavnih urednika, dobar čovjek i vrstan analitičar ■ (n)

Boris Tešija

(1924.-2013.)

Dvanaestog srpnja u 89. godini napustio nas je Boris Tešija, novinar, filmski montažer i glumac. Rođen je 21. srpnja 1924. godine u Šibeniku. Bio je u NOB-u od 1943. godine i zaslužio Orden zasluga za narod.

Nakon gimnazije nastavio je u Školi za socijalni rad, ali ga je više privlačila kamera i filmska montaža.

Bio je montažer u više od 20 jugoslavenskih igranih filmova, pa i glumac u tri filma: Dvije noći u jednom danu (1963), Milijuni na otoku (1955) i Kameni horizonti (1953).

Na televiziji je bio prvo novinar u informativno-političkom programu, pa suradnik, pa komentator, zanimljivo je da se specijalizirao za zdravstvenu problematiku i zdravstvo. Bio je čovjek beskrajnog strpljenja i dragocjena pomoć i savjetnik svakom mladom novinaru ■ (n)

Ivo Škopljanac
(1950.-2013.)

Njegov glas, jer slušatelji sportskih prijenosa znali su ga samo po glasu, bio je jedan od zaštitnih znakova sportskog radijskog programa i kada je tadašnji republički radio stolovao na adresi Šetalište Karla Marxa i kada je prethodnica Hrvatskog radija bio Radio Zagreb. Ivo je izvještavao s Mediteranskih igara u Splitu i Casablanci, Olimpijskih igara u Barceloni i Sarajevu, europskih i svjetskih odbojkaških prvenstava, a prenosio je i finalnu utakmicu Kupa europskih prvaka 1990. godine između Jugoplastike i Barcelone u Zaragoza, kada su Splićani osvojili drugu od tri uzastopne europske titule. I u neovisnoj Hrvatskoj radio je velike projekte, pa je tako iz Barcelone prenosio Olimpijske Igre, prve na kojima je nastupala mlada država. Ali, ljubiteljima sporta zauvijek ostaje u sjećanju po prijenosima nogometnih utakmica, još od nedjeljnih popodneva koja su se provodila s tranzistorima na uhu ili kada su društva uz radio pratila kretanja rezultata na utakmicama jugolige, jer Ivo Škopljanac bio je i ostao jedan od simbola emisije "Sport i glazba" ■ (n)

Božidar Novak
(1925.-2013.)

Novinar, publicist i antifašistički borac Božidar Novak umro je 25. lipnja u Zagrebu nakon duge i teške bolesti u 89. godini. Rođen je 18. svibnja 1925. na Hvaru kao dijete obrtnika i novinarka. Školovanje je počeo u Hvaru, Splitu, a maturirao u Zagrebu. Završio je višu političko-diplomatsku školu u Beogradu, studirao pravo na Pravnom fakultetu u Zagrebu, završio studij masovnih medija na Američkim studijima u Salzburgu.

Novak je karijeru počeo 1945. u Slobodnoj Dalmaciji, čiji je glavni i odgovorni urednik bio od 1945. do 1949. godine. Od 1955. do 1963. bio je glavni urednik Vjesnika, a kao direktor etablirao je Vjesnikov koncern kao jednu od deset najjačih medijskih kuća Europe. U dva je mandata bio predsjednik Društva novinara Hrvatske i Saveza novinara Jugoslavije te saborski zastupnik od 1966. do 1969. Poslije Hrvatskog proljeća, kao sljedbenik Mike Tripala i Savke Dabčević Kučar, ekskomuniciran je iz javnog života. Kao jednom od vodećih osoba Hrvatskog proljeća, bio mu je zabranjen svaki novinarski i javni rad, što je potrajalo sve do 1990. Od tada je bio aktivan u HND-u. Bio je suosnivač udruga za zaštitu i promicanje ljudskih prava i medijskih sloboda (Građanske inicijative za slobodu javne riječi, HHO-a i dr.). Od 1990. javljao se u Danasu, Slobodnoj Dalmaciji, Novom listu, Vjesniku, Večernjem listu, Feral Tribuneu, Dalmatinskim novinama i Jutarnjem listu. Suradivao je u Novinaru, Medijskim istraživanjima, Hrvatskoj reviji. Bio je stalni

suradnik u izdanjima Leksikografskog zavoda Miroslava Krleža, sudjelovao u radu Međunarodnog centra za izobrazbu novinara, predavao na Masterclass studiju novinarstva na Fakultetu političkih znanosti.

Dobitnik je HND-ovih novinarskih priznanja, drugih nagrada i nagrade za životno djelo Otokar Keršovani. Božo Novak je cijeli svoj radni vijek posvetio unapređenju hrvatskog novinarstva i novinarske organizacije. Zalagao se za temeljito obrazovanje novinara, pa je organizirao Novinarsku školu u Vjesnikovoj kući, a Vjesnik je podupirao osnivanje studija novinarstva na Fakultetu političkih znanosti. Iza njega je ostao niz knjiga, od "Suvremenog novinarstva", preko "Ratnog Vjesnika", do "Doprinosa medija u Hrvatskom proljeću" i "Hrvatskog novinarstva u XX. stoljeću".

O godinama "ilegale" sam je govorio: "Prisilno sam umirovljen uz veliku medijsku diskreditirajuću kampanju. Najprije sam dao ostavku u CK, onda i kao direktor Vjesnika, a u osudi partijske organizacije sugeriralo se moje uhićenje. Optuživali su me da sam maspokovac, kontrarevolucionar, tehnomenađer, truli liberal i da nisam slušao Tita i Bakarića. Nisu mogli osporiti da je Vjesnik, dok sam ja bio direktor, postao najmoćniji informativni sustav u Jugoslaviji i jedno od deset najvećih europskih novinskih poduzeća. Dok sam bio direktor, Vjesnik je ostvarivao veliki profit uz uvođenje najnovije tehnologije. Sagradili smo oko tisuću stanova, odmaralište, imali najveće plaće u Jugoslaviji, a svaki naš radnik je poslije tri godine imao pravo na stan. Godinu 1971. završili smo s 5 milijardi dinara profita. Bio je to plod reformske proljećarske politike Savke, Tripala i Haramije koja je ukinula ratnu podobnost novih generacija i tako oslobodila nacionalnu energiju te potaknula golemu ekspanziju gospodarstva i kulture. Kad sam vidio da ne smijem raditi, otišao sam kući na Hvar, bacio brod u more, plovio i lovio ribu te idućih 18 godina bio izvan svakog javnog života. Čitao sam knjige, izrezivao članke iz novina i živio između Hvara i Zagreba."

S odlaskom Božidara Novaka hrvatsko novinarstvo izgubilo je istinskog borca za dignitet profesije, vrsnog novinara, još boljeg glavnog urednika neiscrpane energije ■ (n)

sekcija novinara skijaša

hnd

valle di fiemme
SKI KLUB SCIJCRO **NOVINAR**
CRNI LUG

snijeg
snow
neve
schne
neige
sno
sneg

otvaranje **10.-15. 12. 2013.**
prvenstvo **4.-11. 1. 2014.**

informacije i buking danijel.popovic4@ri.t-com.hr